

hayalet gemi • hayalet gemi • hayalet gemi • hayalet gemi • hayalet gemi • hay

ISSN 1301 - 9708

hayalet gemi62

EYLÜL - EKİM 2001
2.000.000 TL

IŞIK

seyir defteri

Başka bir dünya olduğuna yemin edebileceğiniz o açık denizlerin gecesinden çıkıp gelen hayalet geminin sisli şehir caddelerinde, köy mezarlıklarının tarlalarla keşiştiği boşluklarda, çocuk parklarında ve kurgusu boşalmış luna parklarda, sandalyeleri ters çevrilmiş meyhanelerde, okuyucuları çoktan yok olmuş kütüphanelerin ıssız koridorlarında gezindiğini mutlaka birileri fısıldamıştır kulağınıza. Hatta geceleyin birdenbire havlayan köpeklerin neden ürtüklerini o zaman hissetmişsinizdir. Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında yaşanan türden bir hayal...

Her doğum, her başlangıç pırl pırl bir umudu işaret etse de, bazen karanlık yolları keser. Bazı geceler hiç bitmez. Yine de, en imkansız gibi görünen hayaller kurulur gecenin yoğunluğunda...

Bir mum alevi ya da karanlık geceyi yırtan tanrıların kılıcı gibi keskin bir şimşek... Tüm zamanların tek değişmezi. Yaşamın tek kaynağı... Oysa umut da yakıcı ve yok edici olabiliyor.

O halde, nasıl sığdırabiliyoruz güneşi zaptetmeyi hayal edebilen büyük ruhları küçük yalnızlığımızın içine?

içindekiler

kılavuzkaptan Defte Lavete Phos Emre Öktem 3

üstüçizilmişşişiler Aydınlanmış Yüzyılın Karanlık Eli Nazlı Ökten 7

serdümen Neonlar Ayfer Tunc 9

yalnızlığınıyuncakları Mevsim Normalleri Yekta Kopan 13

şişedekimesaj Orhan Gencebay'dan Hasret Rüzgarı Hakan Aytekin 17

denizfeneri Tek Bir Karanlık Elif Şafak 21

yanlışpusula Aurora Borealis Pinar Türen 22

kayıphazine Üç Sufi Hikayesi Ergun Kocabiyik 25

sirenelerkâbusu Lamba Sibel K. Türker 27

çıkamazsokak Bizim Buralarda Işık Müge İplikçi 30

gölgelerindansı Lux Aeterna Ali Ergur 31

aytutulması Takip Spotu Serif Erol 35

başkabirdünya "O Bir Tek Huzme, Bir An..." Mehmet Açar 37

karagöründü! Ayna(sız) Işık Ahmet Bozkurt 42

zehirligirdap Dışarıda Olmak Murat Gülsoy & Refika Birgül 45

uzakkiyılar Cehennemın Kapıları Ryonosuke Akutagawa 49

deligömleği Ölübaş Pervane Auguste Strindberg 53

denizkızlarınınşarkısı Elektrik Kesintisi Gökben Utkun 55

ölümlimanı Sessiz Gemi Balku 57

bulanıksular Onbir H.Hümanur Bağlı 61

kırıkzıpkin Nefes Ziyadar Unsurdur Hande Ögüt 63

déjàvu VI - İskenderiye Ertuğ Uçar 67

medcezir Bosongillerden Foton Kardeş Adnan Kurt 71

uçanhollandalı S.O.S. Murat Gülsoy 75

Hayalet Gemi.. İki ayda bir yayınlanır. Sayı 62, Eylül - Ekim 2001 2.000.000 TL KDV Dahil. ISSN 1301-9708 Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: TEKNOFIL Ltd. Şti. adına Adrian KURT

Yazı Kurulu: Sedef Erikman, Murat Gülsoy, Ergun Kocabiyik, Yekta Kopan, Nazlı Ökten, Pinar Türen
Tasarım: Kerem Yegün Düzelti: Deniz Karıcı
Baskı: Maket Matbaacılık

Abonelik: ABONET (212) 210 0 110
Adres: Teknofil Ltd. Şti. Boğaziçi Üniversitesi KOSGEB-TEKMER, Kuzey Yerleşkesi, Rumeli Hisarüstü, 80815, İstanbul Tel: 212 287 45 66 Faks: 212 283 12 67
E-posta: hayaletgemiciler@altavista.com

Defte Lavete

Phos

Ayin sürüyor. İnanca göre, Hz. İsa dirilmek üzere. İkonostasis'in kapısı aralandı ve ayini idare eden metropolit, "Defte lavete phos" (Işık almaya gelin) ilahisini teganni ederek, elinde yanan bir mumla, evet tek bir mumla, kendisine en yakın duran kişiye eğildi, mumunu yaktı. O da yanan mumunu yakınındakilere uzattı. Bir dakika içinde kilisenin içi ışıltılı ışıltılı yanıyordu. Havayı tütsü ve parafin kokusu doldurmuştu. "Işık almaya gelin" ilahisinin manası meğerse bu imiş.

Emre Öktem

1. Deyrüzafaran Manastırı, Mardin, Eylül 1998.

Turist rehberliğine heveslenen manastır hademesi, "ayın"ları çatlayıp, "kaf"ları patladığı neşeli bir Türkçe-Arapça karışımıyla girdiğimiz mahzenin tarihçesini anlatmaya girişmişti. Mardin'in yanı başındaki bu muazzam dinî kompleks, kuruluş tarihinin karanlıklarına giden bir Zerdüştî tapınağının üzerine inşa edilmişti. Bizim indiğimiz mahzen ise, tapınaktan geriye kalan tek bölümdü. (Yoksa başkaları da var mıydı?) Sesine giderek daha esrarlı bir hava veren rehber-hademe-bahşiş avcısı asıl numarasını yapmaya hazırlanıyordu. Ancak ben de hazırlıklıydım: Bu mahzeni önceden gezenlerden işitmişim ki, tavan döşemesinin taş örgüsü, aşağıdan bakıldığında taşların boşlukta durduğu hissini veriyordu. Başını birden yukarı kaldıran bir ziyaretçi, gayri ihtiyari, üzerine düşmek üzere olan taşlardan kaçmak için kendini duvar dibine atabiliyordu. Süryani taş ustalarının dehası, bu taşları birbirine harçsız tutturmakla kalmamış, bakış açısını çok iyi hesaplayarak bu göz aldatmacasını da tezgâhlamayı başarmıştı. "Altta kalan" dinin bir aldatmaca olduğunu mu imâ etmek istiyorlardı? Her ne ise, bizim rehber numarasını yaptı. Birkaç saniye, etrafıma gülümseyerek, şaşkınlığa kapılmayan kişi olmanın keyfini çıkardım. Diğer ziyaretçiler yukarı çıkarken hademe hazretleri yanıma gelip duvardaki küçük taş pencere hakkında birkaç kelime fısıldadı. Bu sefer ben hayret çılgınlığı attım, insanlar dönüp bana baktılar. Daracık pencerenin fazlaca bir aydınlatma işlevi yoktu. Ancak yılda iki gün, doğan güneşin ışıkları dik açıyla karşıki duvara yansıyor: Gündönümlerinde.

Işık ve ateş, Ahuramazda'nın simgeleri... Zerdüştîler, üst kat komşularına seslenmeye devam ediyorlardı. Beni asıl şaşkınlığa uğratan suydur ki, aynı düzenek Güney Fransa'da Kathar'lardan kalan ibadethanelerde de keşfedilmişti ve hala işliyordu. Kathar mezhebinin kökenleri, büyük ölçüde eski İran dinine gitmekteydi, tıpkı Bosna'da yeşeren Bogomilizm gibi. Ve Bogomiller de, Deyrüzafaran Manastırının mezarlık şapelinin duvarlarındaki nişlerinde ebedî istirahatlerine bırakılan Süryani piskoposlar gibi diklemesine gömülürlerdi. Bu manastırda biraz daha vakit geçirsem, Güney Amerika ya da Tibet kültürlerini çağrıştıran izler bile bulabileceğim fikri aklımdan geçti ve kafam daha fazla karışmadan kaçtım.

2. Ayia Triada Kilisesi, Taksim, İstanbul, Nisan 2001

Yıllardır kasetten dinlediğim Ortodoks Paskalya ayinini kilisenin içinden dinlemek istedim. Ayarttığım kafadarlarımla beraber serin bir nisan gecesi Taksim'deki kiliseye daldık. Bir 1955-öncesi manzarası. Koyu renk, tiril tiril giyinmiş İstanbul'un Rum burjuvazisi. Ne yazık ki çoğu Atina ya da Selanik'ten birkaç günlüğüne gelmiş, Paskalya kuzusunu yiyip dönecek. Fötr şapkalı, bıyıkları düzgün kesilmiş beyler. Kıvrıkcık beyaz saçları siyah başörtüsünden taşan zayıf, tonton nineler. Eski günleri yad edebilme ümitleri, Türk-Yunan ilişkilerinin iniş çıkışlarına bakan insanlıklar. Biz gayri-Nasranilerin de eline birer mum tutuşturdular. Fakat kimse mumunu yakmıyor. Kilise tıklım tıklım, birinin pardösüsü tutuşur korkusundan olsa

kılavuzkaptan

3

gerek, diye düşündüm. Derken elektrikler kesildi. Hayır, bilerek söndürülmüş. Saat 12:00'ye yaklaşıyor. Zifiri karanlıkta, İkonostasis'in arkasından sonu arkası gelmeyen Bizans nağmeleri yükselmeye başladı. Karanlığın içinde ve zamanın dışında, bin beş yüz yılı aşkın zamandır değişmeden söylenen ilahilerle başbaşayız. Öyle ki, dışarı çıktığımızda, Büyük Konstantin'in muhafızları bizi mızraklarıyla selam durarak karşılayabilirler. Ayın sürüyor. İnanca göre Hz. İsa dirilmek üzere. İkonostasis'in kapısı aralandı ve ayini idare eden metropolit, "Defte lavete phos" (Işık almaya gelin) ilahisini teganni ederek, elinde yanan bir mumla, evet tek bir mumla, kendisine en yakın duran kişiye eğildi, mumunu yaktı. O da, yanan mumunu yakınıdakilere uzattı. Bir dakika içinde kilisenin içi ışıl ışıl yanıyordu. Havayı tütsü ve parafin kokusu doldurmuştu. "Işık almaya gelin" ilahisinin manası meğerse bu imiş. Elimizde yanan mumlarla dışarı çıktık. Bizi Konstantin'in muhafızları değil, Sıraselviler'den dönen ayyaşlar, Dulcinea'nın kapısında sıra bekleyen jet gençlik ve Hacibey'in mutfak çıkışını abluka altına almış kedi mafyası bekliyordu.

Paskalya döneminde mumları söndürüp sonra yeniden yakma adetinin Ermeni ayin usulünde de bulunduğu kulağıma geldi. Hatta, *Tous Les Matins du Monde* (Dünyanın Bütün Sabahları) filmi izleyenler hatırlayacaklardır: Barok müzikle yoğrulan filmdeki bestelerden biri *Leçon des Ténèbres* (Karanlıklar Dersi) adını taşıyordu ve ayinde mumların söndürülmesi sırasında çalınmak üzere bestelenmişti. Kökenlerinin, Hristiyanlık öncesi Anadolu ve Önasya inanışlarına gittiği tespit edilebilen bu adet, kışın ölen tabiatın baharda dirilişi ile yakından ilgili. Muhtemelen, Alevilere atılan malum ve gülünç iftiraya da kaynak oluşturuyor. İşin tuhafı, aynı iftira tarihinin değişik dönemlerinde beliren muhalif dini gruplar, örneğin Rusya'da Raskolnikler, Orta Avrupa'da Protestan cemaatçikleri hakkında da uydurulmuş: İnsanoğlu iftira ve çamur atarken bile, tarihin karanlıklarından gelen imgeler bilinç altına etkiliyor.

3. Işık ve karanlık, siyah ve beyaz : Kavranması zor ve bulanık bir sembolizm

Işık, hemen her dini kültürün sembolizminde yer alıyor. Bizim coğrafyamızı ilgilendiren birkaçına değinmek gerekirse: Yukarıda bahsettiğimiz Zerdüştî geleneğinin izlerine, özellikle heterodoks Anadolu inanışlarında sık sık rastlanıyor. Bu arada, çeşitli din ve inanışlarda görülen mum yakmak geleneği de Zerdüştî gelenekle ilişkili olsa gerek, tıpkı alev silüetli selvileri mezarlıklara dikmek gibi. Roma döneminde ise mimari tretelerinde, tapınakların mihrabını Doğu'ya yöneltmek tavsiye ediliyor. Böylece, doğan güneşin ilk

ışıkları, ayin yapan rahibin arkasından gelerek onu sarmalayacak ve ayine katılanların gözlerini kamaştırarak, rahibi doğaüstü bir insan yapacak. Bizans Kiliselerinde de mihrap Doğu'ya yöneltilmiş, en azından bir döneme kadar. Bunu Kudüs'e yönelişle açıklamak mümkün, ancak Bizans topraklarının tamamı Kudüs'ün tam Batısına düşmüyor. 1054'te Doğu Kilisesinden sancılarla ayrılan Papalık, Doğulu kökenlerinden bir türlü kopamamış. Gerçekten de, Papalık armasının hemen altında yazılı cümlecik bir hayli mânidar: *Ex oriente lux*. (Işık doğudan gelir) Işık sembolizmi, Hristiyan düşüncesinin her zerresine işlemiş. Bu dinin ilahiyatçıları arasında en şiddetli tartışmalara yol açan konulardan biri de, Tabor dağında İsa'yı çevreleyen ışığın ezeli olup olmadığı... Minyatür sanatında gölge ve perspektifin yokluğu hususunda tartışmalar süredursun, bu sanatla bariz benzerlikler gösteren Bizans ikona sanatında da perspektifin olmayışı daha basit bir açıklamaya kavuşuyor: Işık, Ruh-ül Kudüs'ün sembolü olduğu için, her yerde mevcuttur, tek kaynaklı olamaz ve dünya dışı bir aleme açılan pencereler sayılan aziz resimleri dünyevî perspektifi kabul etmez. İkonaların zemin rengini oluşturan altın yaldız da yine bu ışığı yansıtır.

İslami sembolizmde ise, 'nur'un mahiyetini kavramak daha güç ve tarihi bir okumanın ötesinde bir ön bilgi gerektiriyor. Nur Sûresi'nin, müfessirleri en fazla uğraştıran sûrelerden bir olduğunu söylemekle yetinelim. İslam ve Hristiyan mistisizmleri arasında ilginç kesişme noktalarında tesadüf edilebiliyor. Wagner'in meşhur operasına konu oluşturan Wolfram von Eschenbach'ın Parsifal adlı destanı, putperest Cermen bilinçaltının su yüzüne çıktığı bir Hristiyan efsanesi olarak kabul edilegelmişti. Hint-Avrupa dillerinde etimolojisi anlaşılmasayan bazı kelimelerin açıkça Arapça deyimleri çağrıştırmaları, eserde İslam kökenli unsurların keşfedilmesine yol açtı. Zaten, eserin merkezinde yer alan Kutsal Kâse Graal, Kuzey İspanya'da bir yerlerde saklı değil midir? Bu bağlamda, 'Graal'e köken olarak, Arapça Gurre-i Al öneriliyor: 'Yüce Işık'. Bu nesnenin mahiyeti göz önünde tutulursa, inandırıcılıktan uzak değil. Parsifal'i dinlerken trans haline geçen Hitler, efsanenin kökeninin Yahudiler olmasa bile, bir başka Sâmi kavmi olan Araplara ve onların tektanrıci dinlerine dek uzandığını bilse, acaba çok sevdiği Wagner'i de yasaklar mıydı?

Buraya kadar değindiğimiz örneklerde ışık daima hayırlı ve hatta İlahî manada alınmış, dolayısıyla karanlık da olumsuz güçleri sembolize ediyor. Oysa ikili sembollerde sıkça rastlandığı gibi, roller kolaylıkla değişebiliyor. Şeytanın isimlerinden bir olan Lucifer, Lâtinçe "ışık taşıyan" manasına geliyor. Kötülüklerle gebe gibi görünen karanlık da, bambaşka bir manaya bürünebiliyor. Guénoncu söylem, Noel'in en uzun geceye isabet etmek üzere kasıtlı olarak

kılavuzkaptan

4

seçildiğini belirtiyor ve bunu söyle açıklıyor: Işıma yaratılışın sembolü olarak alınacak olursa, ışık kaybolduğunda yaratılan da görülmez olur ve kişi, Yaratıcı ile karşı karşıya kalır. Bu nedenle bu uzun ve karanlık gece, inançlı kişiye, inisiyatif manada bir tefekkür ortamı sağlıyor.

4. Süleymaniye'nin revzenleri

İnsan bazen, duru yeşil bir suya dalar gibi huzurun içine dalıp kaybolmak, o yeşil serinliği hissetmek ister ya. Tenha bir zamanda Süleymaniye'ye ayak basınca, öyle bir huzurla karşılaşabiliyorsunuz. Soyut bir kavramdan ibaret zannettiğimiz huzur, bütün zerelerinden vücudunuza nüfuz ediyor, yerleşiyor ve bedeniniz kubbenin altından çıkmak istemez oluyor. Sinan'ın Kubbe kasnağına yerleştirdiği pencerelerden diklemesine inen güneş ışınlarıyla mihrabın üzerindeki revzenlerden süzülen renkli huzmeler birleşiyor, sizi kuşatıyor, sarmalıyor, ayak bileklerinizden zemine kelepçeliyor.

Osmanlı revzenlerine, hiçbir zaman Batılı vitraylarla boy ölçüşecek kadar önem verilmemiş. Bu bakımdan Süleymaniye hoş bir istisna teşkil ediyor. Caminin revzen ustasının adı Sarhoş İbrahim'miş. Halife-yi Ruy-i Zemin'in göz bebeği olan bu mübârek mâbed için pek tuhaf bir lâkap değil mi? İbrahim Efendi, bu lâkabı hak etmek için kim bilir

neler yapmış? Sayıları Müslüman işçilerden hiç de az olmayan Hristiyan işçi ve esirlerle inşaat sahasında çilingir sofrası mı kurmuş? Kafayı güzelce çekip gazel mi okumuş? Ammâ, her halde meslektaşları arasında emsali yokmuş ki Hazret-i Hilafetpenâhi ve ânın Ser-mimârı ol ayyaştan vaz geçememişler. Ve ne iyi etmişler, yoksa o cânım camlardan sızan huzmelerden gözümüz gönlümüz mahrum kalacaktı. O ışık, dört buçuk asır öncesinden, bulanmadan, kirlenmeden akıp geliyor ve bugünü aydınlatıyor. Orada, asırlar öncesinden gelen bir başka ışık daha var. Caminin muhteşem tenoru Hafız M.'nin sesinde de geçmişte kalmış ağaçların yeşili hakim. Sesi yükseldikçe, artık İstanbul'un kirlerini örtmekten utandığı için yağmayan karın yakıcı beyazlığına bürünüyor ve gökkuşağının renkleriyle dağılıyor. Makamlar değiştikçe, dalgalı denizin kararsız mavi tonlarında dolaşılıyor M., sonra denizde günbatımı sırasında sularda çıkan yangını haber veriyor. Alacakaranlığın kadifemsi morlarını takip eden son sesler, kireç sıvalı bir odayı tek başına aydınlatan mumun ışığı gibi usulca sönüyor. M., sadece geçmişten geldiğini hissettiği saf renk ve ışıkları terennüm edebiliyor, çünkü bugünküleri hiç görmemiş, tâ doğumundan beri...

↓

Kâinatın tüm Seslerine, Renklerine ve Titreşimlerine

Açık Radyo 94.9

her perşembe 16:30

Hayalet Gemi'nin Simgeler Sözlüğü
Nazlı Ökten - Murat Gülsoy - Ergun Kocabiyik

her cuma 14:30

Kum Kitabı
Yekta Kopan - Adnan Kurt

her cuma 15:30

Sabun Köpüğü
Nalan Barbarasoğlu - Müge İplikçi - Ümran Kartal

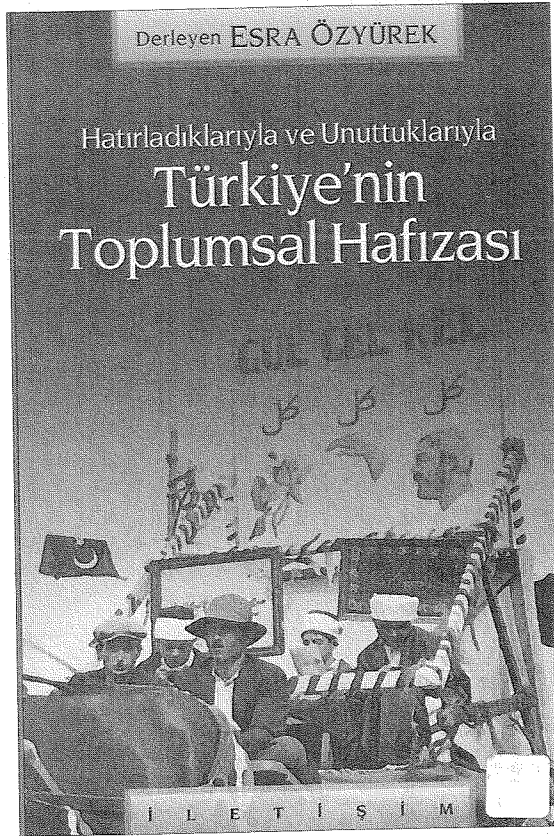
haftaici her sabah 8:00-10:00

Açık Gazete
Ömer Madra - Şerif Erol - Barış Kitapçı - Doruk Yurdesin

kılavuzkaptan

5

Türkiye'nin Toplumsal Hafızası

1. VATAN TOPRAĞI

SAM KAPLAN

Ortadoğu'ya Tutulan Fransız Aynaları: Ermeni ve Türk Belgelerinde Kilikya

NERGİS CANEFİ

Türklük Tarihi ve Kıbrıs: Kıbrıslı Türk Kimliğinin Hikayelenmesinde Bir Yolaçız

2. KÜLTÜREL ÜRÜNLER

RIFAT BALI

Toplumsal Bellek ve Varlık Vergisi

CIHAN TUĞAL

1915 Hatıraları ve Ermeni Kimliğinin İnşası

ASLI İĞSİZ

Memleket, Yurt ve Coğrafi Kardeşlik: Arşivci Kültür Politikaları

Derleyen: **Esra Özyürek**

Tarihin romanlar üzerinden tartışıldığı, anı kitaplarının yok sattığı, Osmanlı mirasının ticarileştiği, tehcir tartışmalarının kavgaya dönüştüğü ve mübadil çocuklarının Yunanistan'a turlar düzenlediği bir dönemi yaşıyoruz. Böyle bir ortamda toplumsal bellek çalışmaları ayrı bir önem kazanıyor. Bellek, bireysel ve kendiliğinden bir olgu değil, sosyal alanla kesişen, içinde bulunulan ânın dinamiklerince belirlenen ve toplumsal kimliklerimizi kuran, değişken bir süreç. Türkiye'nin Toplumsal Hafızası, değişik alanlarda belleğin nasıl üretildiği ve meşrulaştırıldığı, farklı belleklerin nasıl birbirleriyle mücadele ederek şekillendiği ve bu mücadele içinde kimliklerin oluşumu ve dönüşümü üzerine kaleme alınmış yazıları bir araya getiriyor. Bu yazılar, hatırlamanın ve unutmanın bireysel olduğu kadar sosyal ve politik bir süreç de olduğunu ortaya koyuyor.

3. MÜZELER VE ARŞİVLER

ESRA ÖZYÜREK

Cumhuriyet'le Nikâhlanmak: "Üç Kusak Cumhuriyet" ve "Bir Yurttaş Yaratmak" Sergileri

ASLI GÜR

Üç Boyutlu Öyküler: Türkiyeli Ziyaretçilerin Gözünden Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve Temsil Ettiği Ulusal Kimlik

HAZEL TUCKER

Kapadokya, Zelve'de Miras, Bellek ve Deneyim

PENELOPE PAPAILIAS

Mülteci Belleği veya Bir Yunan Kurumu Üzerine Notlar

4. HAYAT HİKAYELERİ

ELİF EKİN AKŞİT

Yürümek

NAZLI ÖKTEN

Ölümsüz Bir Ölüm, Sonsuz Bir Yas: Türkiye'de 10 Kasım

Aydınlanmış Yüzyılın Karanlık Eli

İngilizler zaten daha 17. yüzyılda krallarının kafasını kesmişlerdi. Ve Amerikan Devrimi'nin büyük isimleri Thomas Jefferson ve Benjamin Franklin, İngiltere'nin düşmanı olduğu için buldukları Fransa'da Aydınlanma'nın tüm unsurlarını rahatça sahiplendiler. Tarihin tuhaf sürprizlerinden biriydi Aydınlanma: bir grup insan, daha iyi bir dünyanın akıl ve sağduyu yoluyla kurulabileceğine inandılar.

Tüm kültürlerde masal ve efsane kahramanları, sonu belli olmayan yolculuklara çıkar, denizler, dağlar aşar, görünür ya da görünmez canavarlarla boğuşur, fiziksel ve ahlaksal sınavlara tabi tutulur; sonunda ya sevdiklerine, ya ölümsüzlüğe, ya dünya cennetine ya da hepsine birden kavuşur ve dönüşümlerini tamamlarlar. Girdikleri karanlık dehlizlerden başarıyla çıkarak ışığa kavuşmuş olan bu kahramanlar, aydınlanma süreçlerini tamamlamış bireylerdir bir yandan da.

Sanskrit efsanesi Ramayana, Ayodha prensi Rama'nın, Şeytan Kral Lanka tarafından kaçırılan karısı Sita'yı kurtarıp Kral oluşunu anlatır. Rama'nın, Vişnu'nun düzeni sağlamak için dünyaya gelmiş sekizinci tecessütü olduğuna inanılır.

Çin hikayesi Batı'ya Yolculuk (Xiyouji) Maymun'un taş bir yumurtadan doğuşuyla başlar ve doğaüstü güçler edinerek Meyveler ve Çiçekler Dağı'nda Maymunlar Kralı olmasıyla sona erer. Ölümsüzlük şeftalilerini yedikten sonra Buda tarafından hapsedilen maymun, Hindistan'daki kutsal Budist elyazmalarını ele geçirmek için yola çıkan keşiş Xuanzang'a eşlik etmek üzere serbest bırakılır ve 81 belayı ve mücadeleyi atlattıktan sonra amacına ulaşır.

Binbir Gece Masallarının Denizci Sinbad'ı, bir Bağdat taciri olarak çıktığı yolculuklarda dev kuşlarla, yılanlarla, yamyamlarla karşılaşır; köle olarak satılır, diri diri yakılır ama evine zengin bir adam olarak dönmeyi başarır.

Altın postu aramak üzere Argonotlar'la Karadeniz'e çıkan İason, hiç uyumayan ejderhanın bekçilik ettiği, Zeus'a armağan edilen koçun altından postunu ele geçirirse, aslında ölmeleri için fırlatıldıkları maceradan sağ çıkıp tahta çıkmaya hak kazanacaktır. Kral Aietes, postu vermek için ejderhayı öldürmesini, ateş püsküren tunc ayaklı iki boğayı boyunduruğa koşup öldürülen dişleri ekmesini şart koşar. Kendisine yardım etmesi için büyücü Medeia'yla evlenen İason, her ne kadar daha sonra karısının lanetleriyle karşılaşsa da Altın Post'u ele geçirir.

Modern birey anlayışının düşünsel olarak hakim olduğu günümüzde en çok Homeros'un Odysseia'sı ile simgelenen kahramanın yolculuğu, filmlerin ve romanların en sık kullanılan temalarından biridir. Bireysel aydınlanma ve ışığa, selamete kavuşma, herkesin heyecanla beklediği mutlu sonu işaret eder. Azra Erhat, Odysseus'un temel özelliklerinin akıllı, kurnaz olması ve güç durumların içinden sıyrılmak için bin türlü düzen ve çıkış yolu arayarak kendi içinde tüm olanakları ve olasılıkları tartışıp durması olduğunu söyler. Yalan söylemesini bilir, dayanma gücü vardır ve sabırlıdır. Kısacası modern dünyanın, düzeni arzulayan kaosuyla başa çıkmak için gerekli özelliklere sahiptir.

Birey düşüncesi yükselirken toplumsal selamet ve aydınlanma düşüncesinin de birlikte yükselişi, Batı uygarlığı'nın olduğu kadar insanlığın da tarihinde en belirleyici dönemlerinden birine denk gelmiştir.

14. ve 15. yüzyıl hümanistleri, Kilise'nin tamamını Tanrı'ya affettiği yaratıcılığın hiç olmazsa bir bölümünü insanlara geri vermek, Antik Yunan uygarlığının insana (köle olmayana, insan saydığına) verdiği değeri geri kazanmak için uğraşıyorlardı. Bir rahip ve hekim olan François Rabelais, insan bedenini neredeyse inkar eden

Neonlar

Kilise'nin söylemine karşı Gargantua'nın devasa bedenini çıkarır kahkaha ve zevkin erdemden uzak olmadığını anlatarak. Michel de Montaigne, keşifler çağında yeni karşılaşılan kültürlerin, Hıristiyan Avrupa kültüründen daha kötü olduğunu kanıtlayan bir şey olmadığını söyleyerek, o zamandan bu yana devam edecek olan, kültürlerin göreceliği tartışmasını başlatıyordu. Başka bir hayatın mümkünlüğü, giderek daha çok insanın erişebileceği bir düşünce halini alıyordu.

17. yüzyıla gelindiğinde Avrupa, din savaşları, cadı avları, kölelik, sansür ve sömürgeciliğin kısırcasında çırpınca da, Descartes'in *cogito ergo sum*'unda taşları yerine konan yol, gerçeğe mantıktan ulaşabileceğini haber vererek inancın sınırlarını zorlamaya başlıyordu. Kısacası, işte bildiğimiz bu klasik formüllerle kendi adını kendi koyan ve sadece Batı Avrupa için değil, dünyanın geri kalanı için de mihenk taşı olacak bir dönem başlıyordu: Aydınlanma. Giderek büyüyen ve yayılan ticaret, kentleri canlandırırken, tüccarlar aristokratları beslemek için neden vergi verip durduklarını sorguluyorlardı. Din ve aristokrasi, karşılığında bu dönemin yeni düşünce akımlarının güçlü birer düşman olarak dikildiğini hissediyorlardı. Ama hayatın ironisi, bu yeni akımların ilk öncüleri de büyük ölçüde işte o aylak aristokratların arasından çıkıyordu. Kimi zaman Kralların bile Kilise'ye karşı çıkmak için desteğe ihtiyacı olabiliirdi!

Ama Aydınlanma da kendi içinde homojen değildi: Voltaire, aristokrat metresiyle yemeklere katılıp monarklarla mektuplaşıp sıradan insana güvenmezken, Rousseau eşitsizliğin insanın baş düşmanı olduğunu savunuyordu. Voltaire parıltılı bir zekayı göklere çıkarırken Rousseau doğruluğu yüceltiyordu ama birleştikleri bir nokta vardı: mutlakiyetçi monarşininin ve tutucu Hıristiyanlığın tehlikesi. İngilizler zaten daha 17. yüzyılda krallarının kafasını kesmişlerdi. Ve Amerikan Devrimi'nin büyük isimleri Thomas Jefferson ve Benjamin Franklin, İngiltere'nin düşmanı olduğu için buldukları Fransa'da Aydınlanma'nın tüm unsurlarını rahatça sahiplendiler. Tarihin tuhaf sürprizlerinden biriydi Aydınlanma: bir grup insan, daha iyi bir dünyanın akıl ve sağduyu yoluyla kurulabileceğine inandılar.

Günümüzde bu dönem birbirinden çok uzak kutupların eleştirisi oklarını göğüslüyor: Avrupa-burjuva-erkek-merkezli düşüncesi, topa tutuluyor. Habermas gibi düşünürler, Aydınlanma'nın reddini "banyo suyunu boşaltırken bebeği de atmak" diye nitelendiriyorlar. Aydınlanmanın kazanımları, birçok düşünürün dört elle sarıldığı, bir çoğunun da işte tam da suyu kirleten pislikler olduğunu düşündüğü şeyler. Dünyanın burasında biz, Aydınlanma'nın gecikmiş sayılan bir yankısından sesleniyoruz. Kurtuluş Savaşı sonrasında "bir imparatorluk enkazından bir Cumhuriyet doğuran"ların karşısında "bizi ezmek pahasına" diyenler, şimdiki zamanlarda "değerini bilip sürdürelim" diyenlerin karşısında

"işte bize biraka biraka bıraktıkları bu çürümüş ülke" diyenler, aslında Türk Devrimi'ni, Türk Aydınlanması'nı masaya yatırma ihtiyacıydılar. Parçalarına ayırmak, içine bakmak, işte burası çürümüş demek için olduğu kadar, işte burası zamana direnmiş demek isteyenlerin de arzusu. Bu iki kutup arasında başlarını bir o yana bir bu yana döndürerek oyunu izlemekten yorulanlar, birbirini dışlamayan olasılıkları büyütme umudundalar.

Foucault, Kant'ın Aufklärung (Aydınlanma) düşüncesini incelediği Aydınlanma Nedir? başlıklı yazısında Kant'ın insanın yetişkin (ya da reşit) olmama durumundan kurtulması için esas olan iki koşul tanımladığını söyler. Bu koşullardan ilki itaati ilgilendiren şeylerle akli ilgilendiren şeylerin birbirinden iyice ayrılmasıdır. Askeri disiplin ve siyasi iktidar "itaat edin akıl yürütmeyin" der. İnsanlık artık itaat etmek zorunda olmadığı zaman değil, ona "itaat edin ve sonra istediğiniz kadar akıl yürütebilirsiniz" dendiği zaman yetişkin (erişkin ya da reşit) olacaktır.

Foucault buradan yola çıkarak aklın evrensel kullanımının birey olarak bizzat öznenin işi olduğunu, bu kullanımın özgürlüğünün de ona karşı bir takibin yokluğuyla sağlanabileceğini söyler ve bu durumda aklın kamusal kullanımının nasıl mümkün olacağını sorar. Buna göre Aufklärung yalnızca tüm insanlığı etkileyen genel bir süreç ya da bireylere yüklenen bir zorunluluk değildir. Afklärung sadece insanların kişisel düşünce özgürlüklerinin güvence altına girdiklerini görecekları bir süreç değildir. Aklın evrensel kullanımının, özgür kullanımının ve kamusal kullanımının üst üste bindiği durumun adıdır Aydınlanma. Sorun siyasaldır: bireyler kesin bir biçimde itaat ederken bilme cüreti nasıl ortaya konacaktır? Kant'ın, dönemin monarkı II. Frederic'e bir sözleşme önerdiğine dikkat çeker. Bu, özgür akılla rasyonel despotluğun bir tür sözleşmesidir: itaat etmek gereken siyasal ilkenin kendisinin evrensel akla uygun olması koşuluyla, özerk aklın kamusal ve özgür kullanımı itaatın en iyi güvencesi olacaktır.

Siyasal ilkenin kendisinin evrensel akla uygun olması için çırpınıp duran bir ülkede düşünce özgürlüğünün neden sürekli anahtar bir kavram gibi karşımıza çıktığını anlamak buradan yola çıkarak güç değil. Taraflardan birinin imzalamamakta direndiği bir sözleşmede, imzalayan tarafın tek çıkar yolu itaatsizliği örgütlemek olursa buna şaşır mısınız?

Onlar, aydınlanmış yüzyıllarının karanlıklarına ışık tutup kendi uyarlıklarını sorgularken o kadar da masum değiller kuşkusuz; kuşkusuz her yerde eşitler arasında daha eşit, özgürler arasında daha özgür olanlar var ve itaat en kususuz görünen yönetimin bile en önemli koşulu. Bizse henüz hesaplaşmamış, yüzleşilmemiş karanlıkların sırtımıza yüklediklerinden nefes alamaz hale gelmiş değil miyiz? ↓

üstüçizilmiş kişiler

8

Yaklaşık bir metreye seksen santim büyüklükte –belki de daha büyük- beyaz tabela keskin bir floresan ışığıyla aydınlatılmıştı ve tavernaya eğlenmeye gelenleri daha kapıda kesin bir dille uyarıyordu: "BURADA SİYASET YAPMAK KESİNLİKLE YASAKTIR!" Ünlem! Çiğ beyaz ışık uyarandı, dikkat çeken. Harflerin kırmızıyla yazılmış olduğunu söylememe gerek yok sanırım. Bir estetik kaygı da güdülmemişti, olabildiğince düz ve sertti harflerin hatları. Bu mekânda ışığın bilinçdışı, ama akıllıca bir kullanımını göreceğimi aklımdan geçirdim.

Bir zamanlar benim için haddinden fazla büyük bir sitede otuyordum. Sitede dört bin konutun olduğu söyleniyordu. Tuhaf bir yarılma, daha doğrusu şaşırtıcı bir bitişme oluşturan, hafif meyilli, genişçe bir asfalttan geçerek sola dönüyor ve evime gidiyordum. Sol tarafta benim oturduğum site vardı. On altı katlı apartmanlar ve dört katlı dubleks evlerden oluşan, geniş otoparkları, geniş bakımlı bahçeleri, çocuk parkları ve gayet heterojen nüfus yapısıyla, çoğunlukla çalışıp kazanan ve daha çok çalışıp daha çok kazanmayı hedeflemiş insanların yaşam alanıydı yolun sol tarafı.

Yolun sağ tarafı ise daha da yeraltına inip daha çok kazanmak isteyen, varolmak, ayakta kalabilmek için biraz daha karanlığa yürümesi gereken, kökleri bozkırlarda kalmış, güvencesiz ve yarınsız insanların bulanık yaşam alanıydı. Semt iki, üç, hatta dört, beş katlı, tümüyle kaçak, sıvasız ve boyasız kondumsu binalardan, tuhaf atölyelerden, pis bakkal dükkanlarından, üstü ondülinle kaplı barakalardan, dikenli tellerden, çukurlardan, güdük kavak ağaçlarından, köpeklerden, kedilerden, kapı önlerine yığılmış inşaat malzemelerinden, içi su dolu varillerden ve çamurdan oluşuyor; bu büyük zıtlığı basit bir asfalt bitiştiyordu.

Gece olunca iki ayrı ışık seli, düzen ile karmaşayı işaret ediyordu. Bu iki bölgenin ışıkları gözle görülür bir şekilde birbirinden ayrılıyor ve gecenin en koyu karanlığında bile ruhuyla, işleyişiyle, yapısıyla birbirinden farklı iki coğrafyayı en az gündüz kadar ele veriyordu. Yolun sol tarafındaki sitelerde bazı evlerin ışıkları yanmıyor olsa bile, var olan ışıklar bir bakışta okunabilen bir geometri oluşturuyor, sitenin genellikle gazeteci, televizyoncu, pilot, hostes, doktor, küçük tüccar, Rus fahişe, travesti, öğrenci vb. olan insanları floresana pek yüz vermedikleri için küçük ve düzgün, hepsi aynı boyda olan pencerelerden sarı ışıklar sızıyor, site bahçelerine ve otoparklarına düzenli aralıklarla yerleştirilmiş sokak lambalarının turuncu göbekli beyaz ışıkları sarı ışıkları hareliyordu. Yolun sol tarafının ışıklarında kolaylıkla okunabilen bir düzen vardı.

Oysa sağ tarafta beyaz ışık egemendi. Kimi büyük, kimi küçük pencerelerin büyük çoğunluğundan daha ucuz olan beyaz floresan ışığı sızıyor, sokak lambaları belli bir düzen içinde olmadığı için herhangi bir geometri okunamıyor, buna karşılık floresanların çiğ ve iç karartıcı beyaz ışıkları farklı şiddetlerde dışarı taşıyor, bölgenin bunalımlı ruhunu açığa vuruyordu. Canlı renkli perdeler kimi zaman o beyaz ışığı tuhaf bir yeşile boğuyor, civarın gösterişten hoşlanan bir sakinin camından –kimbilir ne manada- ağır bir kırmızı ışık sızıyordu. İki bölgenin ışık düzenindeki bu farklılaşmayı yüksek apartmanlardan birinin yüksek bir dairesinden okumak çok kolaydı. Üstelik yüksekten bakıldığında çevre yolunun belli aralıklarla geceye karışan sarı ışıkları da tuhaf bir düzen içinde bu iki ayrı coğrafyayı çevreliyor, sanki hatlarını tespit ediyordu.

Bu iki farklı bölgeyi bitişiren asfalttan geceleri arabayla evime dönerken yolun aşağılarında bir yerde, sağ tarafta, neon ışıklarıyla yazılmış dev bir tabelayı okumaya alışmışım. Kırmızı, mavi, sarı ve yeşil neon ışıklarıyla yazılmış bu dev tabelada okuduklarım başlangıçta zihnimi hiç meşgul etmiyordu. Benim için o tabelayı gördükten sonra elli metre kadar daha gitmek ve sonra sola dönmek gerekiyordu, hepsi buydu. Bir süre sonra tabelayı ezberlemiş olduğumu fark ettim.

serdümen

9

Ama beni şaşırtan bu olmadı. Beni şaşırtan böyle bir tabelanın böylesine bulanık bir varoшта işaret edip çağırıldığı mekânın adını bir gün ansızın fark edişim oldu. Burası bir tavernaydı ve kırmızı neonla koskocaman "Aydın Taverna" yazılmıştı. Aydın Taverna'nın tüm harfleri büyüktü, altında yine hatırı sayılır boyutlarda "Nafiz Çiçek" adı okunuyordu. Üç isim daha vardı ama ben sadece Aylin Işık'ı hatırlıyorum. Adı en altta yazılan olduğuna bakılırsa Aylin Işık sıra kızı olmalıydı. En kocaman yazılan da Nafiz Çiçek olduğuna göre, o assolistti.

Neonla yazılmış adlar, harflerin büyüklüklerinden okunabilen bir hiyerarşi, mekânın taverna olarak tanımlanmış olması beni şiddetle çekti. Eh, serde gazetecilik de vardı, Aydın Taverna'ya gittim. Yalnız başıma değil tabii. Böylesine tanıma güç bir mekâna yalnız başıma gidecek kadar cesur değilim, hâlâ değilim.

Binanın henüz çıkmamış üçüncü katı için demir filizleri öylece bırakılmıştı, belli ki yakında üçüncü katın inşaatına başlanacaktı. (Sonradan yolum düştüğünde gördüm, üçüncü kat çıkmış, taverna üçüncü kata taşınmış.) Caddeye bakan dış duvarları tuğlayla örülmemiş, boylu boyunca alüminyum doğramayla kapatılmıştı, alt tarafı sarı renkli buzlu cam olan pencereler kirli bir beyazlıktaki perdelerle örtülüydü. Geceleri geç saatlerde, dışarıdan bakıldığında içeride bir renk cümbüşü, bir ışık seli vardı. Bu da yeterli kadar çekici bir manzara oluşturuyordu. Henüz iki katlı olan mekânın alt katı Aydın Kebap Salonu, üst katı Aydın Taverna idi. "Kompleks" böyle ayrılmıştı. Önce telefon ettim, mekânı görmek ve yazmak istediğimi tavernanın sahibine ilettim. Beni ağırlamaktan şeref duyacaklardı, yalnız taverna gece on ikiye doğru açılıyordu, ona göre gelmeliydim.

Saat on ikiye beş kala, dışı kabaca sıvanmış, boyanmamış, pencere pervazlarında birikmiş siva parçaları öylece bırakılmış binanın içine girdik. Merdivenlerden taverna katına çıkarken bizi dev bir ışıklı levha karşıladı. Yaklaşık bir metre yükseklikte büyüklükte –belki de daha büyük- beyaz tabela keskin bir floresan ışığıyla aydınlatılmıştı ve tavernaya eğlenmeye gelenleri daha kapıda kesin bir dille uyarıyordu: "BURADA SIYASET YAPMAK KESİNLİKLE YASAKTIR!" Ünlem! Çiğ beyaz ışık uyarandı, dikkat çeken. Harflerin kırmızıyla yazılmış olduğunu söylememe gerek yok sanırım. Bir estetik kaygı da güdülmemişti, olabildiğince düz ve sertti harflerin hatları. Bu mekânda ışığın bilinçdışı, ama akıllıca bir kullanımını göreceğimi aklımdan geçirdim.

Geleceğimizi bilindiği için masamız ayrılmıştı, oturtulduk. Cılız kolonlarla ayakta duran geniş salonun farklı bölgeleri farklı amaçlara hizmet edecek şekilde aydınlatılmıştı. Hayatımda hiçbir mekânda böylesine şaşkınlık yaşadığımı ve bu kadar tuhaf şeyi bir arada gördüğümü hatırlamıyorum. Gösterişli bir ucuzun egemenliğinde olan salonda bulunan

adi masaların örtüleri bordo renkli, naylon kumaştan yapılmıştı, azılı sarhoşların tablalarından düşmüş sigaralar yüzünden delik deşikti, her masada yapma çiçeklerin ve mahalle kahvelerinde rastlanan türden teneke kül tablalarının bulunduğu herkesçe tahmin edilebilir. Bütün bunlar sıradandı, olabildi, söylenegelmisti, biliniyordu. Burada tuhaf olan ilişkiler ve hikâyelerdi. Masalar loştu, olması gerektiği şekilde, oturanların yüzleri seçilmiyordu. Buna karşılık "pist" aydınlatılmıştı, üstelik parlak ve renkli ışıklarla. Şu malum küre, hani kırık aynalarla kaplı olan ve sürekli dönen, döndükçe ışık parçalarını yerlere, duvarlara, insanların yüzlerine savuran küre elbette mekânda yerini almıştı.

Bir beden büyük, çizgili, kısa kollu gömlek giymiş, zayıf, kavruk bir "orgist" mütemadiyen org çalıyor ve galiba "parmağında yüzükler, kolunda bilezikler" türküsü henüz boş olan salonun dev hoparlörlerinden acayip bir ses olarak yankılanıyordu ve ben acayip sıkılıyordum. Boşuna sıkılıyormuşum. Az sonra, malum olduğu üzere bordo ceketli ve bordo papyonlu garson gelip menü kartlarını verdi ve ne içeceğimizi sordu. Eh, haliyle rakı içecektik de, saat on ikiyi geçmişken menü kartlarında bize önerilen yemekler ne olabilir diye düşünmeden edemedim. Bakınca anladım ki sıkılmakta haksızım, menü kartına bakmak bile beni sıkılmama fırsat bırakmayacak kadar meşgul edebildi. Menü kartlarında dünyanın bütün ünlü yemeklerinin adları vardı. Hatırladığım kadarıyla yazılılarıyla: Şiniksel, hotdak, pöfistaraganuf, pizza, şatabiryon vesaire. Herhangi birini istedim ve cevabımı aldım. Kalmamış. Şaka etmiyorum, abartmıyorum. Rakılarımızla birlikte masaya, kebabçılarda bulunan metal kayık tabakların en büyüğü geldi. Hani kalabalık masalarda şöyle ortaya karışık kebab istendiğinde masaya gelen devasa kayık tabaklardan. İçi en az bir kilo kabuklu şamfistisiyle doluydu. Anladım. Burada loş masalarda rakı içiliyor, yanında şamfistisi yeniyor, sonra gidip kusuluyordu. Masaya daha yeni oturmuşken "yanardöner, alevli" meyva istemek, bu ağır mekânın raconuna uymazdı, çünkü yanardöner meyvanın insana hayretten dilini yutturacak kadar büyük ve görkemli bir ritüeli vardı.

Aradaki hikâyeleri geçiyorum. Bir yığın şaşırtıcı, ilginç ve hadi canım dedirtecek kadar karışık ve ağırlıklı hikâyeleri. Sıra kızı sandığım, (oysa yaşı itibarıyla sıra kadınıymış) büyük beyaz bir topu andıracak kadar aşırı yuvarlak hatlara sahip, etekleri belden kabarık beyaz bir elbise giymiş olan, yaşı geçmiş Aylin Işık'ın aslen ilkokul öğretmeni olduğunu, bu mekânda hep bir kadınlık, kadınsılık sunmak istediği ve bunun için beyaz elbisesinin askılarını sürekli koluna düşürdüğü halde, mekândaki ağır bıyıklı ve terli erkeklerin ona bir abla, bir mama edasıyla yaklaşıklarını, o bu ağır bıyıklı adamlara kucaklarına oturmak arzusuyla sarıldı

halde, adamların onu tombul yanaklarından dostça öptüklerini, kadının bu yüzden hüzünlü bir yüzle Sezen Aksu'nun *Gitme Dur Ne Olursun* şarkısını söylediğini, sevgilisinin karısı onları cürmümeşhut halinde yakalattığı için Çanakkale hapishanesinde bir ay yattığını anlatırken bunun hayatının en kadınsı hikâyesi olduğunu anladığımı, sonra sevgilisinin karısına döndüğünü, bununla kalmayıp Unkapanı plakçılarında bir kaset çıkarttığını, Hakkı isimli bu sevgilinin Yenibosna Çınçın Gazinosu'nda on iki-bir sanatçısı olduğunu filan anlatmayacağım. Ama ben merak ettiğim ve konuşmak istediğim için masaya emredilerek çağrılan kadının, acı yeşil kadeife eşofmanları içinde gelip, terli bir Muazzez Ersoy edasıyla oturduğunu ve on beş yaşındaki sağır-dilsiz oğlunu dizinin dibinden ayırmayan patron Mehmet Bey'in gözünün içine baka baka viski isteyişini, bu küstahlık nedeniyle Mehmet Bey'in dişlerini sıktığını ve benim yüzü suyum hürmetine kadına sesini çıkarmadığını ve fakat kadını sürekli aşağılamak için hiçbir fırsatı kaçırmadığını unutmamam. Işık mı? Karanlık hikâyeler bunlar. Bütün ışıkların azaldığı ve tünelin ucu görünmediği için tünelde sıkışmışların çıkışa doğru adım atmakta artık güçlük çektikleri, hayli karanlık hikâyeler.

Adı taverna idi, ama tavernayı andıran hiçbir yanı yoktu mekânın, aslına bakılırsa bulunduğu varoş açısından "şık" bir pavyondu denebilir. Gizli bir konsomasyon faaliyeti yürütülen masanın diğerlerinden daha aydınlık olduğu ve o masada topluca oturan kadınların oturma düzenlerinin ışığa doğru olduğu da dikkatimi çekmişti. Sanırım idari bir mesele aşılamamıştı, ya da böylesi daha ucuza geliyordu, bu yüzden açıkça konsomasyon faaliyeti yürütülemiyordu. Ama ışığın sırrı burada kendini ele veriyordu. Loş masalarda oturan adamlar diğerlerine göre epeyce aydınlık bir masada oturan beş-altı kadını rahatça görebiliyorlardı. Kadınlar dekolte değildiler, çoğu dar blucinliydi. Hemen hepsinin saçları asırı meçliydi, bu yüzden sarışın görünüyorlardı. Ancak biraz daha dikkatle bakıldığında, bu özenilmiş çiğ sarının koyu renk kaşları, koyu renk gözleri olan kadınları epeyce bayağılaştırmakla beraber, bir parça da mahzun kıldığı görülüyordu. Ansızın polis bassa kadınların konsomatris olduklarını ispat edecek herhangi bir işaret yoktu, kadın kadına bir tavernaya eğlenmeye gelmiş fazla sıradan kadınlar gibiydiler.

Aylin Işık ya da ona göre çok daha genç, ama kötü beslenme yüzünden gelişimini tamamlayamamış, göğüs kafesleri içe çökük, sırtları pürüzlü, sesleri çatlak, ağır dekolte ve ağır yırtmaçlı çok parlak elbiseler giymiş çok genç kadınlar sözleri asla anlaşılmasın şarkılar söylerlerken, gizli konsomasyon masasından kalkan kadınlar pistte dans ediyorlar ve loş masalarda oturup bir süre rakı içerek bu kadınları kesmiş olan adamlar da ölenemez bir dans tutkusuyla piste çıkıyorlar ve beklenen eşleşme yaşandıktan

sonra, şarkıcılar birden sulu sepken romantik, muhtemelen bir bele sarılma arzusu uyandıran –genellikle Sezen Aksu veya Kayahan'a ait- şarkılara geçiyorlar ve pistin ışıkları böyle anlarda yavaşça azaltılıyordu.

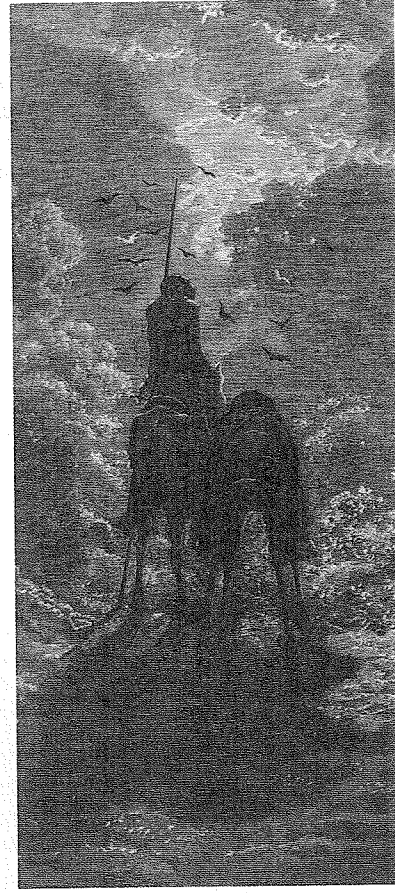
Sabaha doğru şampanyalar ardı ardına patladı, hem ne patlamak! Nafiz Çiçek sahneye çıktığında. Patron bana ikide bir Nafiz Çiçek'i gösterip "tıpkı Mahzun Kırmızıgül, di mi?" diye soruyor, Nafiz Çiçek de mikrofondan bu alemin en ağır patronu Mehmet beye sevgilerini saygılarını sunuyor, karşılıklı kadehler kaldırılıyor, Mehmet Bey Nafiz Çiçek şerefine bir şampanya daha patlattırıyor, Nafiz Çiçek kasetine okumaktan şeref duyduğu, sözlerini patron Mehmet Bey'in yazmış olduğu "Yaban Gülü" adlı şarkıyı anons edip okumaya geçtiğinde, şampanya uzaktan patlamakla kalmıyor, Nafiz Çiçek'in başından dökülen gül yapraklarına karışıyordu. Tıpkı Mahzun Kırmızıgül olan Nafiz Çiçek'i pistteki spotlar pırl pırl aydınlatırken, Aylin Işık'ın istediği ikinci viski bir türlü gelmiyor, garsonlar yanımdan her geçtiğinde Aylin Işık viski arzusunu tekrarlıyor ve fakat garsonlar duymamış gibi yapıyorlar, onlar böyle yaptıkça Aylin Işık'ın üstündeki Muazzez Ersoy edası eriyordu.

Yanardöner meyva ritüeli her masanın gücüne göre tekrarlanırken, orada da ağır bir hiyerarşi görülüyordu. Parayı bastıran on katlı, bol mumlu hatta maytaplı meyva tabağı söylüyor, yanındaki kadını buna layık görmeyenlere, müessese iki katlı mütevazı birer tabak gönderiyordu. Meyvalar yenmiyor, mumlar akıyor, rakı su gibi içiliyordu.

Beni bir bu tuhaf haller, bir de Aylin Işık'ın kısmen kendi tarafından uydurulmuş hikâyesi meşgul etti. Bir de vaktiyle bir kurban bayramında Güneydoğu'dan İstanbul'a yüz kadar manda getiren ve hiçbirini satamayıp yok pahasına kasaplara vererek sefil olduğu için dönemeyen, bu yüzden İstanbul'un gece hayatına ister istemez giren patronun sağır-dilsiz oğluna gösterdiği inanılmaz ihtimam ve sevgi. Durup koca çocuğun başını okşuyor, oğlunun ne kadar akıllı ve sevecen olduğunu anlatıyordu.

O gece bol miktarda şamfistisi yedim ve mümkün olduğunca az içtim. Aydın Taverna'dan çıktığımızda şehir aydınlanmış, sıradan bir asfaltın ikiye ayırdığı sağ taraf ve sol taraf gün ışığında farklı duruşlarıyla belirmeye başlamıştı.

Aradan birkaç ay geçti. Gazetede bir haber okudum. Aydın Taverna'da çıkan, sebebi bilinmeyen bir çatışmada üç kişi ölmüş, patron Mehmet Bey hafif yaralanmıştı. Ölen şahısları Mehmet Bey'in vurduğu iddia ediliyordu. Düşündüm, bu mekânda namus değilse de aşk cinayeti yaşanabilirdi, ama üç kişi ölemezdi, üstelik aşk cinayetine Mehmet Bey taraf olmazdı. Sonra aklıma o beyaz ışıklı levha geldi. Birileri bütün uyarılara rağmen, burada siyaset yapmıştı demek.

İnsanlar ikiye ayrılır:
Don Quijote'yi
okumuş olanlar ve
Don Quijote'yi
okuyacak olanlar.

Don Quijote, Miguel de Cervantes Saavedra; Çeviren: Roza Hakmen; 2 cilt, kutulu, 864 s., 13.5x21 cm, 16.000.000 TL

Mevsim Normalleri

Üç gün önce haber merkezine Ege'de bir sahil kasabası olan Sefaköy'de gece yarısı parlak bir ışığın görüldüğüne dair bir haber geldi. Haber merkezine her gün böyle onlarca haber gelir. Bilinmeyen bir cisim görenler, dişleriyle traktör çekenler, Maras dondurmasının prostata iyi geldiğini kanıtlayanlar, muhabbet kuşunun Müzeyyen Senar gibi şarkı söylediğine inanlar falan filan...

Yekta Kopan

yekta@superonline.com

"*Bana gördüklerinizi getirmeyin. Bana gördüklerinizin ardındaki getirin. Eğer bir şeyin arkasını görmek için çaba harcamazsanız, o size istediği kadarını gösterir. Çünkü unutmayın, her şey aslında görüldüğünden farklıdır.*"

Asansörün kat ışıklarını izlerken, Akın'la tanıştığım günü düşünüyorum. Haber müdürünün odasında toplantıdayız. Yeni yayın dönemi başlamak üzere. Kameramanlarla her yayın dönemi öncesinde yapılan alışıldık görüşmelerden biri. Ama benim için farklı anlamları var. Stajım yeni bitmiş, haber kameramanlığında ilk yılım olacak. Tam anlamıyla çömezim. Kendimi bir Amerikan filminde gibi hissediyorum. Atlatma haberler yakalıyoruz, en büyüleyici kareler bu ekibin elemanlarından çıkıyor, çatışmaların ortasına düşüyor yine de kameramızı kapatmıyoruz; sonrasında ödülleri, kutlamalar, alkışlar... Akın tam yanımda oturuyor. O benden daha deneyimli; üç yıldır haberci. Bir ara müdür susup, kollarını kartal kanadı gibi açıyor ve yumruklarıyla masaya yükleniyor. Bu sessizlikten yararlanıp, Akın'la tanışmak istiyorum. "Merhaba, ben..." Sağ elinin işaret parmağını dudağına götürüp, "şşş"leyerek susturuyor beni: "*Bana gördüklerinizi getirmeyin*, kısmı başlıyor. Konuşmanın sonu demektir. İzin ver de adam sözünü bitirsin."

Asansör yedinci katta duruyor. Bu kata ziyaretçi almadıklarından, bankonun arkasında oturan hemşire beni gördüğüne şaşırıyor. Akın Göksel'in ziyaretçisi olduğumu söylediğimde, yüzündeki şaşkınlık ifadesi, yerini '*Siz gazeteciler istediğiniz yere girersiniz, değil mi?*' ifadesine bırakıyor: "Şu anda durumunda bir değişiklik yok. Zaten televizyondan yarım saatte bir arıyorlar. Önemli bir gelişme olursa aramız için numaralarını da bıraktılar... Bu numara doğru değil mi?.. Önceki nöbetteki arkadaşım yazmış da... Hayır, görmeniz mümkün değil? Yani biliyorsunuz, aslında bu kata girmeniz bile... Zaten görmenizin bir faydası da yok, bilinci hâlâ kapalı. Bir değişiklik olursa biz sizi arayacağız. İsterseniz siz de ulaşabileceğimiz bir numara bırakın, eğer ben nöbetçiyken bir değişiklik olursa, inanın ben özel olarak arayacağım sizi..." *Özel olarak* sözünü duyduğum anda, hemşirenin göğüslerine takılıyor gözlerim. Bol beyaz önlüğünün içinde bile kendilerini belli edecek kadar iriler. Akın bu kadınla yapılan bir röportajı çekiyor olsaydı, mutlaka aşağılara zoom yapıp, kontrast ayarıyla oynayarak özel bir kare yakalar, sonra da aralarında geçen ateşli konuşmaları bu karenin eşliğinde ballandıra ballandıra anlatırdı. En can acıtıcı haberde bile insanın yüzünü güldürecek bir detay bulabilen bu adamın, şu anda *bilinçsiz* olduğuna inanmıyorum. Teşekkür edip, cep telefonu numaramı bırakıyorum. Hemşire numaramı yazarken, gözüm bankonun arkasındaki monitörlere takılıyor. Altı tane monitör var, belli ki nöbetçi hemşirenin yoğun bakımdaki hastaları sürekli gözlem altında tutabilmesi için buradalar. Her birinin altında bir numara yazıyor. Akın'ın oda numarası 709. Küçük monitördeki yeşil ışıkların ne anlama geldiğini anlamaya çalışıyorum. Üstte uzun düz çizgiden sonra aniden yükselen zikzaklar var. Alttaki ise, yazmayan bir tükenmez kalemin sinirle kağıda sürülmesini andıran karmakarışık zikzaklar. İri göğüslü hemşire yüzümdeki şaşkın ifadeden ne düşündüğümü anlamış olacak ki, "Merak etmeyin," diyor, "arkadaşınızla özel olarak ilgileniliyor. Sabaha kadar sabredin." Arkadaşım ve benimle *özel olarak*

yalnızlığınoyuncakları

İlgilenen hemşireye iyi nöbetler deyip, asansöre yöneliyorum. 'Meşgul' ışığının sönmelerini beklerken, hastanenin hiç de filmlerde gördüğümüz gibi bembeyaz olmadığını fark ediyorum. Duvarlar, kapılar, tabelalar ve hatta eşyalar sinir bozucu bir su yeşili rengindedir. Akın'ın bir an önce bu yeşillikten ve o zikzaklardan kurtulması için dua ediyorum.

Hastaneden çıkar çıkmaz bir sigara yakıyorum. Boğucu bir gece. İnsanın nefes almasını güçleştiren bir sıcak var. Oysa hava sıcaklığının azalacağı, bir iki güne kadar mevsim normallerine kadar ineceği söyleniyordu. Haydi sıcaklık neyse de, şu yapış yapış nem yok mu... Ne yapacağımı bilemiyorum. Eve gidersem bu sıkıntı peşimi bırakmayacak, en iyisi şirkete gitmek. Bu saatte bir iki montajcıdan ve nöbetçilerden başka kimse yoktur. Hem hiç değilse şirketin klimalı ortamında biraz rahat nefes alırım... Sefaköy'de yapılan röportajların bandını izlemeye ve servis şoförü Hüseyin'in bacağının kırılmasına, Akın'ın da hastanede olmasına neden olan kazanın öncesini görmeye karar veriyorum. O röportaja ben de gidebilirdim. Akın'ın başına gelenler, benim de başıma gelebilirdi. Bir an ürperiyorum. Bu ürperti korkutuyor beni. Terden sırlıklam oldum. Birden hastaneye girerken cep telefonumu kapattığım geliyor aklıma. Hemen açıyorum. Telefonun tepesinde yanıp sönen yeşil ışık sinirlerimi bozuyor. Monitörlerin görüntüsü beliriyor gözlerimin önünde. Zikzaklar... Çizgiler... Zikzaklar... Sefaköy çıkışındaki bir ağaca çarpan minibüsün ön camından fırlayan Akın'ın bilinçsiz bedenini yaşama bağlamaya çalışan zikzaklar...

Üç gün önce haber merkezine Ege'de bir sahil kasabası olan Sefaköy'de gece yarısı parlak bir ışığın görüldüğüne dair bir haber geldi. Haber merkezine her gün böyle onlarca haber gelir. Bilinmeyen bir cisim görenler, dişleriyle traktör çekenler, Maraş dondurmasının prostata iyi geldiğini kanıtlayanlar, muhabbet kuşunun Müzeyyen Senar gibi şarkı söylediğine inanlar falan filan... Çoğundan eli boş döneriz. İhbarı yapan vatandaşın o gün dişi ağrıyordur, muhabbet kuşu soğuk su içtiği için hastalanmıştır ve bilinmeyen cisimler kaybolup gitmiştir. Bizim editörler resmi bir kaynaktan gelmiyorsa böyle ihbarları pek ciddiye almazlar. Görünürde Sefaköy haberinin de bunlardan bir farkı yoktu. Ama editörlerin bütün direktörlerine karşı müdür, en azından bir kameraman (zaten muhabirlerin çoğu Ankara'da parti kurultayındaydı) yollanmasını istedi. Bunun nedenini hepimiz gayet iyi biliyorduk. İki ay kadar önce Uşak'ta uzaylıları gördüğünü iddia eden köylüler haberine ilgi göstermemiş ve diğer televizyon kanallarının bizi atlatmalarına neden olmuştuk. (Haber müdürlerinin bir görevi de her gün diğer kanalların bültenlerinin dakika dakika reyting sonuçlarını incelemektir. Eğer uzaylılara taş atıklarını söyleyen köylüler haberi iyi reyting almışsa, ertesi gün siz de

böyle bir haber patlatmak zorundasınızdır.) Kısacası müdür, kendi deyimiyle, bu kez mantara basmak istemiyordu. Sonuçta Akın ve ulaştırmadan Hüseyin, salı sabahı erkenden Sefaköy'e doğru yola çıktılar.

Şirkette derin bir sessizlik var. Sadece sabah haberlerini hazırlayan gurubun montaj setinden kahkahalar ve kahve kokusu yükseliyor. Kapıdan başımı uzatıp, "Kolay gelsin," diyorum. Beni görünce bir anda ciddileşip Akın'dan bir haber olup olmadığını soruyorlar. "Değişiklik yok," deyip, Sefaköy bandını almak için yayın şefinin odasına doğru yürüyorum.

Otuz dakikalık bir bant var elimde. Montajlanmış halleri dün akşam ana haberde yayınlandı. Tabii paramparça olmuş minibüsün görüntülerinin ve servis şoförü Hüseyin'in olayın nasıl gerçekleştiğini anlattığı röportajın, *hastanede hayatta kalma mücadelesi veren usta kameraman arkadaşımız Akın Göksel'in* (sanki ölmüş gibi) bir vesikalık resminin üstüne bindirildiği dramatik kurguyla. Kasaba halkıyla yapılan röportajlar bu bantta. Akın her röportajdan önce, alt yazıcıya kolaylık olsun diye konuşturduğu kişinin adını soyadını ve mesleğini söylemiş kameramanın mikrofonuna. Arada bir hepimizin sıkça kullandığı komutlarını duyuyorum: "Bana bakarak konuşun, arkadaşım çekim yapıyoruz arkadan geçmeyin lütfen, tamam önemli değil biz kötü konuştuğunuz yerleri sonradan atarız, el sallama kardeşim, yahu çok istiyorsan gel seninle de konuşayım..." Giderken, iki günlük tatile gidiyorsun diye takılmıştık. Anlaşılan hiç de tatil gibi geçmemiş. Neler saçmalyorum? Gerçek bir tatil bile olsa ne fark eder ki? Akın şu anda hastanede ve suçlular da karşımda.

Davut Pınarcıklı, Garson

Abi, gece geç vakte kadar çalışmıştık. Şimdi buralar turistik olduğundan bu mevsimlerde işler çok yoğun oluyo, biliyo musun? İşte o gece de kalabalık bi turist gurubu var, bunlar geç kalktılar. (Efendim, haa ışığı mı diyeyim? Tamam abi.) Abi, temizlik yaparken çöpü dökmeye arka tarafa gittim, o sırada, tam şurada Çamlık Koyu tarafında birden acayip bi ışık parladı. Ben çöpü filan atmışım elimden. Hemen arkadaşlara seslendim. Ama böyle, yerime çakıldım kaldım abi. Acccayip bi ışık. Hani maçlarda ışıktan öyle şey ediyolar ya, onun gibi. Böyle dönüyo gibi de, top gibi yani. Sonra, şu tarafa doğru hızla gitti.

Gençten bir oğlan. Durmadan elini kolunu kullanarak konuşuyor. Saçları jöleyle geriye yapıştırılmış, favorileri uzun, bir de top sakal bırakmış. Üstünde insanın gözünü alacak kadar renkli, çiçekli bir gömlek var. Ya röportaj yapılacağını önceden öğrenmiş ya da hep böyle süslü dolaşiyor. Garsonun görüntülerinden sonra bir iki tane Sefaköy genel planı var. Bu görüntüleri kimin çektiğini bilmesem bile, Akın'ın olduğunu anladım. Soldan sağa yavaş bir pan

yapmadan, yukarıdan aşağıya hızlı bir iniş yapmış. Genel planlarda bu numarayı bizim burada bir tek Akın yapar. Kasaba meydanından görüntüler. Kahvede oturan yaşlılar. Denize giren bir iki kişi. Küçük bir köpeği kovalayan sevimli bir erkek çocuğu falan filan. İyi bir "orta bölüm" haberi" görüntüleri. Ana haberin siyaset haberleri bölümüyle magazin haberleri bölümü arasındaki geçiş haberleri için bundan daha güzel kareler yakalanamazdı. Akın nereden bilebilirdi ki sıradan bir haber için gittiği Sefaköy'den haber konusu olarak döneceğini.

Nezihat Kul, Ev kadını

Akşam balkonda tespah çekiyodum, daha bi sıra dönmemiştim ki, içime bi fenalık çöktü, bi ağırlık bastı evladım. Ay dilaltı mı alsam, su mu içsem diye düşünüyodum ki, birden böyle... Ay nur yağdı gökten, nur... Vallahi evin içine kadar girdi ışık, bizim bey aydınlığa uyandı. Elimdeki tespahin ipleri koşturdu, taneler yere saçıldı. Birden o koca ışık, küçücük bi top olup uçtu gitti. Ben aslında daha önce de görmüştüm de kimse bana inanmamıştı.

Akın'ın bu kadını nasıl bu kadar rahat konuşturduğunu düşünüyorum. Genelde böyle yaşlı kadınlar kamerayı görünce kaçmaya başlar ya da "Ben ne bileyim evladım," deyip geçiştirirler. Daha kötüsü karısıyla, annesiyle ya da kız kardeşiyle konuştuğumuzu görünce sinirlenen adamlardır. Kamerayı kapattırmaya kalkar hatta tehdit ederler. Birden Hüseyin'in anlattıklarını, kazanın oluş şeklini düşününce, kasaba halkının bu kadar rahat konuşmasının nedenini anlıyorum.

Dursun Akel, Esnaf

Ben önce Yunan uçağıdır diye düşündüm. Son zamanlarda yine gece uçuşları filan yapıyorlar gözdağı vermek için. Neyse, sonra anladık ki, işin içinde başka iş var. Yalnız kameraman kardeşim, biz buradan televizyonlar aracılığıyla yetkililere seslenmek istiyoruz. Büyüklerimiz gelip bu işin aslını astarını ortaya çıkarsınlar. Bak burası böyle cennet bi yer ama, hâlâ doğru dürüst yolumuz yok, kasabanın girişindeki otuz kilometrelik yer hâlâ stabilize. Anlıyor musun? Yani başımıza bi iş gelecek olsa kaçacak yolumuz yok. Turistler, dünyanın en güzel yeri ama yol yok, elektrikler kesiliyor diye söyleniyor. Yani devlet bizi hatırlayıp ziyaret etmiyor, o yüzden uzaylılar ziyaretimize geliyor.

Gözüm cep telefonunun ışığına takılıyor. İri göğüslü hemşirenin nöbeti bitmiş midir acaba? Kendisinden sonra nöbete kalacak hemşireye beni aramasını hatırlatmış mıdır? Şirketteki diğer arkadaşlar da benim kadar kaygılanıyorlar mıdır? Yoksa böyle durumlarda sakın, hatta giderek umursamaz olmak haberciliğin gereklerinden mi? Olay bir iki gece daha haberlere yansıcak, belki mahkemeden çıkan

karar duyurulacak, sonra da unutulup gidilecek. Daha fazla ne bekliyorum ki? Her akşam, bir önceki akşamın haberlerini unutturmaktan başka ne yapıyoruz? Yüzlerce katili, soyguncuyu, çete elemanını, yüzüstü unutan bir habercilik, Akın'ı bu hale sokan Sefaköylüleri ne kadar hatırlayabilir ki?

Berk Akel, Öğrenci

Biz arkadaşlarla bisiklete biniyoduk... Birden her yer ışık oldu... Ben düştüm... Çok korktuk.

Asıl ben korkuyorum. Bu saçma işin benim de başıma gelebileceği düşüncesini kafamdan atamıyorum. Eğer bizimkiler kazadan sağ olarak kurtulmasalardı ve Hüseyin çekimler bittikten sonra başlarına gelenleri anlatamayacak durumda olsaydı, bu insanlara başka bir gözle bakardım. Oysa şimdi şu küçücük çocuktan bile nefret ediyorum.

Tufan Önel, Tezgahtar

Böyle güzel deniz, böyle güzel doğa başka nerde var abiiii... Bizimkilerden önce uzaylılar uyandı duruma, geldiler kuzu kuzu kasabamıza... Kuzu kuzu abiiii, kuzu kuzu....

Hepsi üç aşağı beş yukarı aynı şeyleri söylüyor. Buna şaşmamak gerek. Belki de neler söyleyeceklerini bu sulu oğlan belirlemiştir. Belki de önceden çalıştılar. Ezberlediler. Sen tonton bir teyze ol, sen sevimli bir amca, sana afacan bir çocuk olmak yakışır, sana da yakışıklı bir garson... Üniversiteden mezun olduğumda ne hayallerim vardı. Oysa şimdi böyle haberlerin peşinde koşan bir adam oldum. Yıllar önce inandığı gazetecinin katledilişinden sonra günlerce ağlayan, cenazesinde binlerle birlikte yürürken "Gerçekler ölmez, öldürülemez!" diye slogan atan ben değilim sanki. Birden Akın'la bu güne kadar bunları hiç konuşmadığımızı fark ediyorum. Ne zaman bir araya gelsek şirket içi dedikodulardan, işten çıkarmalardan, geçim derdinden ya da sıradan gündelik konulardan konuşuyorduk. Sanki birbirimize, bazı şeyleri unutup en doğru şekilde işimizi yapmaya bakmalıyız sinyali veriyorduk. Sanki işimizde beklenmedik bir sıcaklık artışı yaşanıyor da, onu mevsim normallerine düşürmeye çalışıyorduk. Belki de ne yaptığımızı, nereye gittiğimizi anlamamız için bizim de bir işi gereksinmemiz vardı. Aramızdan birinin bir ağaca çarpması gerekiyordu belki, gerçeklerden ne kadar uzaklaştığımızı anlayabilmemiz için. Her gün onlarcasını yaptığımız yalan haberlerden birinin, bir gün aramızdan birini ölümle yaşam arasındaki köprüye çıkartması şartı demek ki.

Sabah oluyor. Hastaneye gitmeye karar veriyorum. Şirketten çıkar çıkmaz tatlı bir esinti yüzümü yalıyor. Bir çöp arabası gürültüyle geçiyor önümden, nefesimi tutuyorum. Yürümek iyi gelecek. İçimde Akın'ın hayatı tehlikeyi atlattığı yolunda bir umut var. Tabii ya... Akın güçlüdür. Atlatacaktır. Geçen yıl bir öğrenci yürüyüşünde kafasına cop yediği halde çekime

devam eden o değil miydi? Yarın yine açılışları, seminerleri, yürüyüşleri, muhabbet kuşlarını, üfürükçüleri, travestileri çekmeye beraber gideceğimiz o değil mi? Sefaköy halkının mahkemesi sırasında "Onlara o kadar çok yalan haber sunduk ki, sonunda onlar da kendi yalan haberlerini yaptılar. Bizler de onlar kadar suçluyuz, o yüzden davacı değilim Hakim Bey," diyecek olan o değil mi?

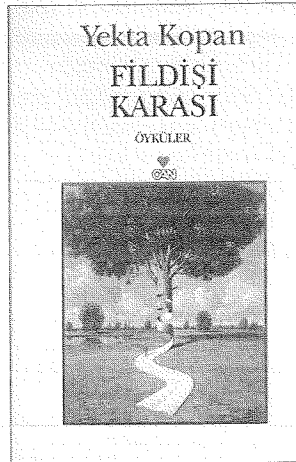
Hüseyin'le Akın feribotu kaçırıp karadan gitmeye üşenmeselerdi sıradan bir uzaylı haberi olarak kalacaktı belki de Sefaköy haberi. Ya da bir sonraki feribotun gelişini beklemek için kasabaya döndüklerinde, kasabanın kahvesinde oturanların konuşmalarına gizlice kulak kabartmasalardı. Belki o zaman bu "nereden geldiği belli olmayan ışık" haberinin sırf ilgi çekmek, tam da turizm mevsiminde kasabalarına geleceklerin sayısını artırmak, yol, su, elektrik isteklerini daha rahatça duyurmak için Sefaköylülerin uydurduğu bir yalan olduğunu asla öğrenemeyecektik. Bir akşam haber bülteninde yayınlanacak, bir iki gün boyunca acaba depremin habercisi mi, Yunanistan savaş hazırlığı mı yapıyor, uzaylılar Türkiye'yi mesken mi tuttu, göktaşlarının beklenmedik hareketleri mi konuşmalarına neden olacak, sonra da unutulup gidecekti. Unutulmaması gerektiği halde unutturulan haberler arasındaki yerini alacaktı. Peki şimdi ne olacak? Kendi

halinde yaşayan bir kasaba halkını böyle bir yalanı söylemeye iten nedenler kimin umurunda olacak? Akın'la Hüseyin'in, konuşmalarını duyduklarını anladıklarında panikleyerek onları tehdit edip, sonra da arabalarla yaşanan bir kovalamacada bir ağaca çarpmalarına neden olan bu insanlar neyle suçlanabilirler ki? Belki aralarından biri bir iki sene yatar, hepsi o kadar.

Şimdi içeri gireceğim, yedinci kata çıkacağım ve nöbette hangi hemşire varsa ondan Akın'ın kendine geldiğini ve hatta yemek yediğini öğreneceğim. Küçük monitördeki yeşil zikzaklara şöyle bir göz atacak ve bir şablondan çıkmışcasına düzgün olduklarını göreceğim. Belki yanına girmeme bile izin verirler. Şakalaşınız. Şirkette durumların ne olduğunu, maaşların yatıp yatmadığını sorar. "Oğlum benim için mi geliyorsun, yoksa şu iri göğüslü hemşire için mi?" der. Görmüştür o hemşireyi, mutlaka görmüştür. Onda öyle bir göz, öyle bir bakış açısı vardır ki, her şeyi, bizim gördüklerimizin ardındakileri görür. Bir iki güne kadar çıkar buradan. Sonra kamerasını omzuna yerleştirir, yine haber peşinde koşmaya başlar ve yine röportaj yaptığı insanlara aynı şeyi söyler: "Tam şuradaki kırmızı ışık yandığı zaman konuşmaya başlayın lütfen."

↓

Y e k t a K o p a n Ö y k ü l e r

Kızılmaske ile Diana'nın Öpüşmesini Gören Yaşlı Çocuk
Köpekbaliğı
Çağla Yeşili Bir Gece
Doğum Sancısı
Turhan Bey'in Kehaneti
Cemal Usta'nın Meşhur Tarhanası
Buluşma Yeri
Keşke Kahveyi Şekersiz İçmeyi Başarabilseydim
Öğleden Sonra, Budapeşte'de
Taammüden Cinayet

C A N Y A Y I N L A R I

yalnızlığınoyuncakları

16

Orhan Gencebay'dan Hasret Rüzgarı

Hakan Aytekin

Istanbul, 31 Mayıs 2001

"Tanrı ışıktır ve Onda hiç karanlık yoktur. Eğer Onunla paydaşlığımız var der ve karanlıkta yürürsek, yalan söylemiş ve gerçeğe uymamış oluruz. Ama kendisi ışıktaki olduğu gibi, biz de ışıktaki yürürsek, birbirimizle paydaşlığımız olur."

Sevgili İsa Bakır,

Elime nerede ve ne zaman geçtiğini hayal meyal hatırlasam da, özene-bezene yazılmış mektubun sana ait olduğunu gayet iyi biliyorum. Mardin'de, Süryanilerin yaşadığı bir dağ köyünden; son yıllarda "Dağiči" diye söyleniyorsa da anadilinde "Harapmışki" olan köyden olduğunu da...

Mektubundan bu yana yer ya da "dünya" değiştirmemişsen kuzey ülkelerinden birinde, Hollanda'da, Aalten'desin... Tarihte bir kavim olarak İsa Mesih'e ilk bağlanan topluluk olarak bilinen Süryanilerin çoğu gibi bugün sen de doğduğun topraklardan çok çok uzaktasın... Orada, "Ardım sıra gelen yaşam ışığına kavuşacak, hiçbir zaman karanlıkta dolaşmayacak," diyen, o çok sevdiğin adaşın Mesih'in peşinde olmadığını da biliyorum. Buram buram memleket hasreti çektiğini de.

Yaşadığını sanıyorum; dahası, yaşıyor olmanı gönülden istiyorum. Kuzeyde, muzeyde, her neredeseyen. On iki yıldır Türkiye'den uzak ve kopuk olarak yaşadığını söylüyorsun. Hayattaysan ve o günden bugüne memleketine hâlâ ayak basmadıysan, bu uzaklık ve kopukluk yirmi yıla dayanmış. "Doğum yerim olan, dağları, taşları, sokakları, ağaçları, dağlarında çobanlık yaptığım yerleri ve her şeyi gözlerimde tüten" dediğin köyünü "kalbimin en derin yerlerinde hem yaşıyor hem yaşatıyorum" diyorsun. Özlemine satırlara sindirip, satırlarla avunarak...

Televizyondaki "İstekleriniz" programına yazmışsın bu mektubu. "Sizlerden, göz yaşımın yalvarışlarıyla bir istekte bulunacağım" diyor ve Orhan Gencebay'dan "Hasret Rüzgarı"nın çalmalarını istiyorsun. "Evet, bu "hasret duygusu" yalnız benim için geçerli değil. Fakat muhakkak ki bütün köy-hemşehrerim için de geçerlidir..." On iki yıl ve doğduğu topraklardan bilmem kaç bin kilometre uzakta olmak, insana başka hangi müzik parçasını bu kadar gönülden ister ki? Ama yine de temkinlisin, programın yapımcılarının ellerinde bu parça yoksa, "eş anlamında" bir parçaya da razısın ve ekliyorsun: "O da yoksa o zaman sizin beğeneceğiniz, uygun bulacağınız, elinizde bulunan Orhan'ın bir başka parçası olsun. Evet, yazımdan fark ettiğiniz gibi Orhan, Orhan ve bir daha da Orhan. Eğer Orhan'ın hiç yoksa o zaman Çoşkun Sabah'ın 'Haberin Var mı' adlı parça olsun. Şayet o da yoksa, o zaman Emel Sayın'dan bir parça olsun. Örneğin 'Kuruyan Dudağıma Bir Damla Su Verseydin'...

Sevgisini sunarken çocukları arasında ayırım yapmayan ana-babalar gibisin, kimler için istekte bulunduğunu belirtirken. Kimseyi unutmamak, kimsenin gönlünü kırmamak istediğin belli oluyor. "Elimden geldiği kadarıyla aileleri bir soy ismiyle belirtip kısa kesmeye çalıştım" desen de uzayıp gidiyor listen: "Hollanda'nın Enschede kentinden Babam Yusuf Bakır, annem, ağabeyim Maravge, kardeşlerim Süleyman ile Gebro... Amcam Malke Kömürcü, Yuhanın ile Garbet Kömürcü, Sait Kömürcü, G. Kömürcü, Aslan Kömürcü ve ailelerine... Almanya'nın Paderborn, Gütersloh, Ennigerloh, Hamburg, Bremen, Worms, Berlin ve Ausburg şehirlerinde oturan şu akrabalar için: Bakır aileleri

şisedekimesaj

17

(Amcalarım, oğulları ve aileleri) Şabo, İskender, Aziz, Gebro, Lahdo, Fehmi, Murat... Kömürcü aileleri (Akraba amcalarım ve aileleri) Tedo, oğulları ve aileleri; Süleyman ve ailesi; Gevriye oğulları Afram, Denho ve Abdo... Nergis aileleri (Dayılarım, oğulları ve aileleri) Gello, Lahdo, Semun, Hanne Gevriye, İsa, Abdo, Yakub, Gebro, Aziz, Yusuf, Davut, Maravge, Afrem, Sabri, Süleyman ve Numan" Liste bitmiyor... Daha kimler yok ki adını andığın: "Halam Sifna, oğulları Nail, Huzni, İsrail ve aileleri... Turac aileleri: Reşso, Hanna, Dercis, Musa, Musa'nın eniştesi Aziz ve aileleri... Demir aileleri: Fehmi Demir, babası, kardeşi, Şemun ve aileleri... Amsih Dik ve ailesi için."

Fosforlu, sarı, transparan bir kalemle "Amsih Dik ve ailesi için." cümlesinin üzeri yapımcılar tarafından çizilmiş. Bu isim onlara başka şeyleri çağrıştırmış anlaşılabilir. Oysa senin dilinde, kimbilir ne anlama geliyor bu sözcükler. Bilmem, belki de anlamı yok. Ama eminim ki, onların aklına gelenlerle uzaktan yakından bir ilgisi yok bu sözcüklerin. Mektubu yazdığın sırada Amsih Dik'in babası Semun da hastaymış; ona da "Acil şifalar diliyorum." diyorsun. Saf, arı, duru bir adamsın belli ki. Sanki mektubu yazdığın kişi(ler) televizyon yapımcıları değil de, Amsih Dik'in kendisi... Ve listen uzayıp gidiyor: "Belçika'daki büyük annam, teyzelerim, Antar, oğlu Tuma Yiğit, İbrahim ve kardeşi Edip Nergis için... İsveç'teki halam oğlu İlyas Kömürcü, eniştem Denho Gülger ve ablam için... İsveçre'deki çok samimi arkadaşım İbrahim Akıncı için... Sonra bütün köy hemşehrilerim için... Ve komşularım Hanna Kılıç, Şmilo ve Antar aileleri için."

Harapmışki'den binlerce kilometre uzağa, onlarca yerleşime dağılmış akrabalarını tek tek saymanın, bir tür kendini kandırma olduğunu kendine itiraf etmeden, sayıyorsun bu isimleri... Biz hâlâ biziz ve birlikteyiz diyorsun, o alışmadığın ve asla alışamayacağın topraklarda yaşayan bölük-pörçük akrabalarına... Oysa, "Mum Bayramı"nda yaktığın o fabrikasyon mumlar, Harapmışki'nin yoksul dünyasında hakiki balmumundan çekilen mumlar kadar ışıtmıyordu, seni. "Dünyanın ve yaşamın ışığı" kabul ettiğiniz İsa Mesih'i simgeleyen mumlar gibi, sen de yanarak tükenen bir mum gibi hissediyorsundur, kendini. Çünkü, düşündüğünde canını sıksa da, kuşağının bütün temsilcileri gibi sen de "alışmadan" bu yeni topraklarda yaşayacağını, bu yeni topraklarda öleceğini biliyorsun. Senden sonraki kuşaksa "hoş bir sada" gibi hatırlayacak senin bu onulmaz durumunu. Ondan sonraki kuşaktansa hiç umut yok! Onlar, sanırım Harapmışki'nin adını bile zor anımsayacak. Anımsasalar da, asla senin gibi telaffuz edemeyecekler o adı. Dilleri Almancanın, Felemenkenin, İsveççenin ya da bilmemnecenin dünyasına çoktan teslim olmuş olacak...

Senin gibi Süryanicenin yanı sıra Türkçe, Arapça ve Kürtçe konuşamayacaklar; Gündüğüşüro, Ehwo, Harabale, Anhel, Arbo, Kartmin gibi Harapmışki'nin komşu köylerinin adlarını ise, eminim hiç duymamış olacaklar. Harapmışki'de, taşların-kayaların arasına sıkışıp kalmış zayıf toprağa ve susuzluğa inat çiçek açan, meyveya duran, kimbilir kaç on yılın yorgunu badem ağaçlarını ise hiç bilmeyecekler... Aralarında, şöyle ya da böyle geçmişine sahip çıkmaya çalışanların bazılarının, vicdanlarını suçluluk duygusundan arındırmak amacıyla yıllık tatillerinin bir bölümünü bağışta buldukları Mor Gabriel ya da Deyrulzafaran'da geçirmeleri ise olası görünüyor. Daha şimdi bile "turistik amaçlı" gez(dir)ilen, adeta "müze"leş(tiril)miş bu bin altı yüz yıllık manastırların o yıllarda da işlevi sanırım bugünkünden farklı olmayacak...

Kırmızı kalemle kocaman bir sayfa numarasıyla başlıyor üç sayfalık mektubun. "1" in yanında da "Aalten, 12 Kasım 1992, Perşembe". İlk iki sayfayı elle, son sayfayı "takdilo"yla yazmışsın. Ve ilk paragrafın bir özür paragrafı: "Ben, Türkiye'de ilk okuluna gidebildiğim için yazılı Türkçemde, kelime kullanımında veya cümle yapısında bazı yanlışlıklar bulunabilir. Onun için şimdiden özür diliyorum". Daktilo ile yazdığın sayfanın sonunda da bir başka özür: "Yazdığım takdiloda lazım olan Türkçe noktalı veya noktasız harfleri olmadığı için, yanlışlıklara dikkat edersiniz." Televizyon yapımcıları ne kadar dikkat etti bilmiyorum ama, ben dikkat ediyorum. Sayfa sonlarına düştüğün "LÜTFEN 2CI YAPRAĞI TAKİP EDİNİZ.", "LÜTFEN 3CÜ YAPRAĞI TAKİP EDİNİZ.", ibarelerine de... Ne kadar nazıksın... Hata yapmaktan niçin bu kadar ürküyor; kırmamaya ve kırılmamaya bu kadar özen gösteriyorsun... Oysa senin için alışıldık bir şey değil mi, kırılmak. Bunca incinmişlik mi, seni incitmekten korkutan?

Duymanı istemezdim ama, mektubu bana ulaştıran arkadaşım onu çöp kutusunda bulmuş. Bu durum senin için ne kadar üzücüyse, onu çöpe atanlar için de o kadar alışıldık, o kadar sıradan. Her gün onlarca, belki yüzlerce böyle "sıradan" mektup alıyorlar çünkü. Programı dolduracak kadar malzemeyi bu mektupların içinden süzdükten sonra, geriye kalanların pek bir önemi olmuyor. Gereksiz bir kağıt yığınına dönüşüyor, artık bu mektuplar... Genellikle yapımcıların "mektup okumaya ayıracak zamanları" pek olmadığı için, bu iş yardımcılarına bırakılıyor. Dolayısıyla programdan artan mektupların çöp kutusunu boylamasının günahı ve vebali de onlara kalıyor. Sorsanız, mektupları okurken çok sıkıldıklarını söylerler. Kötü bir Türkçeyle yazılmış, okunması zor diye nitelerler programlarına can ve yön veren bu mektupları: "Abi ya, o yetmiş iki mektubu okuyacağıma, yedi yüz sayfalık bir kitap okusam daha iyiydi..." Mektubu yazan, isteğine yer

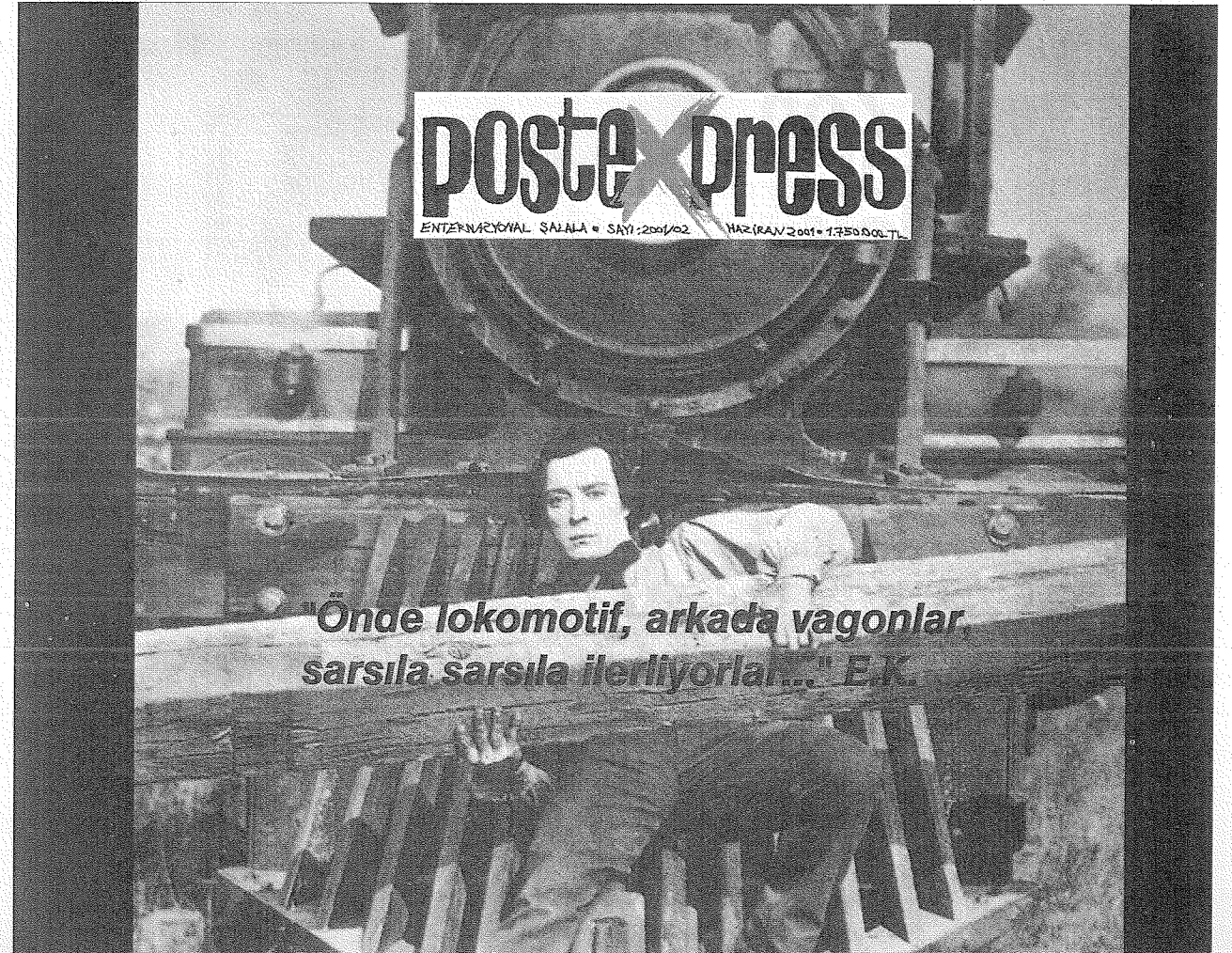
verilir umuduyla programın yapımcılarına ne kadar yağ çekmiş olsa da, bu yağların da çoğu okunmadan çöpe gider.

Mektubunun içine bir mektup açacağı koyduğunu söylüyorsun. Eminim ki, o mektup açacağı mektupla kader ortaklığı yapmamış, çöpü boylamamıştır. Mektup açacağı yapımcıların eline ulaşılan kadar postada yürütülmemişse, büyük olasılıkla "Eee, şimdi kim el koyacak buna?" tartışmasını da başlatmış ve bu tartışma mektubun içeriğinin önüne geçmiştir.

Mektubun ve sen, ne kadar da benziyorsunuz birbirinize... Doğduğun topraklardan uzakta unutulmuşken, buruşturulmuş, çöpe atılmış mektubunla bir tür kader ortaklığı yaşadığını görüyorum. Acı ama böyle... Mektubu yazdığında günlerden on ikiymiş, aylardan Kasım, yıllardan 1992. Ve perşembeymiş günlerden... Bugün de perşembe, ama senin mektubu yazdığın perşembeden 446 hafta sonraki perşembe. Yani anlayacağın tam 3122 gün gecikmeyle bu satırları yazıyorum. Unutulmuşluğun yetmezmiş gibi, mektubunu unutulmuşluğundan utanıyorum. Sadece utaniyorum...

Oysa mektubunda ne kadar da umutlusun... İsteğinin yerine getirileceğinden, Anadolu'dan esip gelen "hasret rüzgarı" nağmelerini senin için televizyonda çalacaklarından... Umarım, adlarını tek tek sayıp, akrabaların için, hemşehrilerin için ve senin için o parçalardan birini çalmışlardır... Çaldılarsa da, çalmadıysa da sana söz veriyorum; bu yazıyı tamamladıktan sonra Orhan Gencebay'ın "Hasret Rüzgarı"nı bulup dinleyeceğim. Dinlerken de; Güneydoğu Anadolu'daki Süryanileri işleyen "Işık Sesini Arıyor" belgesel filmini çekerken Midyat'ta, Mor Barsawmo Kilisesi'nin yakınlarındaki evinde tanıştığım, taş kemerli evinin avlusunda, yaşıyla karşılaştırılmayacak çeviklikte oradan oraya koşuşturan, ikide bir boynundaki istavrozlu kolyeyi öperken gözleri mavi mavi gülen ve tek kelime Türkçe bilmediği halde, sözler yerine gözlerle anlaştığım yaşlı teyzeden aldığım ev şarabından iki kadeh yuvurlayacağım, senin niyetine. Söz...

↓

<http://www.altkitap.com>. Murat Gülsoy: Gelecekçi ve aşırı kuşkucu bir atmosfer olduğu doğru. Bu içinden geçtiğimiz dönemin ruhuyla ilgili olsa gerek. Bir yanda baş döndürücü hızıyla bilim-kurgu edebiyatını solda sıfır bırakan bilimsel alanda ve **teknoloji** alanında gelişmeler, bir yandan 'büyük anlatı'ların hızla gözden düştüğü ve bireyin yalnızlaştığı bir toplumsal düzen. Özge Baykan: Edebiyat dışında fotoğraf ve müzik **ile** ilgileniyorum. Geniş Açık dergisinde fotoğraf yazıları ve altzine dergisinde caz yazıları yazıyorum. Her ikisinin de çok şey kattığını düşünüyorum; yaşama disiplinlerarası bakma yetisini kazandırıyor. Tunçel Gülsoy: Bence önemli olan insanlar arasında **gelişen** iletişim, internet de kitap de hepsi bu yolda birer amaç. Leyla Simşek: Kültür çalışmaları **ve** ideoloji teorileri üzerine yaptığım okumalar, hem kuramsal çerçeveyi oluşturmamda, hem de haberlerin söylem ve içerik analizini yapmamda yol gösterici oldu. Ayfer Tunç: Soru şuydu, bir insan yaşamakta olduğu zamanı yapan unsurları, **herkese**, herkes kendisiyle birlikte yaşadığına göre niye anlatsın? Aysenur Akpınar Gönenc: Anayasa ve yasalarda sivil toplumun önündeki engellerin bir ölçüde kaldırılması sonucunu doğurmuştur. Bunun ulusal olduğu kadar uluslararası gelişmelerle de ilgisi olduğu **açık**. Ömer Madra: Büyük yayıncıların **elektronik** yayıncılık sürecine ne gibi bir artı değer kattıklarını, yani varlık sebeplerini ispatlamaları gerekecek. Adnan Kurt: Bilim bence evet, romantik **bir** uğraştır. Bu öznel bir tanımlama olsa da, bilimsel süreçlerin en azından romantizme açık olduğunu düşünüyorum. Ergun Kocabıyık: Diyelim ki tamamen yanıldım, Hint-Avrupalıların Riemann ve Lobachevski'nin geometrileri gibi olacaktır: Gerçek dışı yapılar. Hiç de fena değil bu. Değiştirmem gereken tek şey **kütüphane** rafı: "romanlar" bölümüne geçerim o zaman."

Tek Bir Karanlık

Elif Safak

Öyleyse ışık değil de, "ışıklar" demeli; ya da ışıkla ilgili yeni kelimeler türetmek veya kadirbilir bir evhanımının titizliğiyle, eskidi diye rafa kaldırılmış kelimeleri tamirden geçirip yeniden kullanmak. Çünkü tek bir kelime yetmiyor ışık'a.

Vaktiyle, Osmanlı'nın çeşitli milletlerinden ehl-i keyiflerin bol bol hayır duasını almış İstanbul meyhanelerinde, ya meyhane ustası ya da yüzlerinin güzelliğiyle nam salmış şu ateşoğlanlarından biri, havanın yeterince karardığına kanaat getirdiklerinde, tek tek her masaya yanan bir şamdan bırakır ve şöyle seslenirdi: "derdinize yanın!" Yanacak dert her zaman vardı var olmasına da, yanmaya başlayabilmek için, yani insanın ne derdi olduğunu görmesi ve gösterebilmesi için muhakkak karanlık gerekliydi. Çokça karanlık ve bir parçacık da ışık... Mümkünse, mum alevini geçmeyecek kadar cılız, titrek, suskun bir ışık. Çünkü ışığın çığırkanı, bilhassa kendinden pek bir hoşnut olanları, insanda ne iştah bırakırdı, ne de afiyet; ne dert defederdi, ne de musibet. Böyle bir ışık olsa olsa "sır düşmanı" olurdu ve bir de "sohbet törpüsü". Eskinin meyhane ustalarının da pek iyi bildiği üzere, her şeyi görmek, her şeyi teşhir etmek arzusuyla hiçbir ayırım gözetmeden dangul dungul tüm perdeleri kaldırıp, teknil hoş loşlukları elinin tersiyle sildiği ve selamsız sabahsız her yere dalıp, izinsiz destursuz her köşe bucağı aydınlatmaya kalktığı için ışık çoğu zaman, karanlıktan ziyandı göze.

Öyleyse ışık değil de, "ışıklar" demeli; ya da ışıkla ilgili yeni kelimeler türetmek veya kadirbilir bir evhanımının titizliğiyle, eskidi diye rafa kaldırılmış kelimeleri tamirden geçirip yeniden kullanmak. Çünkü tek bir kelime yetmiyor ışık'a. Çünkü tıpkı aşk gibi, binbir suratlı o da. Hep aynı isimle idare etmelerine rağmen, değil kardeş, türdeş bile olmayan; kisveden kisveye bürünüp, hâlden hâle geçebilen onlarca, yüzlerce, sonsuz ışık.... Yusuf'un ilmini sürdüren rüya tabircileri gayet farkındalardı ışığın bu yanardöner hallerinin. Rüyada ışık görmeyi en az on ayrı biçimde tabir ederlerdi bu yüzden. Işık, kandil biçimde görülürse hayra, lambada çıkarsa kötüye işaretli mesela; güneş ışığı maddi refaha, kibrit ışığı iflasa, ay ışığı kavuşmaya, yıldız ışığı ayrılığa, elektrik ışığı ferahlığa, ateşböceğinin ışığı ise kafa karışıklığına... delaletti.

Karanlığa gelince, izahlı İslamî rüya tabiri ansiklopedilerinde "karanlık" maddesi yoktur. İslam tarihinin önde gelen rüya tabircilerine göre insan rüyasında her şeyi görür de, karanlığı görmez, göremez. Karanlığın tabiri yoktur bu yüzden. Rüya âlemine, yaşadığımız hayatın sır kapısı dedikleri düşünülürse, esrar-ı esrar olmak düşer karanlığın payına. Işığın aksine, karanlık sözkonusu olduğunda hiçbir ayırım güdülmez. Işık ne denli çok ve çoğulsa, karanlık da o kadar tek ve biriciktir. Anlaşılan, Müslüman rüya tabircileri Ursula K. LeGuin'in vardığı sonuca başka başka yollardan ulaşmışlardı: "Farklı güneşlerin ışıkları farklıdır ama tek bir karanlık vardır".

↓

Aurora Borealis*

*Güneş, uzayda her yöne elektrik yüklü parçacıklar saçan nükleer bir reaktör gibidir. Dünya'nın manyetik alanı dev bir kalkan oluşturarak aslında son derece zararlı olan bu parçacıkların atmosfere girmesini engellese de bazıları bunu başarır. Parçacıklar manyetik alan içerisinde Van Allen adı verilen katmanda tutulurlar ancak kutuplarda bu alan atmosfere girdiğinden, kutuplar üzerindeki parçacıklar atmosferin üst katmanıyla etkileşime girerek buradaki gazların iyonlaşmasına, yani elektriksel olarak ayrışmasına neden olurlar. Enerji soğurarak iyonlaşan atomlar, daha sonra bu enerjiyi ışık biçiminde serbest bırakırlar. Üst katmanda iyonlaşanlar kırmızı, alt katmanlarda buharlaşanlar sarı-yeşil, iyonize olan azot atomlarıysa mavi renkte ışık yayar. Hem kuzey hem güney yarıkürede, sadece kutup bölgelerine yakın yerlerde oluşan bu doğal ışık oyununa Kutup Işıkları adı verilir. Kuzey yarıkürede görülenlere *Aurora Borealis* (Kuzey Şafağı), güney yarıkürede oluşanlara ise *Aurora Australis* (Güney Şafağı) adı verilir.

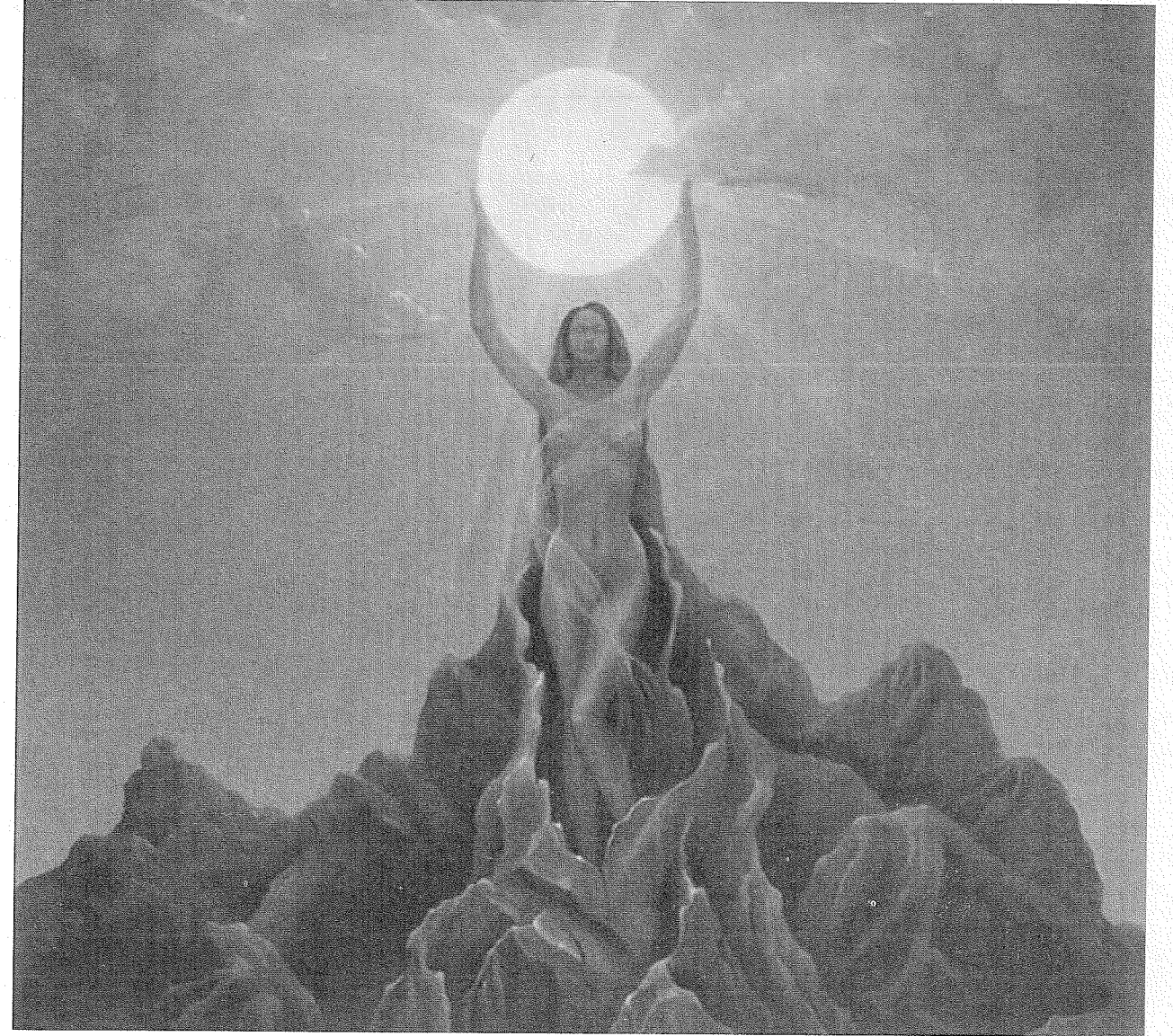
Pınar Türen

pturen@yahoo.com

Tanrıça, bir huzmeden doğmuştu. Üstünde yedi renk birbirine geçmiş dans ederken, O salınarak düşüvermişti evrenin dört bin köşesine. Babası yüce Güneş Tanrının alevlerle sevişmesinden doğan kızını, evrenin en uzak köşelerine kadar babasını taşısın diye salıvermişti onu uzayın sonsuzluğuna. Tanrıça artık uzayda yalnızdı. Doğduğu ve uzaya düştüğü andan itibaren evreni katetmeye başladı, uzak yıldızlara ulaştı, onların milyarlarca yıl önce sönmüş ışıklarını başka gezegenlerdeki gözlere taşıdı, o gözlere bakmayı ve görmeyi öğretti. Evrende hiçbir şey Tanrıça kadar hızlı olmayı başaramadı, saniyede binlerce kilometre yol katetmeyi başaramasa evren bu kadar parlamazdı. O, ulaşılamaz süratiyle babasından koştugu ilk günden itibaren, evrenin her yerine ulaşmaya çalıştı. Milyonlarca yıldız düştü yolu, onlara hem ışık götürdü hem de onların ışığını başka yıldızlara taşıdı. İşte böylece evrenin yalnız yıldızlarından hüznü aldı, onlara umudunu bıraktı. Yeryüzü oluştuğunda da ilk gelen o oldu. Tanrıça, evrenin bu nefesini verenleri uğurlayan, bakışlara yön, ağaca can ve tüm doğaya yaşama umudunu veren oldu. Işık Tanrıça güzeldi; bir yıldız kadar parlak, kum kadar çok, cam kadar sade ve hiçbir şeye benzetilemeyecek kadar narindi. O kırıldığında gökkuşağı olur, ağladığında akşam olurdu. Ayrılması gerektiği her zaman ağlardı Işık Tanrıça. Çünkü akşamları, asla kavuşamadığı sevgilisi Gece'ye kısa bir merhaba deme vaktiydi. Gökyüzünün rengi değişirken ağlayan Tanrıçanın yavaş yavaş Güneş'e dönmesini seyredenler o muhteşem renklere hayran kalırlardı. Işık Tanrıça, arkasında binbir umutla yüklü çocuklar bırakarak çekilirdi Dünya'dan. Bu sefer de başka yıldızlara Dünya'nın suretini taşıyabilmek için düşerdi yollara. Eğer o olmasaydı, evren birbirinden habersiz milyonlarca yıldız, gezegen ve canlıyla dolu olacaktı. Aslında evrenin tek ve en yüce Tanrıçası o olmalıydı: Işık Tanrıça. Yaradılanı aydınlatan, hüznü umuda, umudu bakışa, bakışı merağa, merağı arayışa, arayışı bilgiye dönüştüren Tanrıça. O olmasaydı bilgi asla var olamayacaktı. Ve evren, karanlık bir madde olarak birbirinden habersiz nefes alan tek ama paramparça bir bütün olarak kalacaktı. Milyarlarca yıldız tek başına katettiği evrene umudu ve bilgiyi taşıyan, yıldızları birbirinden haberdar eden Işık Tanrıça'nın tek bir isteği vardı. Kendi çocuklarını da beraberinde götürebilmek. Ama O, gönlünü babası Güneş Tanrı'ya küs, onların ulaşamadığı yerlere hakim, karanlıkların efendisi Gece Efendi'ye kaptırmıştı. Birarada yaşamaları bu kadar imkansız olduğu için bu kadar delicesine aşık olmuştu Gece Efendiye; ya da babası Güneşe arkasını dönme cesaretini tek gösteren o olduğu için. Ve Gece Efendi de ona. Güneş Tanrı hükmedemediği Gece ile asi kızı Işığın imkansız aşkına asla izin vermedi. Çünkü onların birleşmesinden evrene ne doğardı kimse bilemezdi. Işık Tanrıça sadece babası kaybolduğunda birkaç dakika için aşkına kavuşabiliyordu. Gün geceye dönerken, Güneşin olmadığı o son dakikalarda, yorgun düşen Işık Tanrıça, tükenmek üzere olan varlığını Geceye teslim eder ve ölmek üzere olan Işıkla sevgilisi Gece çılgınca sevişirdi. Alev alev yanan Işık, hüzüne bulaşmış güzelliği öğütürdü aşkıyla ve kainatın en güzel renklerini saçardı göklere. Aşkın rengi kırmızı ihanetin koyu rengiyle Gecenin koynunda eridiğinde, önce kızıl ardından mavi bulutlar sarardı etrafı. Kısa sevişmeleriyle son nefesi de tükenen Işık Tanrıça aya ve binlerce yıldızla sığınıp uzaktan seyredirdi biricik aşkı

yanlıspusula

22

Geceyi. Işık Tanrıçayla Gece Efendinin çocuğu olabilseydi ne olurdu bilinmez. Ama derler ki Kuzey Işıkları, Işık Tanrıçanın Gece Efendiye armağanıdır. Ya da nelere kadar olabileceğini gösterdiği bir aşk oyunudur. Ne olursa olsun Kuzey Işıkları Işık Tanrıçanın binbir oyunundan en ihtişamlısı olarak düşer gökyüzüne.

Alaska'da ılık bir Ağustos gecesi ıssız bir tepede oturan küçük kız, içinden rüzgar çıkması için Tanrısına yalvarır. Şimdi rüzgarı sadece saçlarında dans etsin diye değil, onu Işık denizine taşısın diye beklemektedir. Ve beklediği an gelir. O her gece görmeye alıştığı karanlık kuyu yoktur gökyüzünde. Etraf kocaman bir ayın aydınlattığı geceden de daha aydınlıktır. Önce kızıl bir tutam ışığın yukardan aşağı

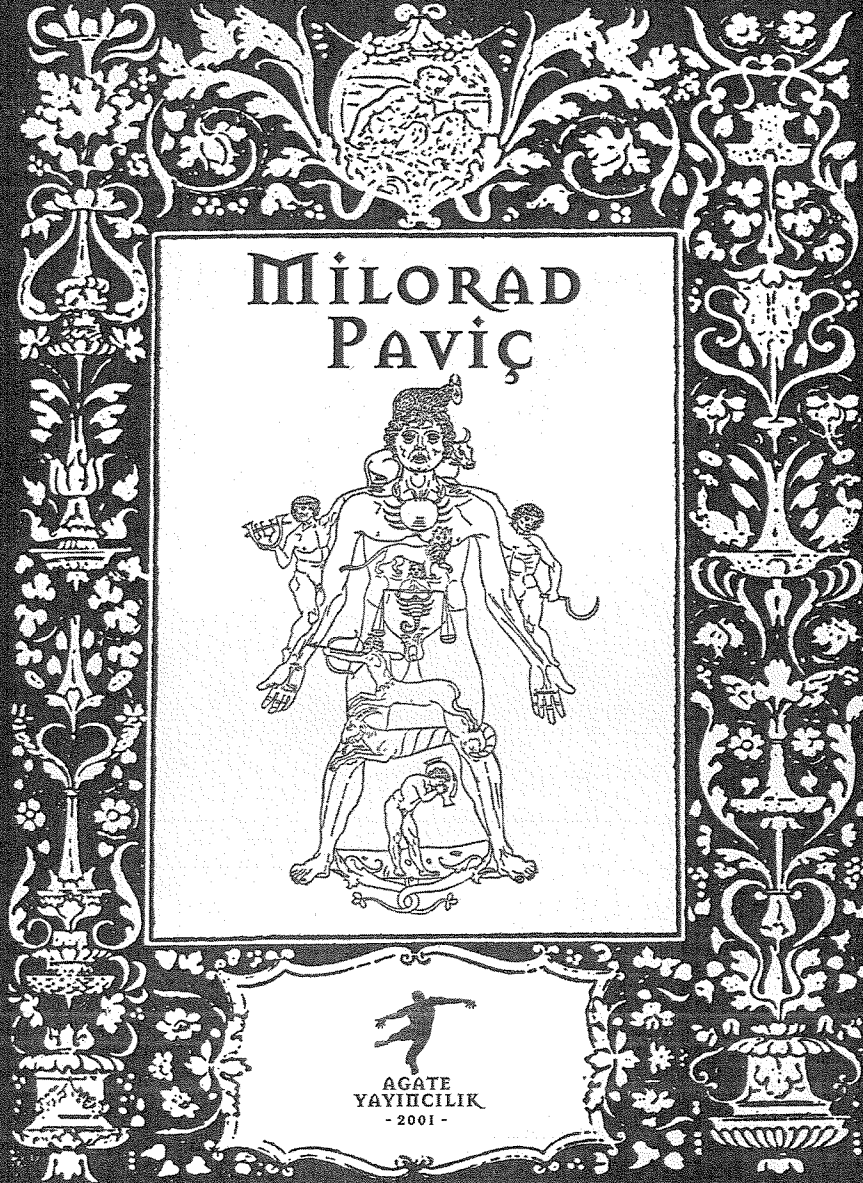
yayıldığını ve yere yaklaştıkça kızıl bir yılan gibi kıvrıla kıvrıla indiğini görür, onun çok yakınında sarı ile yeşil arasında daha önce hiç görmediği için adlandırmakta güçlük çektiği bir dalganın kızıl yılanın üstüne kapanışını seyreder. Bu hayatının en olağanüstü gecesidir. O gecenin koynunda, o ıssız tepede, sadece rüzgarın dans ettirdiği ışığın neler yapabileceğini değil, ne kadar büyük bir mucizenin parçası olduğunu anlar. Hayat her anı mucizelerle örülmüş bir armağandır.

yanlıspusula

23

HE WRITES THE WAY WE DREAM

HAZAR SÖZLÜĞÜ

Bu ERİL basımdır. Dişil basımdan yalnızca bir paragraf tamamen farklıdır. Seçim sizin

SEÇKİN KİTAPÇILARDA

Üç

Sufi Hikayesi

Kaybolmuştum; bir yol arıyordum ama bulamadım. Bir rehber ihtiyacım olduğunu düşünmeye başladım. Sonunda birisini buldum ve peşine takıldım; uzun süre birlikte yürüdük. Ama hâlâ bilinmedik yerlerde dolandığımızı görünce dedim, ey rehber nereye gidiyorsun böyle.

Bezm-i Zehre

Dergâhın haftalık toplantısı için tarikatın seçkin üyeleri çiçek sofrası denilen büyük yuvarlak bir masanın etrafına oturmuşlardı. Bu bir yer sofrasıydı; ancak boyutları herhangi bir yer sofrasından çok daha büyüktü ve bu ahşap masanın yüzeyi, kuşbakışı bakılınca papatyaya benzeyen bir çiçek şeklinde oyulmuştu: ortada büyük bir daire ve bu dairenin çevresinde sıralanmış yapraklar. Merkez, şeyhi; yapraklar da dergâhın üyesi müridleri temsil ediyordu ve her mürid kendisini temsil eden taç yaprağının hizasında oturuyordu. Bir süre sohbet edildikten sonra çiçek sofrasına geçilmişti; burada artık aramızda konuşmamız hoş karşılanmaz, sofrada adabına uymamız beklenirdi. Şeyhimiz haftalık konuşmasını yaptı ve ardından ilahilerin okunmasına geçildi. Kendisi çok iyi bir hanendeydi ve müritler arasında tanınmış sazadeler de vardı. Herkesin katılımıyla söylenen ilk ilahiden sonra Bahçevan denilen kişi, sofranın ortasındaki dairesel alana büyük bir kase koydu; içi beyaz taç yapraklarla doluydu. İkinci ilahiye başlanmasıyla herkes birer ikişer yapraklardan atıştırmaya başladı. Bir süre çiğnedikten sonra yutmanız gerekiyor. Sanrılardır etkisi olan bu yapraklar, müziğin de etkisiyle insanı vecd haline sokuyor. Ayinin sonunda şeyh, "Her şarkının bir sonu vardır" dedi. Bu söz hem meclisin sonunu ifade ediyor hem de bir hikmet içeriyordu. Şöyle bir anlam çıkıyordu sözünden: Yaşadığımız hayat bizim şarkımızı ve her şarkının bir başı olduğu gibi bir de sonu vardı. Sözlerine şöyle devam etti: "Çiçek yemek, ben aşkımdan başka bir şey değildir?" Tarikat sırrı denilen şeyin bu sözde saklı olduğunu düşündüm. Sözlerini şöyle bitirdi şeyh: "Yolcu kendini yiyen bir çiçek değil de nedir ki, tüm yapraklarını tükettiğinde merkeze ulaşmıştır?"

'ın | Hali

Hakikate giden dikenli yolda yılmadan ilerleyişimin tek bir hedefi vardı: olgun insana ulaşmak. Yola koyulduğum o günden bu yana yıllar geçmişti ve katlandığım onca sıkıntı, onca deneyimden sonra artık olgun bir insan olduğumu düşünüyordum. Tefekküre daldığım bir gece rahmetli şeyhimin manevi varlığı beliriverdi karşımda ve benimle biraz sohbet ettikten sonra şöyle dedi: "Sen şu anda kendini insan-ı kâmil sanan bir yolcusun; ama unutma ki bu, yolun yarısıdır." "Peki," dedim "ne yapmam gerekiyor?" Gözlerini yere doğru çevirip dedi ki: "Bugüne kadar birtakım nitelikler edindin, artık bundan sonra eksilmen gerekiyor." "Nasıl olacak bu?" dedim. "Eri" dedi. Çabaladım, birazcık eridim; "Biraz daha" dedi. Biraz daha eridim, "Hah!" dedi, "Şimdi İnsan-ı kâmilden insan-ı âmil'e geçtin." Yüzümdeki sevinci görünce ekledi hemen "Ama daha bitmedi biraz daha erimen gerekiyor" dedi. Dediğini yaptım, gayret edip biraz daha eridim. "Şimdi de insan-ı mil oldun. Fakat daha yolumuz var, durma eri biraz daha" dedi ve insan-ı il oldum. Ne var ki biraz korkmaya başlamıştım, "Korkma" dedi, "devam et, eri." Eridim, sonunda l de gitti, geriye i kaldı. İyice ufaldığımı hissediyordum ve yok olup gitme korkusu içimi kaplamıştı. Şeyhim beni yatıştırdı, "Korkma evladım. Yanıma varmaya çok az kaldı" dedi. Nasıl davranmam gerektiğini bilemiyordum; anlamsız bir ifade belirmişti yüzümde. "Görüyor musun İyi" dedi. "Evet" dedim karmaşık

kayiphazine

25

duygular içinde. "İşte şimdi bir insana benzedin" dedi. "Başın şu nokta, gövden de şu çizgi. Buraya kadar gayet iyiydin ve insan-ı kâmil ile aranda çok az bir mesafe kaldı." Kalbim küt küt atmaya başlamıştı. Biraz da yolun sonuna geldiğim için seviniyordum. "Peki, insan-ı kâmil olmam için başka ne yapmam gerekiyor" dedim heyecanla. "Biraz daha eriyeceksin hepsi bu" dedi. Bunu pek anlayamamıştım, şaşkın şaşkın sordum "İyi de nasıl yapacağım bunu; eriyeye geriye bir şey kalmadı ki?" "At" dedi, "Son ağırlığı da at." "Hangi ağırlığı?" dedim, "Ben atacak bir şey göremiyorum." "İyi görüyor musun?" dedi. "Evet" dedim. "Vur şu başın altındaki sehpaye, devrilsin o ince çubuk da" dedi. Deddiğini yaptım. Şeyhimin sözleri yere düşen İ'nin gümbürtüsüne karıştı: "Hah! İşte şimdi oldun."

Yol

Kaybolmuşum; bir yol arıyordum ama bulamadım. Bir rehber ihtiyacım olduğunu düşünmeye başladım. Sonunda birisini buldum ve peşine takıldım; uzun süre birlikte yürüdük. Ama hâlâ bilinmedik yerlerde dolandığımızı görünce dedim, ey rehber nereye gidiyorsun böyle. Dedi, hiçbir yere. Dedim, bunun için bir rehber ihtiyac yok ki, ben kaybolmuşken de yine hiçbir yere giden bir yolda değil miydim? Dedi ki, şu anda sen benim hiçbir yere giden yolunda ilerliyorsun, istersen kendi hiçbir yere giden yoluna dönebilirsin, karar senin.

Lamba

Sibel K. Türker

Lambayı çalışma masamın üzerine koyarken tedirgindim.Yavaşça dokundum parmaklarımla, omuriliğimde bir şeyin aktığını hissettim.Buğuluydu; sanki az önce ağlayacakmış ama kendini sıkarak tutmuş gibi... Yaldızlı camın kabartılarına tırnaklarımla vurdum.İncecik çan sesleri sardı odamı.Karpuzu yavaşça çevirerek çıkardım, yanmış fitile dokundum. Şair, sevdiğim şair kelimelerini yakmıştı bununla, karanlığı okşayıp lanet ederek...

Sana bu mektubu bir gece vakti yazıyorum. Şaşırmadın değil mi ? Ben bütün yazılarımı gece yazarım çünkü. Görüşmediğimiz bu süre boyunca (haftalar... aylar...?) neler yaptığımı merak ediyor musun ? Sanmam. Giderken, beni bir yılının deri değiştirmesi gibi arkada bırakmıştın, dönüp bakmamıştın bile. Sana seslenmek istedim; fakat kötü bir rüyadaymış gibi açık ağızımdan hiçbir ses çıkmadı. Bir yumru, dikenli bir şey boğazımı tıkamıştı; bir an nefes alamayacağımı sandım.Gözlerin ıslak mıydı peki? Kesinlikle evet. Damlaları ellerinin tersiyle eziyor, inkar ediyordun. Nereden mi biliyorum? Sırtım sana dönükken... Gece yazanların, gerçeği tersten okuduklarını anlamadın mı hala? İĞEÇREG...NETSRET... Gülüyorum şimdi. Yumrukların hala sıkılı mı duruyor beni düşünürken? Düşünüyorsan... Kesinlikle düşünüyorsun. Dudaklarını ısırma. Hayat, bir kertenkele kuyruğu gibi kesildiği, koptuğu yerden yeniden oluşmuyor. Kaniyor orası, orası hep yara, yara oluşuyla ve kendini sürekli hatırlatışıyla içimize işleyen acısı. Çok mu dramatik oldu? Yalın, saf bir şeyler arıyordun değil mi? Bebek yüzü gibi sakın, tül kanatlı bir şey... Oraya gittin. Nasıl, masumiyetin tadı nasıldı? Var mıydı, tatsız mıydı? "Vejetaryen olacağım " demiştin. "Bu çiğ et tadından bıktım." Ağızında gevelediğin ve yutamadığın o kanlı lokma...Benim varlığım...Peki. "Seni ben bile kurtaramam." O tatlı Madonna yüzünü kim verdi sana, kim buldurdu, başındaki altın haleye kim inandırdı ellerini ? Pandomim ustası...O son gün, tacını çıkarıp bana uzatmıştın, kıpırdamadım. Parmaklarını gevşetip bıraktın yere, tuzla buz oldu. Keskin pırıldılar... Gülümsedin ve döndün. Ne yapabiliyordum ki?

Ben iyiyim, iyiyim. Her geçen gün biraz daha düzeliyorum. Evet, bu mektubu lambanın solgun ışığında yazıyorum. Lambanın... Uçuk pembe karpuzlu. Ardımda yığılan karanlığın yalnızca küçük bir bölümünü yaran, başımı ve göğsümü kağıda eğdiğim yerde iddiasız, küçük, tatlı bir pembelikle gülümseyen lamba. Müzayedeyi hatırlıyor musun? Tuhaf bir gündü, bir ilk gündü. Cesaret vermek istiyordun, elimi çekiştirerek yürüyordun.Belki bu acelede, bir parça da kendi korkunu bastırmak, ondan kaçmak da vardı. En arka sırada oturuyorduk. Ben altın şamdanlar ve oymalı,ışiltılı aynalar geçtikçe boğuluyor, koltuğa iyice gömülüyordum. Senin neşen yapaydı, ara sıra ellerini çirpiyordun. Bir ara "Bir milyar ikiyüzkırkbin" diyen sesini duydum. Şaşkınlıkla sana baktım. " Evet, ünlü şairin lambası... Satıyorum, satıyorum, sattım..." Tokmak zarıfçe çinladı.Yavaşça elimi tutup sıktın. "Teşekküre gerek yok" dedin. Ben şaşkınca gülümsedim.

Lambayı çalışma masamın üzerine koyarken tedirgindim.Yavaşça dokundum parmaklarımla, omuriliğimde bir şeyin aktığını hissettim.Buğuluydu; sanki az önce ağlayacakmış ama kendini sıkarak tutmuş gibi... Yaldızlı camın kabartılarına tırnaklarımla vurdum. İncecik çan sesleri sardı odamı. Karpuzu yavaşça çevirerek çıkardım, yanmış fitile dokundum. Şair, sevdiğim şair kelimelerini yakmıştı bununla, karanlığı okşayıp lanet ederek... Çıbanına dokunmuştu sonra, kalemine. Mürekklepli ucun kağıda değdiği an... Yok olmuştu !

A Raşit... Neden tutkundum O'na böyle? Yüzünün ve hayatının yarısını alıp götürün çirkinliği yüzünden mi? Şair, şiiri besleyen çirkinliğe bir ömür hizmet eder mi, edebilir mi? Yüreği genişleten acıya? Bir gönüllüydü o, bunu biliyordu. Bir şey olsa, bir mucize ve Tanrı ona güzel bir yüz verse alır mıydı? Şiir neyle takas edilebilir, onunla ne değiş tokuş edilebilir? Bir şark çıbanının harap ettiği, ayın karanlık yüzü... Çektirdiği birkaç fotoğrafta ısrarla sağa çevrilmiş bir yüz. Yarım yüz. Hep ışısız kalması gereken, tecrit edilmiş, kudurmuş yarım yüz. İnsan bir canavarı böyle ehlileştirir ancak. Kelimelerin oyuncağı ederek, acıyı ehlileştirdiği gibi...

Hiç sevmiş miydi? Yüzünü bir aynadan kaçırırken, aşktan da kaçırabilmiş miydi? Geceleri dolaşan bir hayalet. Dünya uyuduğunda. Ona yalnızca gece bahsedilmişti. Işığı sevmediğini yazmıştı, ışığın her şeyi ve herkesi çiğleştirip çirkinleştirdiğini. Parlak bir yanılısamaya boğduğunu. Oysa gece... Her şey asil ruhunu gece bulurdu. O ise, bir yer altı canavarı gibi, ayın solgun, gümüşsü yansımada sokak diplerinden yürür, belki de sevdiği kadının penceresinin altında beklerdi. Kadının hafifçe nefes alışını ve yatağında umursamazca soldan sağa dönüşünü, uzun parmaklarıyla örtüyü üzerine çekişini ve rüyasını hayal ederdi. Şair, gündüzleri kaçtığı hayattan, geceleri rüyaları düşleyerek intikam alırdı. İç çeker, günün ışmasıyla tabutuna girmeyi bekleyen Drakula gibi, bu sonsuz güzellikten, bu hafif esintilerden, yaprak kokusundan ve geceye dair her şeyden vahşice haz alırdı. Yalnızlığının kanatları onu evine, yazı masasının başında duran lambasına uçururdu gerisin geri...

Tuhaf bir rastlantıydı. Telefonda tanışmamız. Hangi yazgı, yayınevini ararken senin numaranı çevirmemi sağladı, bilemiyorum. Sesime o an vurulduğunu tahmin etmiştim. Güzel konuşurum, bas sesimle ağır ağır, vurguları karşımdakinin beynine çivileyerek. Sense kuş gibi hafiften, "güzel bir kız bu" dedim içimden. Öksürür gibi yaptın ve düşündün. Birkaç soru sordun; adımı, işimi. Alaylı ve anlamsız cevaplar verdim. Bayılmıştın tabii. Son rakamı 93 yerine 94 çevirmem talihi değiştirmişti. Ertesi gün yine aradım, sonraki günler... Tellerin ucundaki aşk büyüyordu, sigara içip gülüşüyor, kitaplardan ve şiirlerden bahsediyorduk. Sen bana Kavafis okuyordun, ben sana A. Raşit... Görüşmek istiyordun. Beni mutlaka tanırdın. "Şimdilik bunu isteme" dedim, içimde bir şey kopmuştu sanki, terleyen avucuma yapışan ahizeyi kapadım. Bir elim sol yanağıma gitti. Pütürlü ve çukurlu yüzey bende tiksinti uyandırdı yine. Karanlık odamda bana sözcükleri bağışlayan kaderimin, bu büzüşmüş deri parçasını sevmemde direktliğini düşünerek saatleri tükettim. İşte o sabah, o binlerce uykusuz geceden

birinin sabahında hastaneden randevu aldım. Uzunca bir süre hazırlanmakla geçti, bir tiyatro oyuncusu gibi aynanın karşısına geçip, renk renk, açıklı koyulu pudralar, allıklar ve fondötenlerle yaramı kapatmaya çalıştım. Bütün bu malzemeleri kataloglardan seçip sipariş etmiştim. Boyanma işlemini birkaç kez denemişim, yarı yarıya başarılıydım. Mevsim kış olduğu için kalın, tüylü atkımı gözlerime dek çektim. Telefonla çağırdığım taksi, giriş kapısının önünde bekliyordu, aceleyle binip hastanenin adını söyledim. Şoför, aynadan gizli gizli bakıyordu bana. Başımı iyice kitabıma gömdüm. Yol boyu düşünüyordum, yüzümde sırtan bu canavarı öldürürsem şiir de ölür müydü? Tanrıyla öyle bir anlaşmamız mı vardı ki; ben ışığa ve güzele koştuğumda söz beni terk edecekti? "Hiç sanmam" dedim kendi kendime. Bunca yıl efendisine itaat eden bir köle gibi kaderime boyun eğmişim. Bu sarkık et parçasını suratımdan kazıdığımda aşka ve her şeye kavuşacaktım. Ve zaten sözcükler aşktan başka neydi ki? Ve ışık... Işık aslında aşk demekti...

Doktor uzun incelemelerden sonra masasına oturdu ve "Yüzde elli" dedi, "yüzde elli iyileştirebiliriz." "Fakat" diye söyledim, "tıp bu anlamsız oranı mı garanti ediyor bana?". "Maalesef, şu an gelinen noktada söyleyebileceğim bu... Şu da var ki" diye ekledi "Hayatınızı daha rahat geçirebileceksiniz..." Boğazını temizleyerek yüzüme baktı. Şaşkındım." Yani demek istiyorum ki, kendinizden daha memnun kalacaksınız, şu da var ki..." Ayağa kalktım, "Peki Doktor Bey" dedim. "Tıp bir ilüzyon yaratamıyorsa takasa gerek yok." Anlamamıştı. Apatlca bakıyordu suratıma. Atkımı tekrar yüzüme çektim. Arkamı dönüp çıktım odasından. Değmezdi, yukarıdan Tanrı gülüyordu bana. O, yüzde elli dememişti; ama yazıyı ve acıyı ve olmazsa olmazı, yani acının kaynağını yüzüme ve yüreğime işlemişti. Bir yanılısama gerekliydi bana yalnız, bir göz yanılması; hatta o bile değil. Sadece karanlık...

Seninle karanlık odamda buluşuyorduk, iki ateş böceği gibi karşılıklı yanan sigaralarımızla sevişmenin saatini birbirimize hatırlatıyorduk. Ben konuşuyordum, sen susuyordun. Sormuyordun, anlamıştın, gece yaşantıma sessizce riayet ediyordun. Öyle güzeldin ki, yüzüne dokunduğumda anlıyordum. Senin bana dokunman yasaktı. Parmaklarının acemice keşfi yasaktı. Ellerini tutuyordum. Yanıyorduk. Çarşafım, yastığım ve yatağım varlığının küçük ve hafif izleriyle çukurlaşıyor, sabahları yastığa düşürdüğün saç tellerini öpüyordum. Her şey iyiydi, böyle sonsuza dek yaşayabilirdik. Ta ki senin telefonda ağlayan sesini duyana kadar.... "Kaza yaptım... Gel." Bir yarasa gibi kollarımı

kendime doladım, gidemezdim, gitmeliydim. Aynanın karşısında titreyen ellerimle boyaları sürüyordum, ayna bir palyaçoğu imliyordu. Ağlamak istiyordum. Mevsim yazdı, ortalık çayır çayır yanıyordu. Allahım ne yapacaktım? Şimdiden terleyen suratımla birbirine karışmış boyaları pamukla hafifçe silmeye çalışıyordum, zaman arsızca ilerliyordu. Bıraktığım sakal ve bıyık hiçbir işe yaramayacaktı; çünkü yüzümün sol tarafında kapatacak kadar tüy çıkmıyordu. Şapka? Siperlikli... Biraz çözüm olabilirdi. Peki ya küçülmüş, çekilmiş sol gözüm? Şapkayı iyice indirirdim. Herşeye rağmen gitmeliydim, sevdiğim kadın kimbilir ne haldeydi? Aceleyle aşağıya indim, apartmanda kimseler yoktu. Taksiiye bindiğimde yanıma ne kitap ne gazete almamış olduğumdan yol boyu başımı öne eğip uyuyormuş numarası yaptım. Söylediğin adrese yaklaşıırken heyecandan ve umutsuzluktan ölmek üzereydim. Artık çok geçti, her şey için... Taksiden indiğimde çevreme telaşla bakındım. Herhangi bir kaza ve kalabalık polisler, ambulans falan arıyordu gözlerim. Bir süre geçmişti ki, arkama bir el değdi, adımı söyledin. Birden boş bulunarak arkama döndüm. Yüzün gülüyordu, yanında şık bir bey vardı. Derken gülüşün dondu, dudakların titredi. "Rifat... Müzayedeci arkadaş... Seni kandırdım." Rifat Bey bozuntuya vermemeye çalışarak elimi hafifçe sıktı. Öylesine şaşkındım ki; elim o bıraktıktan sonra bir süre daha havada kaldı. Güzel sevgilim, saçlarına düşmüş güneşte kızıl çalan kumrallığın ve yüzüne dağılmış soluk çillerinle elimi yakalayıp gülümsedin. "Müzayedede senin ilgini çekecek birkaç parça var. Haydi..."

Sırrımı öğrenmiştin. Artık gece yoktu, gündüz, karanlık ve ışık; saklandığım yer, odam, deliğim. Hayal kırıklığı yaşamam kaçınılmazdı, böylesini beklemiyordun. Ama devam ettik. Odamın yeni konuğu A. Raşit 'in lambasıyla yazmaya,

sevişmeye, aşka devam ettik. Ama içimde bir şey kopmuştu, hayır öfke değildi bu, beni faka bastırman değildi. Sanki büyü bozulmuştu, sanki aydınlık bir haksızlığı vurguluyordun. Çirkinliğimin seni böyle ele geçirmesine dayanamıyordum, güzel yüzüne kapanan yüzümün bunu hak etmeyeşine dair o iç ses peşimi bırakmıyordu. Anladığını biliyordum. "Bu meseleyi bana bırak" demiştin. "Eğer bir adaletsizlik varsa bu benim sorunum." Ama yetmiyordu. Sana yazdığım şiirlere tapıyordun, parmak uçlarını öpüyordun. Ama hayır, güzellik bir yanılısamaysa çirkinlik bir hakikatti. Ayrılmamızı ben istedim.

Şimdi sana bu mektubu neden yazdığımı düşünüyorum olmalısın. Tekrar başlayalım demek için değil. Adalet yerini buldu ve içim rahat. Seni kaybettikten sonra hiçbir şey umurumda değil artık. Artık gündüzleri insanların arasına karışıyorum, yüzüme bakıp orada takılı kalan, kaşları belli belirsiz yukarı kalkarak ağzı büzülen diğer yüzlerden korkmuyorum. Hatta aptalca sırtıp selam veriyorum. Normlara uymayan her şeyin, herkesin taşıdığı o tuhaf arsızlık içindeyim. Boyalarımın hepsini çöpe attım. Şapkam, bıyığım, sakalım ve atkım da yok.

A. Raşit'e gelince... Lambaya gözüm gibi bakıyorum. Yüzünden korkan adamın ruhunu dinlendirmek istiyorum biraz. Benimle birlikte o da huzur bulsun istiyorum. Çünkü o benim kadar şanslı değildi. Seninle, yani ışığın kendisiyle tanışmamıştı. Artık her şeyle barıştım. "Peki, geleyim öyleyse" deme hiç. Seni verip yığınla sözcük aldım. Anlaşmalara bağlıyım bilirsin. Arkasında cepheden çekilmiş kocaman bir fotoğrafım olan şiir kitabım yeni çıktı. Mektupla birlikte sana yolluyorum. Onlar senin, senin çünkü...

↓

paralax

Görsel Kültür Arşivi

Editör: Orhan Cem Çetin

www.hezarfen.net/paralax

Işık

Bu ülke bir ölü canlar ülkesidir Gogol, insanların sadece ölerək hayatlarını kanıt gösterebilecekleri, cesetleriyle hayata kanıt sunabilecekleri bir ülke. Bakma sen, ışığa da hacet yok bu yüzden, sese de!

Önce bir ışık yanar. Sabahın erken bir saati. Hafif yeşile çalan bir ışık yayılır ortalığa. Sonra şimşek misali ses gelir huzura: Bibip. Bibip. Bibip.

Şimdi. Gün için zaman. Gün içinde zaman. Yakalamak için zaman. Yok etmek için zaman. Her şey zaman içinde ve ona, sözde kutsallığına, değişkenliğine ve buyurganlığına tutsak.

Sadece ölü nokta zaman dışıdır!1

O halde ölü olmayan, o canlı çizgi hayatın neresinde gizlidir? Canlı bir çizginin önemi nereden gelir? Çizgiyi canlı kılan kimdir, nedir? Oluş bir hareket ise bu hareketliliği devam ettiren koşullar nelerdir? Ölü noktayı zaman dışı kılan gene zamanın kendisi değil midir? Zaman kimin efendisi, kimin kölesidir?

Yaşamak ölememkse çoğunlukla bu çağda, bu topraklarda, o halde bu mekan canlı ölümler diyarı değildir de nedir Allah aşkına? İçinde yüksekliği, derinliği ve genişliği olan bu ülke, ölü olmayan cansızları (ölü canlar, ah ölü canlar) nasıl da sever aslında. Zamanın dördüncü boyut olarak mekana eklenmesi de pek bir şey değiştirmez, ölü canlar yitik zamanın peşinde kendine uygun bir çehre arar. Tabiatıyla, yüksekliği, genişliği ve derinliği olmayan bir çehredir bu. Dolayısıyla kendine özgü bir zamanı da yoktur. Anonim bir zaman içerisinde debelenip durur. Hadi bir basamak daha ileri götürelim işi: Çehrenin kendisi de yoktur; çehrenin hayali olsa olsa bir simülyasyondur. Yüzü olmayan adamlar, kadınlar... Her gün şapkalarnı, fularlarını, etek, pantolon, takım elbise ve döpiyeslerini giyer, bütün gün mesai saatlerinin peşinde koşarlar o zaman.

Yüzler gibi boş hayatlar da dolar böylece 9-5, 9-5, 9-5... Bu satırların yazarı da farklı değildir aslında onlardan, bu satırları okuyan da.

9-5 olmaz da mesai saati, bir yaşam olur bir hayat çizgisi endamında, fark etmez. Kötü bir ergenlik çağı vakti mesela, nahoş bir askerlik, sıkıntılı bir post-menapoz, yalan sevişmeler, güdük sohbetler, tüm ayarlı saatler kısacası, yaprakları hızla evrilen saatli maarif takvimi, derken küfür dolu günceler, tutku dolu karşılıksız mektuplar, gözaltı zamanları, unutulmuş geçmişler, sahte gelecekler, olağan büyük kongreler, olağan büyük sözler, tedavülden kalkmış pullar, bir ömür boyu sürecek aşklar, sonsuz dostluklar... Evet, hepsi. Çünkü zaman ayarı kaçmış dijital bir bilmece, dijital bir saattir benzer maske ve oluşumlar için bizi bekleyen, kollayan, uyaran, uyandıran...

Evet ne diyorduk, zil çalar, başlar gün. Çehresiz ölü canlar için yeni bir gün başlar. Adına hayat denilen o capcanlı çizgide bir gün daha zaman içerisinde kalmak için...

Bu ülke bir ölü canlar ülkesidir Gogol, insanların sadece ölerək hayatlarını kanıt gösterebilecekleri, cesetleriyle hayata kanıt sunabilecekleri bir ülke. Bakma sen, ışığa da hacet yok bu yüzden, sese de!

Bizim buralarda zaman sestende, ışıktan da hızlıdır. Bizler hepimiz onun huzurunda ölü noktalarız. Zaman Adalet Bakanı'nın zamanı, istihbarata ya da herhangi bir sağlam mekana kayıtlı köşe yazarlarının zamanı, zaman güç ve iktidar zamanı -ki hep öyle oldu, para zamanı- ki hep öyleydi.

(Sema Pişkinsüt, Nadire Mater ve Pınar Selek'i düşünürken...)

↓

çıkılmazsokak

30

Kiliselerin mimarisinde gözlemlenen karanlık ve gölgeden yana olan tavır, içine giren bireyi o ilk günahın utancıyla baş başa bıraktığı gibi, bir daha da kolay kolay arınmasının mümkün olmadığı gerçeğini ona sürekli hatırlatan bir dinginlik sunar. Mum ışığının amacı kiliseye hâkim olan karanlığı aydınlığa dönüştürmek değildir elbette; tam tersine, o yoğun ışıksızlığın içinde aslında insanın ne denli âciz olduğunu tescil eder gibidir. Bu nedenle olsa gerek karamsar bir dinin en karamsar kertesi olan ölüm ritüelinde ilk anda vurgulanan imge ışıktır; ebedi ışık.

Introitus

Bireyin kul olarak doğuştan günahkâr olduğu önkabülüyle yola çıkan Katolik kültürü, doğal olarak ritlerinin önemli bir kısmında 'arınma'ya geniş yer vermiştir. Doğu toplumlarında da yadsınmaz bir yeri olan yas olgusu, zaten kirliliğe addedilen bireyi kendisine merkez alan Katolik inancında neredeyse ibadetin bütün anlamı haline dönüşmüştür. Üzerinde tahammülü güç bir ağırlık gibi çöreklenmiş bu günahlar bütününü altındaki birey için, sürekli Tanrı'ya yakarmaktan başka yapılabilecek bir şey yoktur. Ancak, umutsuz bir yakarıştır bu. İslam'ın bağışlayıcı ve rahatlatıcı Tanrı'sına karşın kindar bir yaratıcı imgesiyle biçimlenir birey. Bu nedenle Katolik öğretilerine genel bir karanlık, hüznün ve karamsarlık hâkim olagelmıştır. Kiliselerin mimarisinde gözlemlenen karanlık ve gölgeden yana olan tavır, içine giren bireyi o ilk günahın utancıyla baş başa bıraktığı gibi, bir daha da kolay kolay arınmasının mümkün olmadığı gerçeğini ona sürekli hatırlatan bir dinginlik sunar. Mum ışığının amacı kiliseye hâkim olan karanlığı aydınlığa dönüştürmek değildir elbette; tam tersine, o yoğun ışıksızlığın içinde aslında insanın ne denli âciz olduğunu tescil eder gibidir. Bu nedenle olsa gerek karamsar bir dinin en karamsar kertesi olan ölüm ritüelinde ilk anda vurgulanan imge ışıktır; ebedi ışık.

Kyrie

Günahlardan arınma gereksinimi bu konuda sayısız tören tasarlanmasına yol açmıştır. Üstelik Kilise'nin aracılığı olmadan pek arınmaz birey; bağışlayıcılık Tanrı'nındır ama, Kilise'nin uygun gördüğü biçimde. Bütün bu karamsar bağışlanma arayışının en umut vaad eden aşaması, yine bu karamsarlığa uygun olarak ölümdür. Bireyin en hafiflediği, günahlarından arınmış olmasa da, başka günahlar işleme olasılığından en çok kurtulduğu zaman öldükten sonrasındır. Böylece Katolik düşlemi aslında neredeyse bütün dinlerde olduğu gibi, bir öte dünya mitolojyası kurar. Her ne kadar müminlere cennet yolu görünse de, kolay kolay ulaşılamaz o mertebeye; sorguya çağrılan tüm bir insanlık önce bir ateş çağından geçecektir; insanlığın gördüğü en dehşet verici gün yaşanacaktır: Dies irae dies illa. "Bir öfke günüdür o gün." Öte-dünyada mevcut günahlarından ötürü yargılanıp acılar çekmeye mahkûm edilmek olasılığı karşısındaki bireyin tek çaresi yakarmaktır; Tanrı'ya bile hoş gelebilecek bir şiirle, tevazu ve arınma isteğinin dışavurulması bu nedenle önem kazanır. Çağlar boyunca bütün Batılı bestecileri esinleyen ağıt formu (Requiem) bu yüzden bunca çekici bir başyapıt fırsatı olarak değerlendirilmiştir. En ünlüsü, sonradan üzerine yapıştırılan gizem halesiyle özel bir çekicilik kazanmış olan W.A. Mozart'ınki olan bir dizi Requiem, değişik çağlarda değişik bestecilerin ilgi odağı olmuştur. Hector Berlioz, Luigi Cherubini, Antonín Dvořák, Giuseppe Verdi, Anton Bruckner, Gabriel Fauré ve Maurice Duruflé, Requiem'leri en bilinen bestecilerdir; çoğunlukla belli bir üne kavuştukları zaman ya da kariyerlerini noktalarken bestelemişlerdir, Requiem'i. İnançlarının şekli ve dozu farklı olsa, hatta başka mezheplerin mensubu olsalar da, bir çok besteci için Requiem gizli bir çekim noktasıdır. Ancak başka türlerde kendilerini kanıtladıklarına yeterince inandıkları zaman bestelemeye girişmeye hakları olduğunu düşündükleri bir temel yapıttır. Belki de Requiem'in büyüğü de buradaydı: O söylenmiş, noktası

gölgelerindansı

31

konulmuş bir yaptı zaten. Her ne kadar ondan sonsuz kez yeni yorumlar üretmek mümkün idiyse de, aslında bu çaba, bestecinin yalnızca onu kendince dillendirmesinden ibaretti; her Requiem tamamlanmamış bir girişim olarak kalmaya mahkûmdu.

Dies irae

Requiem adı, aslında *Missa pro defunctis* (Ölü için ayin)'in senfonik müzikle yorumlanmaya başlamasından sonra aldığı biçime verilmiştir. *Missa pro defunctis* ise, kökleri dördüncü yüzyıla kadar inen missa metinlerinin ilahiler şeklinde söylenmesiyle ortaya çıkmaktaydı. Dokuzuncu yüzyıldan on altıncı yüzyıla kadar *plainchant* (ritmsiz tek sesli şarkı) biçiminde söylenen *missa*'lar, orkestra çalgıları birer birer Kilise'ye girmeye başladıkça, aşamalı olarak senfonik bir ifadeye dönüştüler. *Plainchant* döneminde ise yeni metinler ve yeni müzikler eski *missa*'ya eklenerek bu türü zenginleştirdiler. Bu nedenle metnin önemli bir kısmı anonimdir. Özgün halinde *Kyrie*, *Gloria*, *Credo*, *Sanctus* (bazan ikiye bölünerek *Sanctus* ve *Benedictus*) ve *Agnus Dei* bölümlerinden oluşan *Missa*'ya zamanla yeni bölümler eklenmiştir; hatta *Gloria* ve *Credo*'ya da git gide daha az yer verilmeye başlanmıştır. Requiem/missa geleneğinde önemli ve vageçilmez bir yer tutan *Dies irae*'yi ise missa'ya ekleyen şair, 1256'da öldüğünü bildiğimiz Celano'lu Thomas'dır. Dies irae, a/a/a, b/b/b, vs. biçimindeki üçlüklerden oluşan ve daha çok, kıyamet günü, nihai yargılanma, günahların ortaya dökülmesi, cezalandırma, acı temalarından bahseden bir bölümdür. Din terörünün gemi azağı bir çağda, engizisyon ateşleri arasından görünen dünyada, missa'nın başlangıcındaki, yola çıkmış ölülerin üzerinde parlaması için dilekte bulunulan sürekli ışık (lux perpetua)'ın çağrıştırdığı hafif tedirgin ama yine de huzur dolu ölüm imgesi, yerini, korkuyu kurumsallaştıran bir hesap günü tahayyülüne terk etmişti. Yaşanan toplumsal gerçekliğe, egemen olması istenen ideolojik koşullanmaya, mevcut ruhban tiranlığının meşruiyetine uygun olarak dehşet verici bir öte-dünya, daha doğrusu ölüm-sonrası söylemi üretiliyordu. Akkor halindeki küllere çözülmüş bir dünya (solvet saeculum in favilla), mezarlarından, trompetin (súr) sesiyle kalkıp önüne hesap vermeye gelecekleri bir taht (Tuba mirum spargens sonum/per sepulcra regionum/coget omnes ante thronum), adil ama gelişle görülmedik bir titreme yaratan bir Yargıç (Quantos tremor est futurum/quando iudex est venturus/cuncta stricte discussurus?), içinde herşeyin yazılı olduğu ve bütün dünyanın ona göre yargılanacağı bir kitap (Liber scriptus proferetur/in quo totum continetur,unde mundus iudicetur.) gibi imgelerle bezeli bu hesap ve sorgu günü düşüncesi, elbette mutlak iktidarını daha da dehşet verici yöntemlerle perçinlemekten çekinmeyen Kilise'nin kitleleri terörize etmek için başvurduğu ideolojik

kaynaklardan birini oluşturuyordu. Hele Yargıç tahtına oturduğunda, gizli kalmış her ne varsa ortaya döküleceği ve hiçbir şeyin cezasız kalmayacağı (Iudex ergo cum sedebit,/ quidquid latet apparebit;/ nil inultum remanebit.) bir sorgu (quaestion) öngörülüyor idiyse, bunu kuşkusuz bu dünyada, günahkâr kulları daha fazla günah işlemekten alakoyacak öncülleri bulunacaktı. Öte yandan, iktidar tutkusu Kilise'nin sabırsızlığını artırıyor; öte-dünyada Tanrı'ya atfedilen Yargıç rolünü, daha bu dünyada oynamaya hevesli taassup beyleri, başıslayıcı Tanrı'dan çok daha gaddar ve ironik bir şekilde şeytani olabiliyorlardı. İnsan aklının yaratıcılığındaki en dehşet verici örnekleri üreten tüm bir işkence ve eziyet kültürü, kökenini bu kendini Tanrı zannetme oyununda - elbette her benzeri durumdaki gibi kraldan çok kralcı bir tavırla- açığa çıkararak dinsel egemenlerin suretinde vücut buluyordu. Yaşanan dünya, sindirilmiş sıradan insan için ızdırap dolu bir sınavdı; bu nedenle ölüm bir huzura erme, günah işleme kaygusunun sonuna varma anlamını taşımaktaydı; tabi kul, cehennem ateşlerinde kavrulmayı gerektirmeyecek kadar masumsa eğer. Ama günah zaten varoluşun özünde bulunduğu ve kaçınılmaz olduğu için Requiem, yakarıları dolu bir metin haline gelmişti (salva me fons pietatis (...) ne me perdas illa die (...) donum fac remissionis (...) supplicanti parce, Deus (...) Inter oves locum praesta vb.).

Offertorium

Requiem bestelemek için, inancı kuvvetli bir Katolik olmak gerekmiyordu. Protestan kültür evreninin bestecileri de Requiem'in çağrısına kapılmışlardır. Beethoven'in, nedense senfonilerine oranla çok fazla rağbet görmeyen, asıl başyapıtı *Missa solemnis*'i bir kenara bıraktığında, reformasyon muhalefetinin Latince-karşıtı tavrı missa konusunda da sürmüştür. Katolik dünyanın dışındaki bestecilerin Requiem'e yaklaşımlarında belirgin bir yorumlama isteği gözlemlenmekteydi. Johannes Brahms'ın *Ein Deutsches Requiem*'i, adının da açığa çıkardığı gibi alışılmış Latince şablonun yerine bir ulusal dili ilk kez öneren, bu girişimden de her anlamda, fevkalade yoğun bir orkestra dokusu, anıtsal bir yapıt yaratan bir yenilikti. Yirminci yüzyılın önemli müzikal yapıtaşlarından birisi olan Benjamin Britten ise, İkinci Dünya Savaşı'nın acılarını yansıttığı *War Requiem* aracılığıyla, gelenekselin güncelle buluşmasında bireşimci bir üslup yarattığını gösteriyordu. Britten'in yapıtı, açıkça savaş karşıtı bir tavırla yorumlar klasik Requiem'i. Britten, mâlum missa metnine ek olarak, Wilfred Owen'ın Birinci Dünya Savaşıyla ilgili dokuz şiirini de kullanmıştı. Britten'in savaş karşıtlığının kanıtı olarak, ateşkesten bir hafta önce ölmüş olan bir şairin dizeleri kadar etkileyici başka bir şey olmasa gerek. Britten'dan daha çekingen bir tavırla aynı bireşimci arzuyu Durufié'nin, ama belki daha çok Heinrich

Gustave Doré, Yargı Günü

Suttermeister'in *Missa da requiem*'inde gözlemleyebiliriz. Klasik koral örgünün ilahi derinliğinin ve uzamsızlığının ardına gizlenmiş yirminci yüzyıl orkestra dokusu, Suttermeister'in Requiem'ini çağdaş yorumlar arasında kayda değer bir konuma getirmiştir. Kimi zaman bakır üflemelelere, kimi zaman yaylılara, ama daha çok tahta üflemelelere emanet edilmiş disonanslardan sürekli yeni bir *tutti* açılıma, genişlemeye fırsat veren bir yazı içinde, hesap günü, cehennem çukurları, cezalar, işkencelerden çok, iki büyük kitle kıyımını deneyimlemiş yorgun bir insanlık betimlemesi okunabilir. Temerküz kampları ve atom bombasının ertesinde yazılan *Missa da requiem* (1952-53), uzakta bir umut ışığı barındırsa da, genel olarak karanlık bir dünyanın yıkımdan sonraki uyanışını umutsuzca betimler. Örneğin, aynı ses derinliğini barındırsa da, Suttermeister'deki Recordare bölümündeki soprano partisiyle, aynı sözleri kullanarak çok daha coşku dolu, hüznü neşeyi birleştiren Verdi'nin Requiem'indeki soprano - mezzo-soprano ses bileşimi arasında derinden bir fark görülür; bir üslup farkından öte, ciddi anlamda bir yaşam

deneyimi farkıdır bu. Aynı farklılık, nefesiyle insanlık gücüne sonuna dek inanan bir haykırış yükselten tenor partisinde dillenen *Ingemisco* bölümünün Suttermeister'deki karşıtlığının, yine aynı hüznü ve umutsuz soprano partisindeki sönüşüne tekabül etmesinde görülebilir. En coşkulu pasajlarda bile, müziğin gücü, duyarlılıktaki acıcılıktan, hacimden çok, fazla köşeli ses yükselmelerine yaslanır. Oysa Verdi'deki coşkuyu sağlayan unsur, parçanın *fortissimo* cınlaması değil onun ardındaki tüm bir müzikal ateşlilik. Verdi Requiem, ilahi olana son derece saygılı bir mesafede dursa da, ölümü handiyse arzuların bir coşkuya dönüştürmesini bilmştir. Verdi, ne kadar coşkulu bir çağın, ulusal birliğini geç de olsa sağlayan taze bir devletin vatandaşları idiyse, Suttermeister de o denli bahtsız bir kuşağın her iki dünya savaşını bütün etkileriyle yaşayan ruh haline sahip bir bireydi. Savaşmamayı ve tarafsızlığı en büyük erdemi bilmiş bir ulusun üyesiydi. Üstelik İsviçre, bu tavrını yirminci yüzyılın kıyımlarında da korumayı becerebilmişti. Yine de alevlerle çevrelenmiş bir küçük adada yaşamak bile savaşın psikolojik etkilerini sonuna kadar hissetmeyi

Takip Spotu

mümkün kılar. Bu nedenle, Suttermeister'in müziğinde, özellikle flütlerin noktalayıcı vurgularıyla ya da belli bir düzeye tutunamayıp hep aşağı doğru ağır ağır kayan kromatizmlerinde, zaman zaman kendisini belli eden bir tedirginlik gözlemek olasıdır. Aslında çok da güvende olmayan bir mesafe arayışının yol açtığı bir tedirginliktir bu. Karamsar bir dünya kavrayışının yansıması olarak, özellikle ışık metaforu, Suttermeister'in Requiem'inde çok dah az vurgulu, sönük ve en ışık-olmayan halinde sunulmuştur: Auschwitz'den sonra şiir yazılamayacağı düşünülen yıkılmış bir dünyada en uzak kavram her halde ışık. Lux aeterna'yı coşkuyla betimleyebilmek için ebedi olan bir ışığın varlığına inanmak gerekiyordu.

Sanctus

Missa'nın çağlar boyu süren evrimi sırasında, öte-dünyanın tasavvuru ve betimlenmesi, toplumsal örgütlenmenin özelliklerinin, bundan da önemlisi siyasi erkin yapılanma biçiminin bir izdüşümü olarak tezahür etmiştir. Mozart'ın efsanevi Requiem'indeki sade hüzün, yalnızca ölümün kaçınılmazlığı karşısındaki bir teslimiyeti değil, aynı zamanda kanlı bir şekilde kapanmış bir çağın hemen sonrasında tarihin ana faili olma hakkı elinden alınmış bir sınıfın tükenmekte olan soluğunu da duyurur. Görkemli ve korkutucu *Confutatis* bölümündeki sert yaylı arpejlerinin ard arda iki kez kararlı bir şekilde kapıyı çalan yinelemeleri, trombonların, koronun tenor ve baslarının kontrapuntik akışına sonsuzluk çağrışımı eşlikleri, sonunda bu kez üçlü yinelemelerden kurulu ama çok yumuşak, ilahi bir dinginlikte sönüyorsa, bu, yüzyıllarca mutlak egemen olmayı en doğal hakkı bilmiş bir sınıfın giyotinlerle, hapislerle, sürgünlerle, korkularla dolu bitiş yaşandığı içindir. Hâmiliğini yapan sınıfın kanlı sonunu gördükten hemen sonra, Mozart da, bu dünyayı yokluk içinde terk edip gitti. Lacrymosa bölümündeki 12/8'lik yürüyüşte gizlenen aksak hüzünde kendi cenaze törenini hayal etmemiş olduğunu düşünebilir miyiz? Kendisiyle birlikte, toprağın merkez alındığı bir hiyerarşiyi, herkesin, toplumsal konumunun değişmezliğini peşinen bildiği bir düzeni, çok daha kaypak, görüldüğünden çok daha sömürgeci, herşeyi para cinsinden ifade eden bir başkasına terk etmek üzere, götürüyordu. O yüzden de mezarının yeri hâlâ tam olarak bilinmez.

Agnus Dei

Her çağın Requiem'i kendi ideolojik meşruiyet kaynaklarını, ölüm gibi evrensel bir temanın içinden geçerek dile getirmiştir. Bu herkesi her koşulda mutlaka ilgilendiren konuyla, aslında bu dünyanın ışık kaynakları ifade edilmiş oluyordu. Cherubini'de vekar ve özgüven olarak tezahür eden bu anlamlandırma süreci, Mozart'ta uçarı bir hüzne,

Verdi'de ulusal bir coşkuya, Brahms'ta çalışkanlığa, başarıya, Britten'da evrensel insani değerlerin öne çıkmasına yol açıyordu. Ölüm, çağların farklı duyarlılıklarına göre, doğal olarak farklı algılanmıştır; ama her birinde, onu en anlamlı kılacak değerlere göre kurgulanmıştır. Ölüm, uğruna ölebilecek değerlerin varlığı ve süregitmesiyle anlamlı kılınabilirdi. Son yargı kavramı, aslında bu dünyadaki yaşamı 'doğru' olarak tasavvur etmemize yol açan değerler sistemindeki işleyişin (ya da aksaklıkların) bir metaforuydu. Ölümün toplumsal işlevi, yaşamı oluşturan kültürel göstergelerin yanısıra ekonomik belirleyicilerin meşruiyetlerini kurmaktı. Requiem, bu nedenle, bu toplumsal örgütlenmenin bütün dialektiğini de barındırır. Çağdaş müziğin önemli isimlerinden birisi olan Krystof Penderecki'nin muazzam "Leh Requiem'i", 1981'de uluslararası boyutlar kazanan Dayanışma Sendikası'nın siyasi-tarihi misyonuyla, bestecinin, halkın çektiği bütün acıları anıltırmaya isteginden doğan sanatsal güdüsünü birleştirmiştir. Bir zamanlar en yüce ölçü olarak bir toplum modelinin temeli kabul edilen değerler, gerçekte bir halkın acısı haline dönüşebilirdi. Sanatçının duyarlılığı, bu acıdan yeni değerler türetme ya da en azından önermeye doğru evrilmiştir. Pekistirici olduğu kadar muhalif de olabilmesini, müzik daha çok, yirminci yüzyılın fırtınalı istikrarsızlığına, acı dolu deneyimlerine borçludur. Belki de yirminci yüzyılın lekeli tarihinin bize sanat dolayısıyla tek öğrettiği, kimi değerlerin toplumsal bir anlamı ve evrensel geçerliliği olabilmesi için uğruna ölebilmeleri değil yalnızca tüm insanlık için anlamlı olabilmeleri gerektiğiydi.

Lux aeterna

Yaşadığımız çağın en belirgin özelliklerinden birisi, artık yaşamın kaynağı ve anlamı olarak görülen bir tek merkezin bulunmaması gibi görünüyor. Yüzyıllar boyu süren mutlak bir aydınlatıcı arayışının sonuna gelindi. Işığın tek bir kaynaktan yaşamı aydınlatmadığını sezebiliyoruz. Eğer ebedi bir ışık olması gerekiyorsa, bunun, sürekli olarak yanıp sönen sayısız küçük ışığın bileşiminden oluşacağı kesindir.

Libera me

Libera me, Domine, de morte aeterna in die illa tremenda, quando coeli movendi sunt et terra;

*dum veneris iudicare saeculum per ignem. **

↓

*O korkunç günde ebedi ölümden / âzâd et beni, efendimiz / gökler ve yer yarıldığında, / Sen, dünyayı ateşle yargılamaya geldiğinde.

"I have seen the moment of my greatness flicker."

T. S. Eliot

İdare lambalarının şişelerini temizlemek görevinin kendisine ait olduğunu anlattığında annem, ben bugünkünden de çocuktum.

"Dallardan kesilip bağ bıçağıyla düzeltilmiş çubuklarımız vardı," demişti. Bunu, uzun karanlık akşamlara teslim olmamak için neler yapılması gerektiğini anlatırken söylemişti. Saydığı başka görevlerin arasında en çok bu kalmış aklımda. "O çubuklara tülbentleri sarar ve yatsıya kadar iyice ise bulanmış şişeleri dikkatle temizlerdik. Azıcık zorlarsan çıt diye kırılırdı. Yenisini bulmak da öyle kolay değildi hemen. O akşam, daha az ışık olurdu koca odada."

'Koca oda', hep beraber oturdukları, ismi üzerinde, evin en kocaman odasıydı. Seneler sonra ben de görmüştüm. Demir kepenkler ile giyotin pencereler açıldığında keskin bir güneş ışığı dolardı sabahları içeriye. Işık huzmesinde, yer yataklarının yeni toplandığına, pikelerin iyice çırpılıp musandıraya kaldırıldığına delil toz zerrecikleri uçuşurdu. Elimi daldırır, zerreciklerin dansını bozardım. Annem, "Yapma," derdi geçerken. Ne yapıp yapmadığımla çok ilgili olduğundan değil; her yaptığımı baktığını belli etmeyi çok sevdiğinden söylerdi bunu. Kahvaltı hazırlığı sürerken annem, halam, teyzem, onların kızları bolca geçerlerdi yanımdan. Yere konulan geniş bir kasnağın üzerine eliş bir örtü serilir, onun üzerine konulan bir tepsiye de kahvaltılıklar yerleştirilirdi. Tepsinin etrafına bağdaş kurar, örtüyü dizlerimize çeker ve yemeğe başlardık. Bağdaş kurmakta zorlanırdım.

Işığın hiç tükenmeyecek gibi parladığı zamanlardı.

Helikopter böceği gibi, ışığa doğru ne zaman hareketlendiğimi tam hatırlamıyorum. Hatırladığım, taş bir binanın yangın merdivenlerinde dolunaya bakarak türküler söylediğimizdir. Muazzam bir içtenlikle söylenen türküler o an duymadıkları için çok şey kaybettiklerini düşündüğümüz, muhayyel kadınlar vardı ("zaten yoktular"). Kendimizden çok emindik. Gelecek bizimdi, bedenlerimizi yorsak da bana mısın demeyeceklerini biliyorduk.

Sonra, çıplak ampuller gördüm; hayatın pahalılaşmasıyla beraber yetmişbeş mumluktan kırk mumluğa kadar gerileyen: Fakir olduğumuz için ampulü giydirmeye sıra getiremiyorduk. Bekleme salonu muamelesi yaptığımız evlerimizin geçici aydınlatmalarıydı onlar. Plastik duylar, bir süre sonra leş gibi kokardı. Elektrikle ilgili emniyet önlemlerinden çok, o çıplak ışığın altında neler konuştuğumuza önem verirdik. Bir gün birileri bizi faka bastıracak, onlar için harcadığımız emeği bir kalemde silip atacaktı, ama bunları göğüsleyebileceğimize dair inancımız tamdı.

Daha sonra, tenekeden bir sigara tablasına ya da gusto işaretli şamdanlara oturtulmuş mumlar da gördüm: Ya daha loş bir ortam gerekiyordu bize -bulunmaz Hint kumaşı olduğumuzu aydınlıkta anlatamıyorduk, öyleydi- ve mumumuzu dikebileceğimiz süfli bir tabladan başka aksesuarımız yoktu ya da sık salonlar kurmaya çalışıyorduk. Balkondan esen yaz meltemi, modern bir akşam ortamında,

çok kahkahalı ve çok yapay bir partiyi serinletiyordu, mesela. Ferforje, fildişi, cam, ahşap şamdanlar titrek, cilveli ve afrodizyak ışıklara vesile oluyorlardı.

Daha daha sonra üzerinde Japonca yazılar olan kağıttan avizeler de gördüm: Üniversite mezunlarıydık, hayata teslim olmamaya çalışıyorduk. Az ile idare edecek ve hiç değişmeyecek, ama bu arada mutlaka sık olacaktık. Şık! Şıklığın tarifini 'maison' dergilerinden öğrendik. Bitpazarlarına hücum ettik, elden düşme hazinelerimiz oldu. Kimlerin ellerinden, neden düşüklerini düşünmeksizin pek, ekonomik bir hayat kurduk. O ışıklar altında çok sohbet ettik. Yaşlanıyor ve bunu görmezden geliyorduk.

Derken 'Bohemya Kristal' avizeler de gördüm: Düzenimiz değişmişti. İlk karlarımız ve ilk kocalarımız evlerimizden gitmiş, biz kendimizi profesyonel bir çalışma hayatı ile avutur olmus, gitgide yaşanan anne ve babalarımıza ancak hafta sonu sabahlarında vakit ayırabilir hale gelmiştik. Onların evlerine gidiyor ve yıllanmış konsolların üzerinde, artık bizim evlerimizde olmayan sevdiklerimizle çektiğimiz 'mutlu günlerinde' fotoğraflarını görüyorduk. Burnumuzun direği sızlayarak tanıdık bir sofraya oturuyor ve tepemizde kristal avizelerin sallandığını biliyorduk. O avizelere, tasarımı armuta benzemeyen, ama çok az elektrik sarfeden ampuller de takılacaktı elbette ve o melez manzara çocukluğumuzun sonu demek olacaktı. Kopmuştu ki öyle böyle değil.

Derken derken indirekt aydınlatmalar girdi hayatıma. Vitrin aydınlatması, diye biliyorduk başlarda. Reostalydı onlar. Ne

kadar ışığa ihtiyacınız varsa ona göre incelikli bir ayar yapıyordunuz ve ampulüne çıplak elle dokunamazdınız; cildinizin yağı bozuyordu onları. Telaşlar eskimişti. Mevki sahibiydik. Para harcarken daha rahattık, görmüş geçirmiş vicdanımız bizden yanaydı. Şehir dışındaki villa sitelerinin reklamlarına daha çok vakit ayırdığımız zamanlardı. Bu tarz aydınlatmalar gözümüzü daha az yoruyordu, ne de olsa gözlerimiz artık daha çabuk yoruluyordu.

Şimdi, ikibinlerde, dönüp bakıyorum; ışığa doymamışım galiba.

Onca şavk benim istediğim gibi aydınlatamamış hayatımı, karanlık bölgeler daha çok. O bölgeleri isteyerek bırakmadım karanlıkta. Beceremedim. Keşke daha çok ışıklar altında olsaydı dediğim bir gençlikten, doğal olmayan ışığı hiç hazzetmediğim bir yaşa geldim. Durgun, keyifsiz, ümitsiz, akşamüstleri yakmıyorum salonun ışıklarını. Gurubu rahatsız etmemeye çalışıyorum. Pencerenin kenarında, bir tür körleşme başladığı zaman anlıyorum kaldığımı karanlıkta. Geç saatlerde, televizyon ekranından yayılan buz beyaz bir ışıkta bulmaya çalışıyorum yatak odamın yolunu.

Neyse...

Patlayan her flaş ile de seveceğimiz bir fotoğrafı aydınlatamaz ki zaten.

↓

M e h m e t A ç a r

İ L E T İ Ş İ M Y A Y I N L A R I

aytutulması

36

"O Bir Tek Huzme, Mehmet Açar

memacar@yahoo.com

Bir An... "

İstanbul'da kış gökyüzünün renkleri günden güne, hatta saatten saate değişebilir. Gökyüzünde mavinin hiç bir tonunu göremediğiniz bu günlerde beyaz, gri ve siyah arasında bir sürü inanılmaz renk kaymaları olur. Sanki Tanrı gümüş renkli hayaller kurmaktadır.

"Havadaki değişiklikler, içimizde de değişikliğe yol açar, unutulmuş benlikleri uyandırır, alışkanlığın uyusukluğunu bozar, kimi hatıraları ve acıları güçlendirir..."¹

Bir kış sabahı uyanmak...

Yoğun bir tabaka halinde gökyüzüne yerleşen bulutların, güneşin ışıklarını adeta çok kalın, buzlu bir camın ardından yansıtmasıcasına yeryüzüne ulaştırdığı kış gündüzleri... Böyle günlerin sabahlarında uyandıgımda, saatin kaç olduğunu tahmin etmem mümkün olmaz. Penceredeki beyaz perdelerden içeriye o homojen gri ışık sızmış, odamdaki bütün renkleri soldurmuştu; cismani alem belli belirsiz bir şeyken, yorganın altındaki uyku gerçekliğinin ta kendisidir sanki; zihnim hep orada, kapanmış gözlerin altındaki alemde olmak ister...

İstanbul kışının gümüş renkli ışığı bazen şehrin üzerine öyle bir yerleşir ki sabah, öğle ve ikindinin pek farkı kalmaz... Bazı günler peşpeşe akıp gider o kurşuni ışığın altında... Kendimi iyi hissettiğim günlerdir; bitişik nizam, dar sokak halinde düzenlenmiş eski İstanbul semtlerinde kendini iyi hissetmenin vaktidir bu; mavi deniz, yeşil bahar, uyşuk ikindilerin ağırlığı, hiç bitmeyecekmiş gibi süren uzun öğleden sonraları ve onların çağırıştığı her hayal çok uzaktır. Dar sokaklarda, küçük caddelerde, adına bulvar denen egzoz kokulu metal denizlerinde herkes aynı kül rengi ışığın altında kilitlemiştir. Kapıları sıkıca kapatılmış, solgun sarı lambaları açık bırakılmış asri zaman kahvehanelerinde otururken pencereden sızan o soluk gün ışığı sanki her tür mutluluğu uzak bahara ertelemiştir.

Kış, homojen gümüşü ışıklarıyla şehri bulutlu bir günde hep kuzeye bakan büyük bir eve dönüştürmüş, sizi kendi iç aleminize sürgün etmiştir. Baharı bekleyen şehir artık ana karnı gibidir...

Ama İstanbul kışının bu gümüşü ışığı hep aynı değildir. Eğer aynı olsaydı, İstanbul kışlarına bu kadar derinden bağlı olmaz, her kış gelişinde kendimi bu kadar iyi hissetmezdim. İstanbul'da kış gökyüzünün renkleri günden güne, hatta saatten saate değişebilir. Gökyüzünde mavinin hiç bir tonunu göremediğiniz bu günlerde beyaz, gri ve siyah arasında bir sürü inanılmaz renk kaymaları olur. Sanki Tanrı gümüş renkli hayaller kurmaktadır. Siyah yağmur bulutları gökyüzünün belirli bir bölgesine hakim olurken, diğer bölgeler daha açık renkli bulutların hakimiyeti altındadır. Bazen bu karmaşa sırasında güneş bile fırsat bulup kendini gösterir. Aynı gün içinde siz de ışık gibi ruh halleri arasında gezinir, sık sık başınızı kaldırıp gökyüzüne bakarsınız, neler oluyor, diye...

"...odam, hafif aralık duran panjurların ardındaki öğle sonrası güneşine rağmen, saydam, kırılğan, titreşen serinliğini korur, sarı kanatlarını panjurların arasından geçirmeyi başarabilmiş bir ışık huzmesi, bir köşede, ahşapla camın arasına konmuş bir kelebek gibi kıpırtısız dururdu. İçerideki ışık, okumaya zor yeterdi, güneşin parlak ışığını, sadece La Cure Sokağı'nda Camus'nün (Françoise, halamın 'dinlenmediğini', dolayısıyla gürültü edilebileceğini bildirdikten sonra)

başkabirdünya

37

tozlu kazalara vuruşuyla hissederdim; sıcak günlere özgü titreşimli havada çınlayan bu vuruşlarla, sanki uzaklarda lal rengi yıldızlar uçurdu; ışığın parlaklığını hissettiren, bir de sinekler vardı, karşımda adeta yaz mevsiminin oda müziğini icra ederek küçük bir konser verirdi; bu müzik, tesadüfen yazın dinlenen ve daha sonra bize o mevsimi hatırlatan, insanların müziğinden farklı bir biçimde çağırıştırır yazı, yaz mevsimiyle arasında daha kaçınılmaz bir bağ vardır; sıcak günlerden kaynaklanan bu müzik, ancak böyle günlerde yeniden canlanır, uyandırmakla kalmayıp, dönüşünü, somut, yakınımızdaki, her an ulaşılabilir varlığını doğrular."²

Sonbaharda yağmurun ardından günbatımında Boğaz kıyısında oturmak...

Eylül ve ekim ayları İstanbul'da fotoğrafçıların en sevdiği mevsimdir. Havadaki su buharı en aza inmiş, görüntü netleşmiştir. Sonbahar yağmurlarının öncesi ve sonrasında gökyüzünde olup bitenler, belki de bu yüzden hep manzara resimlerini hatırlatır insanlara. Boğaz'ın Avrupa kıyısında seyre dalmış çok insan şahit olmuştur: karşı yaka kızıl bir günbatımı yaşarken siz siyah bulutların arasında sanki bir kış gününün içindesinizdir. Ve görüntü o kadar nettir ki, karşı yakada denize inen dar bir sokakta koşutran küçük bir çocuğu bile görebilirsiniz. Siyah yağmur bulutlarının rüzgarla ağır ağır hareket ettiği bu günlerde, mavi bir yaz göğü her an belirebilir, günbatımlarında ise daha hoş şeyler olur. Yine böyle bir sonbahar ikindisinde Akaretler Yokuşundan inerken, karşı kıyının tepesinden başlayıp bütün gökyüzünü kaplayan siyah bulutların hemen altında yüzü güneş ışıklarıyla kızıla kesmiş insanlar görüyordum çünkü tam arkamdan güneş siyah bulutların olmadığı bir noktadan batıyordu...

"Bu saatte farklı yönlerden ve adeta farklı saatlerden gelen ışınlar, duvarın köşelerine çarpıp kırılır, konsolun üzerine, sahilin bir aksinin yanına, patikanın çiçekleri gibi alacalı bir altar yerleştirir, her an uçup gitmeye hazır bir aydınlığın kapanmış, titreşen, ılık kanatlarını duvara asar, güneşin bir bağ gibi yapılarla süslediği küçük avluya bakan pencerenin önündeki taşra zevki halının bir bölümünü bir kuvvet gibi ısıtır, adeta koltukların çiçekli ipeğini yaprak yaprak olarak, şeritlerini kopararak mobilyaların oluşturduğu dekoru daha büyüleyici, daha karmaşık hale getirirdi; bu saatte, gezintiye çıkmak üzere giyinmeden önce uğradığı bu oda, dışardaki ışığın renklerini ayrıştıran bir prizma, tadacağı günün baş döndürücü usarelerinin parçalandığı, dağıldığı ve tek tek görüldüğü bir kovan, gümüş ışınların ve gül yapraklarının

oynaşmasına dönüşmüş bir umut bahçesi gibiydi."³

Kasım ayında ikinci vakti batı ufku bakmak...

Kasım deyince benim aklıma sisli sabahlar gelir hep, bir de güneşli günlerin sonunda batı ufku beliren o kızıl güneş... Günler iyice kısalmıştır, akşam erkenden sarmaktadır şehri ve kısa bir süreliğine batı ufku çok güzel bir şeyler olup bitmiştir. Şanslıysanız yakalarsınız ve kendinizi iyi hissedersiniz. Dünya ne kadar kötüye giderse gitsin, siz nasıl bir ruh hali içinde olursanız olun, gezegen güzel bir günbatımı hediye etmiştir size.

"Françoise içeri girdiğinde, yanlışlıkla ağır perdelerin kıvrımlarını bozacak olsa, Bricqueville l'Orgueilleuse Kilisesinin, Albertine'in 'restore edilmiş,' dediği yeni cephesini güzelleştiren geçmişteki güneşin bir ışını kalbimi deliyor, içimden yükselen çığlığı zor bastırıyordum. İç çekişimi Françoise'ya nasıl açıklayacağımı bilemeyip, 'Ah, nasıl susadım!' dedim. (...) O güneş ışığını görmemek için, Françoise'ya perdeleri kapamasını söyledim. Ama güneş ışını, bütün yakıcılığıyla hafızama sızmaya devam ediyordu."⁴

Güneşin altında öğle vakti, yaz...

Güneş saat 11 gibi tepeye çıkmış, varlığını tüm şiddetiyle hissettirmiştir; günbatımına kadar uzayacak büyük yaz öğlesi başlamıştır artık. Gökyüzünde tek bir bulut yoktur; güneşi arkanıza alır da bakarsanız uçuk mavi bir gökyüzü alabildiğine uzanır. Kuzeylilerin hayran olduğu Akdeniz ışığıdır bu; ama Akdeniz ve Ege'ye daha çok yakışır. Rutubetli İstanbul'da bu parlak güneş ışığı, betondan, asfalttan, kalabalık insan güruhlarından yansıyan şiddetli ve yokedici ıslak bir sığa dönüşür. Gölge ve esinti arar, güneşten nefret edersiniz. Varılmaktan keyif almak çok zordur, Camus'nün "Yabancı"sındaki kahramanın Arap'ı neden öldürdüğü üzerine bir kez daha düşünürsünüz: "Güneş gözümü almıştı..." Öğle güneşi, sıcak ve güçlü sizi ezen bir ışıktır... Öğle sıcaklığında Taksim'de bir tanıdıkla karşılaşmak kesinlikle güzel bir şey değildir söz gelimi... Muhtemelen güneş gözlükleriniz vardır, terlisinizdir, o sıcakta durup konuşmak, bir iki laf etmek zordur, gölgeye, esintiye, klimaya, akşama ulaşmaktır amacınız.

Tamam, bir kış meraklısı olarak bahara bir itirazım yok, ama metropolde güneşin altında bir yaz öğlesinden daha sıkıcı bir hava ve ışık durumu var mı, diye düşündüğümde aklıma hiçbir şey gelmiyor. Fotoğrafçıların tek kare çekmek istemediği, sinemacıların -eğer özel olarak öğle ışığının

keskinliği istenmiyorsa- çalışmaya ara verdiği, varolmanın manasızlığının insanın zihnini daha çok kurcaladığı bir zaman kesiti...

"O uzun mu uzun yaz akşamlarında, ortalık nasıl da yavaş kararır! Karşıdaki evin solgun hayal, gökyüzünü inatçı beyazlığıyla boyamaya devam ediyordu. Evin içi nihayet kararmıştı, sofada eşyalara çarpıyordum, ama merdivene açılan kapının camlı bölmesi, benim zifiri zannettiğim karanlığın ortasında, yarısaydam ve maviydi; bir çiçek maviliğinde, bir böcek kanadı maviliğinde, günün, bütün insafsızlığıyla indirdiği, çelik kadar keskin, son bir darbe olduğunu hissetmesem, bana güzel görünecek bir mavilikteydi. Zifiri karanlık sonunda çöküyordu, ama o zaman da avludaki ağacın üzerinde gördüğüm bir yıldız, bana akşam yemeğinden sonra arabaya binip, ay ışığıyla kaplanmış Chantepie Ormanı'na gidişimizi hatırlatmaya yetiordu. Hatta sokaklarda bile, Paris'in yapay ısıklarının ortasında, bir bankın arkasına vurmuş tek bir ay ışığı huzmesi gördüğüm, mehtabın o doğal saflığını algıladığımı oluyordu; o bir tek huzme, bir an, hayalimde, şehri doğayla birleştiriyor, çağırıştırdığı kırların sonsuz sessizliği ve orada Albertine'le birlikte yaptığım gezintilerin acı hatırası, Paris'in üzerinde saltanat sürmeye başlıyordu. Ah! Gece ne zaman bitecekti?"⁵

Çocukların yazı...

Yaz öğlelerinde yapılacak en güzel şey öğle uykusuna dalmaktır... İzmir'de küçük bir çocukken öğle yemeğinin -çoğunlukla yoğurtlu sarmısaklı kızartmanın olduğu- ardından uykuya dalar ve akşam beşe kadar uyurdum. Altiya doğru benim gibi öğle uykusundan uyanan, ikinci çayının yanında karnını doyuran bütün çocuklar teker teker sökün eder ve hava kararana kadar akşam serinliğinde futbol oynardık...

O zamanlar ben de her çocuk gibi en çok yaz mevsimini

sevdim elbette... Havalarda erken karardıkça okulun açılacağını hissederdim. Ağustos ayı 31 gün süren bir pazar gününe benzer, keyfimi kaçırırdı. Sonbahardan nefret eder, baharın gelmesini dört gözle beklerdim...

Kış mı? Çocukken bile o gri ışığı sevdim galiba...

"Bu arada kış sonuna yaklaşıyordu. Bir sabah, birkaç hafta süren karla karışık sağanaklardan, fırtınalardan sonra, şöminemde -deniz kıyısına gitme hevesimi kaçırarak şekilsiz, esnek ve karanlık rüzgarın yerine- duvara yuva yapan güvercinlerin kuğurdamasını duydum; besleyici çekirdeğini usulca yırtarak cıngırlıklı, eflatun ve parlak çiçeğini fıskırtan bir ilk sümbül gibi beklenmedik ve sedefliydi ve açık bir pencere gibi hala kapalı ve karanlık olan odama ilk güneşli günün ılıkliğini, göz kamaştırıcılığını, yorgunluğunu sokuyordu. O sabah, herhalde Floransa ve Venedik'e gideceğim yıldan beri unutmamış olduğum bir müzikhol şarkısını mırıldandığımı farkettim birden. Hava, günlerin tesadüfüne bağlı olarak organizmamızı işte bu kadar derinden etkiler ve hafızamızın deşifre etmemiş olduğu yazılı ezgileri, içine atıp unuttuğumuz karanlık kuyulardan çekip çıkarır."⁶

Alıntılar

Marcel Proust

¹ Kayıp Zamanın İzinde, Albertine Kayıp, sy. 77

² Kayıp Zamanın İzinde, Swann'ların Tarafı, sy. 87-88

³ Kayıp Zamanın İzinde, Çiçek Açmış Genç Kızların Gölgesinde, sy.249

⁴ Kayıp Zamanın İzinde, Albertine Kayıp, sy. 66

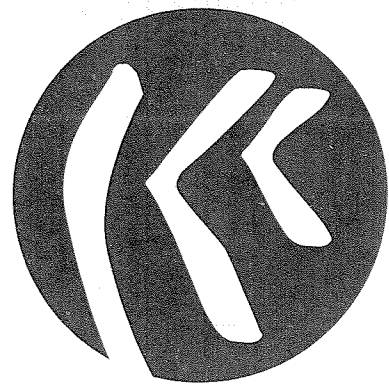
⁵ Kayıp Zamanın İzinde, Albertine Kayıp, sy. 68

⁶ Kayıp zamanın İzinde, Guermantes Tarafı, s. 125

Bağlam Yayınları DÜŞ / DÜŞÜN DİZİSİ KİTAPLARI Dizi Editörü: Ayça Gürdal

Ergenlik ya da Merhaba Hüzün / Talat Parman
Aynadan Ötekine / Eida Abrevaya
Psikanaliz Tartışmaları 1 / İstanbul Psikanaliz Grubu
Psikanalitik Kurama Giriş

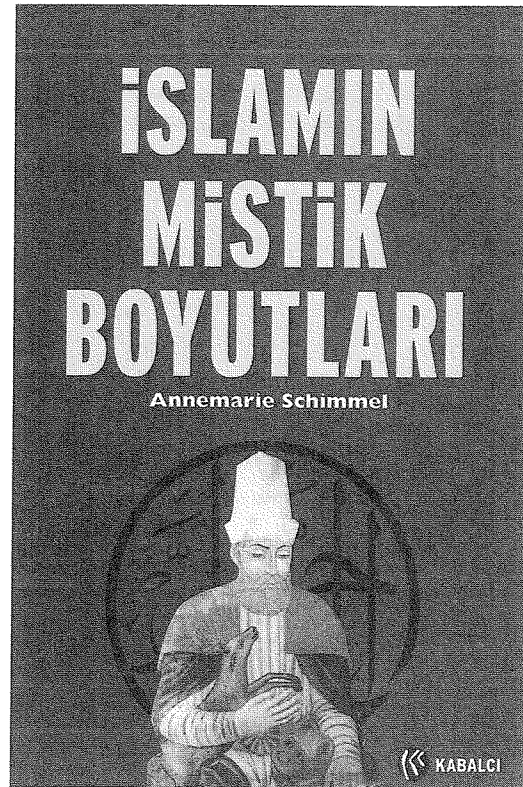
Bağlam Yayınları
Ankara cad. 13/1 34410 Cağaloğlu İstanbul

KABALCI

YAYINEVİ

"İyi kitabı iyi okur yaratır." Emerson

İSLAMIN MİSTİK BOYUTLARI

Annemarie Schimmel

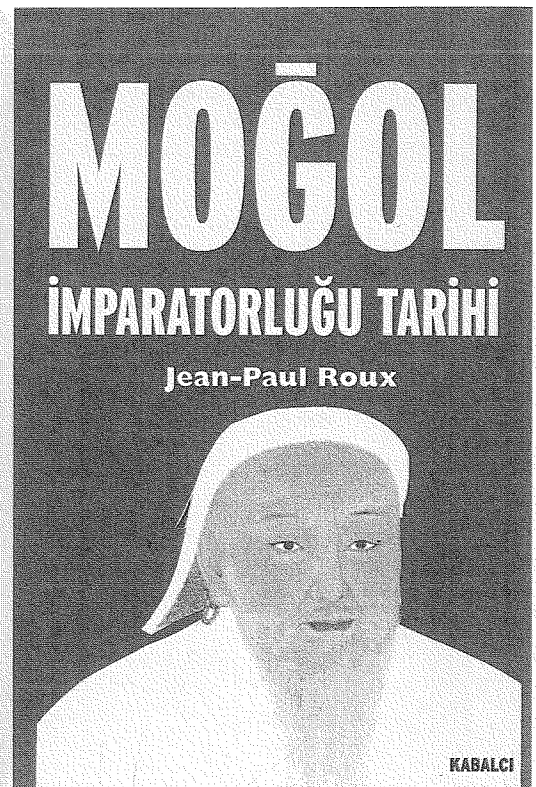
Çeviren: Ergun Kocabıyık

MOĞOL İMPARATORLUĞU TARİHİ

Jean-Paul Roux

Çeviren: Prof. Dr. Aykut Kazancıgil

Ayşe Bereket

İslamın Mistik Boyutları, tasavvuf tarihini Anadolu'dan, Kuzey Afrika'ya, Arap yarımadasından, İran ve Uzakdoğu'ya kadar geniş bir coğrafya içinde ele alıyor. Yazar, tasavvuf konusunda yazılmış diğer kitaplardan farklı olarak, ele aldığı konuları gerek Arap, Fars, Urdu ve Türk edebiyatından yaptığı alıntılarla, gerekse Müslüman Doğu'da, özellikle de Türkiye ve Pakistan'daki çok sayıda dostla birlikte yaşamış kişisel deneyimlerinden verdiği örneklerle zenginleştirip renklendiriyor; böylece metni kuru, teorik bir ders kitabı olmaktan kurtarıyor.

Schimmel okuyucunun tasavvuf hakkındaki merakını gidermekle kalmıyor, aynı zamanda benliklerini büyük sıkıntılara ve acılara katlanarak dönüştürmeye çalışan ve böylece yollarını kendi iç ışıklarıyla aydınlatan Hakikat yolcusu sūfilerin kimi zaman hüzünlü, kimi zaman düşündürücü kimi zaman da tuhaf hikâyesini de anlatıyor.

Bazı sūfiler, tasavvufi deneyimi dille ifade etmenin imkânsızlığını vurgulamak için sözcükler kıydan fazla açılmaz demişlerse de, Schimmel, sözcükten kayıklarla bütün dinlerin içine aktığı mistisizm okyanusuna cesaretle açılıyor.

Moğol İmparatorluğu Tarihi, elverişli hiçbir koşul olmaksızın yeryüzündeki en büyük imparatorluğun temellerini atan bir adamın, eserine yardım eden ve onu tamamlayan yakınları ve ardıllarının hikâyesini anlatır. Uygarlık, din, âdetler, gelenekler, kültür, kısacası Moğol İmparatorluğu üzerine yapılan çalışmalarda üvey evlat muamelesi görmüş tüm konuları araştırıp gözler önüne seren Jean Paul Roux, büyük doğubilimci Pelliot'nun "dünyanın tanıdığı en olağanüstü hikâye" olarak adlandırdığı bu hikâyeyi farklı bir bakış açısıyla ve yepyeni bilgilerin ışığında inceliyor.

Gizli Tarih'in bu hikâyede bıraktığı boşlukları büyük bir titizlikle dolduran Roux, ülkelerini asla terk etmeyen ve ona hep geri dönen bir ulusu, evrensel monarşiyi hedefleyen büyük bir imparatorluğun serüvenini, köpeklerden korkan küçük, sıradan bir çocuğun nasıl dünyanın en büyük fatihlerinden biri, okyanusların efendisi Cengiz Han olup çıktığını renkli bir dille anlatıyor.

Ayna(sız) Işık

Ahmet Bozkurt

ahbozkurt@yahoo.com

Varoluşun kapısının aralandığı ilk duraktır ışık. Doğrusal bir çizgi üzerinden hareket eder, dolayısıyla nesnelere hep dolayimsal bir şekilde ilişkide bulunur. Suretlere ve formlara boylamsal bir şekilde yeni görme biçimleri kazandırır. Nesnelere dış formundaki yapaylıkların bir benzeri olarak görünmesinden dolayı imgesel bir görüntü içerisinde yer alır.

"Herkesin yüzünde bir ayna, bir kör edici ışık, bir Mukanna mı kayıtlıdır?"

Enis Batur

Işığı cisimlerin tözsel biçimi olarak algılayan Ortaçağ kozmolojisinde, ışık, aynı zamanda ruhsal gerçekliğin temel gerçekleşimi olarak görülmüş ve Tanrı bir ışık olarak tasavvur edilmiştir. Ortaçağ kozmolojisinde ışığın fiziksel gerçekliğinin dışında metafizik bir gerçeklik içerisinde konumlandırılan bu algılanım tarzı ona matematiksel bir uyumluluk katmıştır. Bu matematiksel ve geometrik uyumluluğu tüm Ortaçağ figüratif sanatında görmek mümkün. Ayrıca bunun dışında yalın renklerin canlılığıyla ışığın canlılığını birleştiren mimari betimlemelere Gotik Kilise çizgilerinde de sıkça rastlayabiliyoruz. Zira Gotik mimarideki en belirgin özellik içeriye süzülen ışığın vitraylara kattığı canlılıktır.

Gizli ışık kaynakları sayesinde görüngenel duyarlılığı mekansal bir form içerisinde oluşturan Barok mimari tarzı gibi aynı dönem ressamlarından Rubens ve Rembrandt'ın aşkınsal boyutta ele aldıkları ışık anlayışı da dokunsal tacizkarlığın ikiye bölünmüş bir başka üslubun yaratıcısı olmalarına zemin hazırlamıştır. Rembrandt'ta kontrastın uygulanması aracılığıyla gölgedeki ışığın görülüp resmedilmesi; Rubens'de ise ışık gölge tekniğinin kullanılarak kısırlanmış cinselliğin açığa çıkartıldığı bir yeni üslup olarak ortaya çıkan bu anlayış böylece görmeye ve görünür olanın mutlak edilgenliğine kendisini açan Rönesans resminde ışığın kırılma imlerinin ağırlığını fazlasıyla hissettirdiğinin de bir habercisi olma özelliğine sahiptir.

Ortaçağ'da güzel şeylerin organik mükemmeliyetinden hareketle nitel ilke ile nicel ilke arasındaki karşıtlığı ışığın oranların en üstünü olarak "kendisiyle oranlılık" olarak tanımlayarak çözmeye çalışan Robert Grosseteste için de ışık benzersiz bir oran ve Yaratan'ın bölünmez güzelliğinin temelini oluşturan ilksel bir temsil biçimidir. Yine Ortaçağ kozmolojisi içerisinde Aristoteles'in hilomorfik (madde-suret) anlayışından pek de uzakta olmayan bir yaklaşımla ışığı, cisimlerin tözsel biçimi olarak algılayan başka bir metafizikçi olan Aziz Bonaventura da tıpkı Grosseteste'de olduğu gibi her güzelliğin temel ilkesi olarak kodlanmıştır ışık. Zira Bonaventura açısından cisimler ışıktan ne kadar pay alırsa o kadar gerçek olarak ve o kadar hak ederek varlığa sahip olurlar.

Ortaçağ'da optik konusunda Batılı yazarların yararlandıkları tek kaynak, neredeyse hem antik dönemin hem de çağının çok ilerisinde olan İbnü'l Heysem (Elhazen)'in görme ve gözün işlevlerini ele aldığı Kitab el-Menazir (Opticae Thesaurus) adlı çalışmasıdır. Saydam cisimlerdeki kırınım kanunlarını bulan İbnü'l Heysem'in örtüşme ve yansıma ile ilgili yaptığı deneyler daha sonraki teorik çalışmalarda kullanılmıştır. Gözün görülen nesneye görme ışınları göndermesi ile ilgili egemen olan dönemin hakim Öklid ve Batlamyus'cu anlayışını sarsan İbnü'l Heysem ışığın yansıma kanunlarını, küresel ve parabolik sapsmaları, daha sonraları ise Snell Kanunu diye bilinen ışığın kırılma kanununu bulmuştur. Işığın doğrusal hareketlerini gözlemleyen İbnü'l Heysem'in gözün nesneden gelen ışıkları alarak gözbebeğinden geçen bu ışığın görme aracılığıyla beyne ulaştığı teorisi üzerine kurduğu optik teorisi özellikle küresel ve parabolik aynalar üzerinde

karagöründü!

42

Jan Van Eyck, Amalîni'nin Evlenmesi

yoğunlaşmıştır. Küresel sapsmaları incelerken parabolik aynaların bütün ışınları tek bir noktada yoğunlaştırdığını keşfetmiştir.

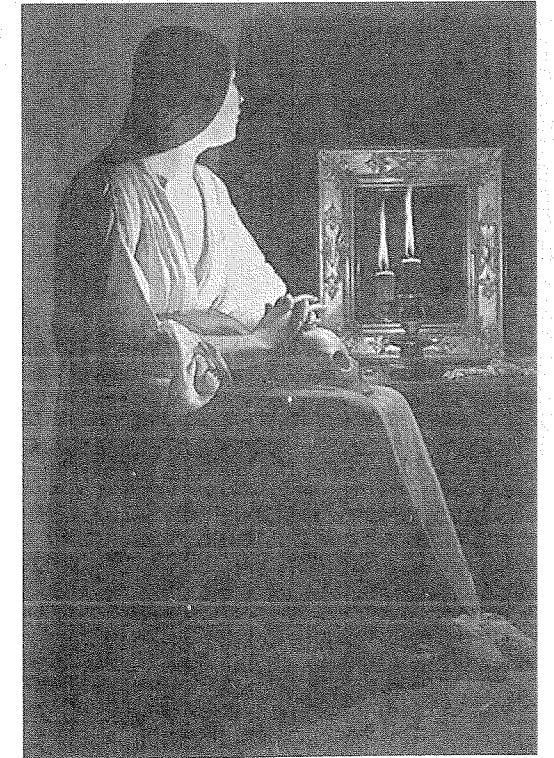
İslam felsefesi içerisinde farklı bir eşikte duran Sühreverdî ve onun, İslam hikmetinin imgelemel ve içkin olana yönelik (mundus imaginalis/ alem-i misal) arketipsel kozmogonisinden hareket ederek metafizik bir ışık deneyimine dayandırdığı İsrakî felsefesi (Hikmet'ül İsrakî)'nde de bilinçüstü bir varlığa sahiptir ışık. Karanlığın ideaların belirlediği şey, ışığın ise bir varlık olduğu düşünülmüştür. Dolayısıyla onun varlığı kendisini her yerde hissettirir, yokluğu ise zaten karanlıktır. Aristo'nun hilomorfik düşüncesinin reddi üzerine kurulu olan Sühreverdî'nin İsrakî felsefesinde ışık katmanlara ayrılmış bir ontoloji içerisinde yerini alır. Doğu'yu kozmik aydınlanmanın ve ışığın, Batı'yı ise maddi bir karanlık ve cehennemin temsilcisi olarak betimleyen İbn-i Sina gibi Sühreverdî'de de hem Doğu'nun hem de Batı'nın başlangıç noktalarını imleyen varoluşsal bir kategorik bölümlenme vardır. İmgelemel bir varlık tasavvurunun oluşturduğu geometrik desenlerden neş'et eden bir ışık kozmogonisidir bu.

Bizzat kendi varlığıyla kaim herhangi bir şeye denk düşen bir varlık düşüncesinin Plotinus'un ışığın farklı yüklemelerine gönderme yaptığı imajinal düşünme tarzında açığa çıkması, güneşten südür eden tözselliğin eşzamanlı doğumunu ifşa eder. Işığın simgesel dolayımına dayalı bir fizik anlayışı ortaya koyan Plotinus açısından eğer güneş bir cisim olacak

yerde, cisimden ayrı bir güç olsaydı ve böylece kendi ışığını meydana getirseydi, bu ışığın başlangıç noktası olmayacaktı; onun nereden geldiğini söyleyemeyecektik; dolayısıyla her yerde, sadece, başlangıcı ve kaynağı olmayan, tek bir ışık olacaktır.

"Işığı kendi ışığına perde" (İbn-i Sina) olan bir ontolojik tasarımın, her şeyden önce, kendisini "varoluş" ile eşitlemesi gerekir. Zira görüngüler dünyasında egemen olan ışık dışsal bir forma sahip değildir. Dolayısıyla kendi nesnel gerçekliğine tezahür eden farklı bir bileşenden de yoksundur. Kendi varlığına ancak kendi özel bileşenlerinin yansıması sonrasında ulaşacaktır. Bir aynaya ihtiyacı vardır görüngeler dünyasındaki ışığın. Zira, ideler dünyasından doğan şeyler, kendi aynalarından yansıyan sonsuz bir ışıktan beslenirler.

Hiçbir şeyin bir ışık gibi görünemeyeceğini, görünebilirliğin ise herhangi bir tanıma ihtiyacı olmadığını söyleyen Sühreverdî acaba nesnelere söylemsel üretiminin ve gerçekliğin görüntüler aracılığıyla yorumlandığı, adeta fotoğraf makinası sayesinde göndergenin fışkırdığı bugünkü durumda ne düşünürdü. Pek farklı bir şey olmazdı ama yine de görünebilir olanın göstergesel gerçekliğinin varoluşsal olanı tamamen tükettiğinde ayak diredi. Bu noktada hiç de haksız sayılmayız. Zira fotoğrafik görüntünün virtüel olandan

Georges de la Tour, Kandilli Magdelena

karagöründü!

43

ayrık, farklı bir gerçeklik tasarımı ortaya koyması modern toplumlarda sınırsızca tüketilen gerçeklik olgusunun nasıl imgesel bir süzgeçten geçirilerek sahte bir doğallığın içerisinde eritildiğinin bir kanıtıdır adeta. Işık aracılığıyla yakalanan görüntünün kopyalanmış hali olan fotoğraf böyle bir gerçeklik tasarımı sunar. Onu için; ölümün, yalnızlığın ve anıksal olanın kendini ele vermesinde önemli bir araçtır fotoğraf.

Fotoğrafik eylemde hep bir geçiş anı vardır. Buna ister Baudrillard'ın dediği gibi "ışığın yazısı" diyelim, isterse suskun görüntülerin dramatik eylemselliği, fotoğrafta her yönüyle gerçeğin kopyalanmasına dayalı bir görüntü egemenliği vardır. Bundan dolayı, nesne ve fotoğraf ilişkisinin gün yüzüne çıkardığı bir transfigürasyon olarak görüntünün bir metinle hiçbir ilişkisi yoktur. Yazmak, Roland Barthes'in dediği gibi, "geçişsiz bir eylem" (écriture est un acte intransitif) ise, dünyanın eylemselliğinde anlamını bulan bir bakışın, virtüel bir görüntü aracılığıyla ortaya koyduğu şey sadece nesnenin gerçekliğini çevrimleyen bir kopyalamadan başka bir şey değildir.

Varoluşun kapısının aralandığı ilk duraktır ışık. Doğrusal bir çizgi üzerinden hareket eder; dolayısıyla nesnelere hep dolayım sal bir şekilde ilişki de bulunur. Suretlere ve formlara boy lamsal bir şekilde yeni görme biçimleri kazandırır. Nesnelere dış formundaki yapaylıkların bir benzeri olarak görünmesinden dolayı imgesel bir görüntü içerisinde yer alır. Nesnelere ışık aracılığıyla kırılarak optik bir görüntüye dönüşmesinden ve onun görüngesel bir taklidinden başka bir şey olmayan imge; ışığı simgesel bir aralıkta konu edinmemize olanak sağlar.

Diego Velázquez, Nedimeler

(chiaroscuro) tekniğinin uygulandığı en

lirik ve şiirsel çalışmalardır. Gerek Velázquez'in Las Meninas'ı (Nedimeler), gerekse Jan van Eyck'in Arnolfini'nin Evlenmesi adlı tablolarında olsun hep aynı ışık bilgisinin yalınlığının ancak bir ayna aracılığıyla bütünleştirildiğine şahit oluruz. Belki de Lacan'ın niyetini çok önceden haber veren bu resimsel tasarımlar dilsel bir yankı (punctum) içerisinde dokunsal olanın optik duyumuna imgesel bir veçhe eklemektedirler. Zira hep bir "öteki" dolayımında inşa edilen kimliğin (identité) varoluşsal eksikliğinin farkına varırken özdeşimde olduğu şey karşısındaki aynadır. Zaman ise Kandilli Magdalena'nın mumundan yayılan ışıkla beraber erimektedir.

Böylece, bir metafor olmaktan daha çok nesnel etkileşimlerin bilinç alanına dahil olan aşkınsal bir uzama denk düşen ışık gösterimsel olanı da güçlü kontrastlar aracılığıyla algıya açık hale getirir. İşte bu yüzden hep renksel izlenimlerin göz aracılığıyla aktarıldığı şeylerin nesnel düzeneği içerisinde temsil edildiği bir uzam öngörür ışık.

↓

karagöründü!

44

Dışarıda Olmak

Metin: Murat Gülsoy
Fotoğraflar: Refika Birgül

Şimdi girdi içeri. Birazdan pencerenin önünde duran lambayı açmak için önümden geçtiğinde deklanşöre basacağım. Fotoğraf filmine hapsolacak habersizce. Benim olacak. Cebimde gölgesini saklayacağım. O, bu evde yapayalnız yaşlanırken, ben dışarıda onun hayalini büyüteceğim.

zehirligidap

45

Yalnız kalmaktan korktuğumu biliyorum. Bütün ışıkları açmasının nedeni bu. Arka pencereye doğru bakarak bir şeyler içiyordur. Burada olduğumu hissedebilir mi? Kaçınıcı gün, kaçınıcı gece... Zamanla vaz geçeceğimi sanmıştım. Oysa gittikçe yerleşen bir alışkanlık oldu. Her şeyin yolunda olduğunu gözlerimle görmek istiyorum.

zehirligirdap

46

Bir değişiklik var bu gece. Işığı kapatmazdı... Bir farklılık... Oysa ben, her zamanki yerimdeyim. Dışarıdayım. Eskiden benim olan bir evin, yokluğumda nasıl nefes aldığını görmek için her gece mezarından kalkıp gelen bir ölüyüm. Bir ölüyüm onun için. Bu yüzden karanlık çıkıyor bütün çektiğim fotoğraflar... Yokluğum halka halka genişliyor yarına, daha sonraya sızıyor.

zehirligirdap

47

Cehennemin

Ryunosuke Akutagawa*

Kapıları

Ne zaman bu ağırbaşlı savaşçının kaleminden çıkan şiirin nasıl bir şey olacağını hayal etsem, kendimi gülümsemekten alıkoyamıyordum. Alaycı bir gülümseyiş değildi bu. Bir kadının lütfunu kazanmak için bunca ileri giden bu adamın yalın düşüncüsü beni daima duygulandırmıştır. Aslında bir başkasının gerçekte bana aşık olan bir kadının aşkı için kendini böylesine parladığını düşünmek memnurluk vericiydi.

Son kez bakıyorum. Bir mumun ışığı bu kadar güçlü olabilir mi? Cebimdeki bütün fotoğrafları yaktım az önce. Gölgesine başkasının gölgesi düştü. Kötü bir ruh gibi, omuzlarımin arasına kısıtıp kendimi gidiyorum. Dışarıda olanım. Bunu bilerek gidiyorum.

zehirligirdap

48

1. Bölüm

SAMURAY MORITO'NUN KENDİ KENDİNE KONUŞMASI

Evin kapılarının dışında, Morito kurumuş yaprakların üstünde bir aşağı bir yukarı yürür. Düşüncelere dalmış bir halde aya bakar.

Ah, ay doğmuş bile. Onun ışığı için her zaman can atan ben, bugün bu parlaklıktan korkuyorum. Şimdiye değin var olan Morito bu tek gecenin akışı içinde sonsuza değin yok olacak. Yarın bir katil olacağım! Düşününce tüm bedenimin titrediğini hissediyorum. O anı gözümde canlandırıyorum, hızla yaklaşan, bu iki elin bir başkasının kanına bulanacağı anı. Ah ne aşâğılık bir yaratık olarak görüneceğim kendime! Vahşice katletmek üzere olduğum adama nefret duymadığım için daha da bir aşâğılık.

Uzun zaman öncesinden anımsıyorum onu. Adı ve rütbesini – Saray Muhafızları'nın Teğmeni Wataru – yeni öğrendim ama adamın kendisini solgun ve zarif yüzü ile, hatırlayabildiğimden bile önce tanıdım. Bir keresinde, onun Kesa'nın kocası olduğunu ilk keşfedişimde, iliklerime kadar kıskandığımı hissetmişim ama şimdi kıskançlığım hiçbir iz bırakmadan kayıplara karıştı. Wataru hala aşktaki rakibim olmasına rağmen, ona karşı ne nefret ne de öfke duyuyorum. Gerçekten, bu adama karşı en güçlü duygum bir tür şefkat. Kesa'nın teyzesinden onun yeğeninin sevgisini kazanmak için ne kadar uğraştığını öğrendiğim zaman Wataru'ya karşı kesin bir sevgi hissettim. Kesa'yı karısı yapmak yönündeki çabaları şiir düzmeye çalışacak kadar ileri gitti. Ne zaman bu ağırbaşlı savaşçının kaleminden çıkan şiirin nasıl bir şey olacağını hayal etsem, kendimi gülümsemekten alıkoyamıyordum. Alaycı bir gülümseyiş değildi bu. Bir kadının lütfunu kazanmak için bunca ileri giden bu adamın yalın düşüncüsü beni daima duygulandırmıştır. Aslında bir başkasının gerçekte bana aşık olan bir kadının aşkı için kendini böylesine parladığını düşünmek memnurluk vericiydi.

Ama gerçekten seviyor muyum Kesa'yı? İlişkimizi düşündüğümüzde bu sorunun cevabı şüpheli görünüyor. Ben sahiden de inanırdım onu Wataru ile evlenmeden önce de sevdiğime. Yine de, şimdi geriye dönüp bakınca bu aşkın gerçek sebebini anlayabiliyorum. O zamanlar henüz bakirdim ve ateşli bir biçimde onu arzuluyordum. Aşkım bu bedensel arzunun duygusal süsünden daha fazla bir şey miydi gerçekte? Derken, Kesa hiç aklımdan çıkmasa da, artık birbirimizi göremediğimiz evlilik yılları geldi. Yine de kendi kendime bu doğru olsaydı onu bedensel olarak da tanımış olur muydum diye soruyorum. Öyle olduğu içindir ki, ona karşı duygularım daima bir parça hüsrân duygusu ile bezenmiştir. Bu hüsrân duygusuydu, bizi, korktuğum ve aynı zamanda bunca istekle beklediğim ilişkimize

* Japon yazar. Konularını genellikle Japon tarihinden seçen yazar, bu konuları kendi özel tarzı ile psikolojik bir derinlik katarak işlemiştir. Japonya'nın en iyi öykü yazarlarından biri sayılmaktadır. Başta dünyaca ünlü yönetmen Akira Kurosawa'nın yönettiği Rashamon (1950) olmak üzere bir çok öyküsü sinemaya aktarılmıştır. Cehennemin Kapıları adlı öykü "Kesa ve Morito" efsanesinin sıradışı bir versiyonudur. Bir çok Japon yazar bu ilginç aşk üçgeni üzerine öyküler ve oyunlar yazmıştır ama Cehennemin Kapıları'nın yeri çok başkadır; Akutagawa'nın psikolojik öyküdeki ustalığının açık bir delilidir bu öykü.

1892 doğumlu olan yazar 1927'de intihar etmiştir.

İngilizce'den çeviren: BALKU. Kaynak: *A Treasury of Modern Asian Stories* Edited by Daniel L. Milton and William Clifford, The New American Library, 1961.

uzakkiylar

49

ulaştırır. Ya şimdi? Bir kere daha soruyorum kendime : " Gerçekten seviyor muyum Kesa'yı?"

Geçmişte olanları derleyip toplamalıyım. Watanebe Köprüsünün açılışında şans eseri ona rastladığımda, onu ilk görüşümün üstünden üç yıl geçmişti. Ondan sonra onunla gizlice buluşmak için bir yol bulmaya çalıştım ve sonunda başardım. Gerçekte, sadece onunla buluşmayı değil, ona yıllardır düşlediğim gibi sahip olmayı da başardım. Ama yine de Kesa ile buluşmamız müthiş bir hayal kırıklığı oldu. Teyzesinin evindeki kamış hasırların üstünde yan yana otururken, ona duyduğum arzunun eskiden olduğundan daha az güçlü olduğunu fark ettim. Kısmen, belki artık bakır olmadığım için, büyük ölçüde de Kesa öncekinden daha az güzel olduğundan.

Evet, önümde duran Kesa geçmişteki Kesa'dan çok farklı bir kadındı. Teni parlaklığını yitirmişti ve gözlerinin etrafında koyu halkalar vardı. Etinin şehvet verici sertliği yok olmuştu – eğer, gerçekte sadece benim imgelemimde varolmadıysa. Değişmeyen tek şey gözleriydi: O kara, ateşli gözleri. Kesa'daki bu dönüşüm arzumu tüketti; Sonunda kendimi onunla yüz yüze bulunca gösterdiğim istençsiz tepkiyi hatırlıyorum- bakışlarımı başka yöne çevirdim.

Öyleyse onunla niye seviştim ve şimdi niye geçmişte öyle yapmadığım için çok az pişmanlık duyuyorum? Bir sebebi var, tuhaf bir arzu beni bu kadına boyun eğdirmeye yöneltti. Kesa yanı başımda oturup abartılı sözlerle kocasına olan aşkını tarif ediyordu kendince. Ama nedense sözleri doğru gibi gelmiyordu. Sadece kibir bu, dedim kendi kendime. Ya da belki, diye düşündüm, ona acımama engel olmak istiyor. Onu teşhir etmeyi arzuluyordum- muhtemelen kibrin güdülediği, bu iyi eş itirazlarının gerçek olmadığı inancına dayanan bir arzuydu bu. Katı bir biçimde inandım buna ve bu düşüncem değişmedi.

Daha temel bir güdüyü kendime itiraf etmekte tereddüt ediyorum. O gün katıksız bir şehvet tarafından sarmalanmıştım. Aşkın önemi yoktu ve gerçekte, başka herhangi bir kadın da bana pekala uyardı. Geriye dönüp düşününce yaptıklarım bana kiralık bir fahişeye sahip olan bir adamın yaptıkları gibi geliyor.

Yani, kibrin ve şehvetin iteklemesiyle Kesa ile seviştim ya da dürüstçe söylemek gerekirse, onu aşağıladım. Niye şimdi kendime Kesa'yı sevip sevmediğimi soruyorum ki? Onun için hissettiklerim tiksintiye daha yakındı şu halde. Sevişmemiz bitince kendini yere atıp gözyaşlarına boğulduğunu hatırlıyorum. Başını kaldırıp bana bakmasını sağlayınca, bana kendimden bile daha aşağılık gözükte. Karman çorman saçlar ve terleyen makyaj bulaşığı yüz benim için bu kadının beden ve düşünce çirkinliğinin sembolü oldu. Bir ihtimal duyabileceğim aşk da o anda öldü ve yerini nefret

aldı. Ama bu sevmediğim kadının hatırı için nefret etmediğim bir adamı öldürmek üzereyim!

Korkunç düşünce tam o anda ortaya çıkıverdi. Kirlenmiş bedenini kollarımda tutarken, sanki başka biri konuşuyormuş gibi yayılan sözcüklerimi duydum: "Wataru'yu öldürmem gerekiyor, değil mi?" diye fısıldadı bana ve şimdi düşününce deliymişim gibi geliyor bana. Bana o sözleri neyin söylediğini tam olarak asla anlamayacağım! Kesa'yı aşağılayıp nefret ederek, onun küçük düşmesini katmerli hale getirmek için karşı konulmaz bir güdüm mü vardı? Wataru'yu – Wataru, onun sever gibi görüldüğü adam- öldürmek için onun rızasını almak da neyin nesiydi? Böylece, bir kabusta olduğu gibi, işlemek için en küçük istek duymadığım suçu kabullenmesi için onu zorladım! Eminim şeytani bir ruh tüm mantıksal yeteneklerimi zaptederek irademe sahip oldu. Ya da henüz tanımlayamadığım bir güç onun kulağına bu ürkütücü teklifi fısıldattı bana.

Ve birden başını kaldırdı, gözünü dikip bakarak "Evet, onu öldürmelisin," dedi. Rıza gösterişindeki yumuşaklık tam anlamıyla kanımı dondurdu. İlk defa olarak gözlerinde tuhaf bir parlaklığa dikkat ettim; ve benim şehvetimin masum kurbanı değil, fakat adı bir zina kadını olduğunu anladım.

Acı bir hayal kırıklığı sardı beni ve aynı anda ilk defa planımın tüm dehşetini fark ettim. Bu adı, dondurucu görünüşlü azgın kadından öğrendim ve sözlerimi geri almak için her şeyi yaptım. Bana çok ters gelse de, onu sadakatsizlikle suçlayarak ahlaki kızgınlığa sığınabiliyordum. Şimdi bu ikiyüzlü avuntu bile bana engel olmadı. Anladım ki zarlar, Kesa gözlerinde yeni bir ifade ile, dosdoğru kalbimin içini görüyormuş gibi bana bakınca atılmıştı.

Sonra sadece nefret değil, yeni bir duygu da beni etkisi altına aldı. Anlaşmamızı bozduğum takdirde misilleme yapacağından hiç şüphem olmadığından, içime bir Kesa korkusu düşmüştü. Bu korkum yüzünden eylemin gününü ve saatini belirledim ve şu ana kadar hala onun korkusunun esiriyim. Korkakça davranmış olabilirim ama Kesa'yı benim gördüğüm gibi gören herkes korkak olabilirdi! Ağlıyor olmasına rağmen gözleri kupkuruydu. Umutsuzlukla, Wataru'yu öldürmezsem ölümle karşı karşıya gelecek kişinin ben olduğumun ayırımına vardım. Dehşet içinde ona bakınca ağzında bir gülümseme ve yanağında beliriveren bir gamze –evet, bir gamze- gördüm.

Lanetli sözlerim kalbimi kirlitecek kadar ileri gitmeme neden oldu. Doğru, henüz eylem gerçekleşmemişti. Bu son anda bile sözümden dönemez miydim? Ama hayır, mümkün değil. Sözümde durmalıyım, çünkü Kesa'nın intikamından korkuyorum. Yine de, içimden biliyorum ki, bu beni, günahsız bir adamı öldürecek bir korkağı yönlendiren tek korku değil. Diğer güç nedir- beni sürükleyen diğer güç? Acaba- hayır,

hayır, bu düşünceyi sıyrıp bir kenara atmalıyım! Ben Kesa'yı hor görüyorum, ondan korkuyorum hatta nefret ediyorum ondan. Acaba bütün bunlar her şeye rağmen hala onu sevdiğim anlamına gelebilir mi?

Morito ayışığında sessizce aşağı yukarı yürümeye devam eder. Gecenin içinden kadim bir balad söyleyen bir ses duyulur:

" Zifiri karanlıkta yiten

Yüreğidir insanın

Tutuşur bir an dünyevi bir şehvetle

Sonra solar, karışır karanlığa "

2. Bölüm

LEYDİ KESA'NIN KENDİ KENDİNE KONUŞMASI

Gece. Yatak odasında, sırtını ışığa dönmüş Kesa, kafası karışık bir halde giysisinin kolunu kemiriyor. Düşüncelere dalmış.

Gelecek mi, gelmeyecek mi? Morito'nun gelmemesi düşünülemez ama ay şimdiden soldu ve ayak sesleri hala yok. Bu küçücük lamba evin karanlığını tek başına azaltıyor.

Fikir değiştirmiş olabilir mi? Ah, bu mümkün değil. Morito beni düş kırıklığına uğratırsa ömrümün geri kalanını utanç içinde, bir orospu gibi, başımı ışığa kaldırmaya asla cüret edemeden yaşamam gerekir. Aşağılanma ve utanç düşecek benim payıma. Yol kenarına fırlatılıp atılmış bir cesetten daha iyi olmayacak halim. Küçük düşürülmüş ve aşağılanmış birisi olarak, utancım gün ışığına çıkarıldığında sessiz kalmak zorunda olacağım. Kendi ölümüm bile yetmeyecek onu adlandırmaya.

Ama Morito gelecek. Bunu o kader gününde gözlerine bakıp oraya yazılmış dehşeti gördüğümde bu yana biliyordum. Nefreti ve horgörüsü bana olan korkusu ile karışık ve onu bu gece buraya getirecek olan da bu. Cazibemi değil, Morito'nun yüreğindeki alçakça korkuyu hesaba katıyorum. Yakında, çok yakında duyacağım onun bir hırsız gibi gizlice eve doğru sürüldüğünü.

Ah, ne aşağılık bir kadın olmuşum ki ben, bunu düşünebiliyorum! İçimdeki değişimi düşündükçe yüreğim buruluyor. Bir zamanlar güzelliğime duyduğum güvenle, erkeklere her istediğimi yaptırabileceğim düşüncesiyle yaşadım. Sadece o gün halamın evinde Morito ile buluşunca, güzelliğimin öldüğünü anladım. Onun gözlerinden yansıyan çirkinliğimi görebiliyordum. Sözleri yumuşak ve baştan çıkarıcıydı ama bir kadın çirkinliğinin farkına vardı mı onu rahatlatmak için baştan çıkarıcı

sözlerden fazlasına ihtiyaç vardır. Öfke ve keder beni silip geçti ve çocukken bir gece bakıcım bana ay tutulmasını seyrettirirken yaşadığım melankolik duygular geri geldi.

Halamın evindeki başka bir seferde kendimi mukayese edilmeyecek kadar daha çok yalnız hissettim. Yüreğimde kilitli tüm hayaller bir anda gürültüyle patladı ve hüznün örtüsü yağmurlu bir şafağın hüznü gibi üstüme indi. Ürpererek, ölü bedenimi bu sevmediğim şehvet düşkününe verdim.

Beni bu utanç sahnesine ne sokabilirdi ki? Belki kendi çirkinliğimin neden olduğu yalnızlık duygusuydu. Belki çılgın bir anda kendimi yitirerek acımı unutmak istedim. Ya da bizzat Morito'nunkiler ile aynı ahlaksız arzularla sarmalanmış olmam yüzünden olabilir miydi acaba? Bu düşünce beni utanca boğuyor. Ah, onun kollarından ayrılıp da bedenimin sahipliğini tekrar kazanınca nasıl da nefret ettim kendimden! Yalnızlığın ve öfkenin gözyaşları ıslattı yanağımı. Sadece erdemimi kaybetmekle kalmadım, erdemimi benden cüzamlı bir köpekmişim gibi nefret eden bir adam için kaybettim.

Ya sonra? Şimdi düşününce, sonraki olaylar öylesine belirsiz görünüyor ki sanki çok uzak bir geçmişte olup bitmiş gibiler. Hatırladığım; hala gözyaşlarıyla sarsılarak doğrulduğumda, bıyığının kulağıma dokunduğunu hissettim, yanağımda ılık nefesini hissettim. "Wataru'yu öldürmem gerekiyor, değil mi?" diye fısıldadı bana ve bu sözler üzerine ürkütücü bir heyecan sardı beni. Dehşetli olmalarına rağmen bana bir teselli ışığı sundu bu sözler. Mutlu olmaz mıydım, hangi kadın bir erkeğin kendisini bu ölçüde sevdiğini bilmekten dolayı mutlu olmazdı ki – evet, bu aşkın ona bedeli kocasının hayatı olsa bile.

İçimi çeke çeke ağlamam uzun süre devam etti ve içimin karanlığında yalnız bir ruh soğuk bir ışığı; gün ışığı gibi değil, ay ışığı gibi bir ışığı süzdü. Bu arada onun tüyler ürpertici teklifine cevabımı bildirmeliydim ve bu kocamı ilk defa gerçekten düşününceye kadar olmadı. Umutsuzluktan sadece kendimi ve utancımı düşünmüştüm ama şimdi kocamı düşündüm, nazik kocamı. Capcanlı gülümseyen yüzünü gördüm, aynı benimle her konuştuğunda gülümsediği gibi gülümsüyordu.

Bu benim planımın şekillendiği andı. O anda karar verdim onun yerine ölmem gerektiğine. Kısacası kararım sükunet getirdi ama Morito'nun gözlerine bakıp orada yine yansıyan çirkinliğimi görünce, kabullenişim kayıplara karıştı. Bir kere daha, bir çocukken bakıcımın kollarında izlediğim ay tutulmasını hatırladım. Tüm karanlık düşünceler geri geldi. Sonra hayatımı onun için feda etmemin kocama duyduğum aşktan dolayı olmadığını anladım; öyle yapıyordum çünkü zinanın kefareti için uygun bir yol bulmuşum. Kendi canıma kıyacak cesaretim yoktu ama dış dünyaya

olduğumdan biraz daha iyi görünmek istedim.

Evet, saklı güdüme yakalandım. Aynı zamanda, daha temel bir güdünün diğerinin ardında pusuya yattığının ayırımına vardım. Kocam için ölüyorum bahanesiyle, bedenimi kendi şehvetini tatmin etmek için bir araç olarak kullanan, bana nefret duyan ve aşağılayan Morito'dan intikam almanın bir yolunu arıyor değil miydim? O berbat gecede yüzüne bakarken, ilk defa kendimi anladım ve kalbim içimde dondu. Şimdi kesinlikle biliyorum ki kocam için ölmüyorum. Kendim için ölüyorum! Morito'dan incinmiş kalbimin ve vücudumun intikamını almak için ölüyorum. Ne yaşamaya devam etmek için bir nedenim, ne de onu sonlandırmaya değer bir gerekçem var.

Evet, amaçsız bir ölüm olacak benimkisi, ancak benim durumumda amaçsız bir ölüm bile öyle çok arzulanmaz mıydı? Zoraki bir gülümsemeyle, ona kocamı öldürmesi için yardım edeceğimi söyledim. Morito kurnaz bir adamdır ve sesimin tonundan sözünü tutmamaya cüret ederse ne

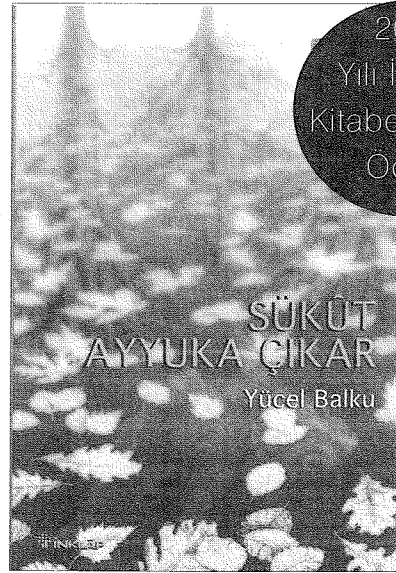
yapacağımı anlamış olmalı. Ama hayır, sözünü tutacak. Yakında burada olacak... Panjurlarıma doğru esen şey rüzgar mı?... Bu geceden sonra bana işkence çektiren düşüncelerimin artık peşimi bırakacağını anladığımda oldukça rahattım. Yarın doğacak güneş soğuk ışıklarını cansız bedenime fırlatacak. Kocam beni gördüğünde – Ama hayır, kocamı düşünmemeliyim! O beni seviyor, fakat onun aşkına geri dönecek güce sahip değilim. Ben sadece bir erkeği sevebilecek bir kadını ve o erkek bu gece beni öldürmeye gelecek. Kötü aşığımdan tarafından karanlığa sürüklendim. Şimdi bu ışığın zayıf bir kırışması bile bana göz kamaştırıcı bir alev gibi görünüyor...

Kesa ışığı söndürür. Sadece karanlıkta açılan bir panjurun zayıf sesi vardır. Solgun ay ışığı odaya vurur.

↓

Sükût Ayyuka Çıkar

Yücel Balku

2000
Yılı İnkılâp
Kitabevi Öykü
Ödülü

*Bilinen bir şehrin bilinmeyen haritasını çizmeye çalışan bir adam,
yangınla çevrili bir sehzenin akrep gibi kendini zehirleyişi,
zamanın bile silmeyi başaramadığı bir manastırın hayaleti, bir
cengelli iğne ile esir alınmış bir askın hikayesi, yerel bir efsanenin
içinde kaybolan astsubay, bir gölün yuttuğu sadece minaresi görünen
batık köyün kıyısında yaşanan gizemlerle dolu çocukluk hikayesi,
münevver katiller cemiyeti, su kayası yontan ustaların kapışması...
Yücel Balku, Sükût Ayyuka Çıkar'da bir çizgi roman gibi maceralı,
dokunaklı bir destan gibi içe işleyici, insanı aşk ve gizemlerle saran,
sarsan öyküler anlatıyor.*

İnkılâp

Ankara cad. No:95 Sirkeci 34410 İstanbul

Tel: (0212) 514 06 10-11 Faks: (0212) 514 06 12

Web Sayfası: <http://www.inkilap.com> e-posta: posta@inkilap.com

uzaklıklar

52

Auguste Strindberg

ÖLÜBAŞ PERVANE

Dışavurumcu tiyatronun öncüsü sayılan Strindberg, hayatı boyunca jeoloji, astronomi, tıp, biyoloji ve kimya ile ilgilendi. 1884 yılında yazdığı *Gitfas* (Evliyer) oyunundan sonra kadın özgürlüğüne karşı tutucu yaklaşımları nedeniyle mahkemeye verilmeyle kalmayıp kansıyla da arası bozuldu. Ruhsal bunalımlarının artmasına neden olan bu olaydan sonra kansinin kendisini akıl hastanesine kapatacağından kuşulanarak bunu "Bir Delinin Savunması" adlı kitabında anlattı. 1894-1895 yıllarındaki bunalımlı Paris dönemini anlatan *Inferno*, yazarın mistik yönelimlerini de yansıtır.

Inferno, yazarın ölüm korkuları, paranoya krizleri içinde ve simyaya merak sararak -bizzat deneyler yapacak kadar- geçirdiği bir zamanda tuttuğu günlüklere yola çıkarak yazdığı bir anlatıdır. (Bu dönemde yazdığı kimya ve simya ile ilgili makaleler Paris'de çeşitli dergilerde ve gazetelerde yayınlamıştır)

Metin, hezeyanlar içinde sürüklenirken birdenbire yazarın kendi gerçekliğine nesnel bir mesafeye yaklaştığı cümlelerle akış değiştirmekte, sonra yine bitmek bilmez korkular içinde dalmaktadır. Metinde sözü geçen ölübaş pervane (Acherontia Atropos), ansiklopedilerde (Larousse) bal yemek için kovanlara giren bir gece keleşbeği olarak tanımlanmaktadır. Sırtının üst kesiminde kurukafaya benzeyen bir leke bulunduğundan bu adla anılır. Strindberg'in bu dönemini tanımlayan en önemli özelliklerden biri, her yerde ve herşeyde işaretler görmesidir. Dönemin başka isimlerince de desteklenen bu görüşe göre doğa, doğaüstünün izlerini kendinde barındırır ve insanlara bunları işaretler olarak sunar. İşte bu keleşbeğin de onlardan biridir (İlgincidir: Ömer Seyfettin'in bir öyküsü de uğursuzluk alameti olan bir keleşbeğe ilgilidir)

Auguste Strindberg'in Fransızca kaleme aldığı iki eserden biri olan *Inferno*'dan Ayça Akarçay Gürbüz tarafından seçilen bu bölüm Nazlı Ökten tarafından çevrilmiştir.

AKILCI MISTISİZM DENEMESİ

Suların yüzeyinde yaşayan incibalığının böğrü gümüşü beyazdır, sadece sırtı mavidir. Dıp sularda aranan çamça balığı, deniz yeşiline boyanmaya başlar. Orta deriliklerde duran tatlısu levreği, dalgalarla savrulur ve yan çizgileri dalgaların nağmelerini siyaha boyar. Sazan balığı, balıçığı eşelerken zeytin yeşilidir. Yukarı bölgelerde çoğalan uskumru, bir deniz ressamının yapacağı gibi, sırtında dalgaların hareketini yeniden üretir. Denizlerin ortasına sarınan, su serpintileri güneş ışınlarını kıran kolyoz, altın ve gümüşten bir zemine batmış, gökkuşağının boyasından geçmiştir.

Tüm bunlar fotoğraf değil de nedir? Balık, gümüş pullarının üzerinde ya da albüminli ya da daha doğrusu gümüşe batmış jelatinsi pullarının üzerinde denizin barındırdığı üç tuzvereni [halojen]klorür, bromür, gümüş iyodürü taşıyarak, suyun yansıttığı renkleri yoğunlaştırır. Magnezyum sulfat, yıkama [gizli görüntünün ortaya çıkmasını sağlayan kimyasal madde, Ç.N.] batırıldığında *statu nascenti* deki etkisi öyle fazlalır ki heliografi [güneşsellik] doğrudan ortaya çıkar. Ve sodyum klorür ve sülfatlı tuzlar içinde yaşayan balık için sabitleyici, sodyum hiposülfat çok da uzak olmasa gerek.

Bu metafordan fazla bir şey midir? Kuşkusuz! Balık pullarının gümüşünün gümüş olmadığı kabul edildiğine göre deniz suyu, gümüş klorür içerir ve balık bir jelatin tabakasından başka bir şey değildir.

Doğanın bu grafik özdeşleşmelerinin başka kimyasal nedenleri de vardır. Örneğin leoparın derisi, ön ayakları beş parmaklı kedi ya da köpeklerin ayaklarına benzeyen lekelerle kaplıdır. Acaba zamanın birinde, hamile bir dişi kedi ya da köpeklerine saldırısına uğramış ve yavrular, bilimin embriyolojide kabul ettiği lekelerle ya da "aşerme" izleriyle doğmuş olabilirler mi?

Haeckel, kuyruğunu ahırın kapısına sıkıştırıp kaybeden bir boğanın, kuyruksuz bir siğir cinsinin üremesine neden olduğunu anlatır.

Türlerin kökeninde rastlantı...

Sırt kısmında bir insan kafatası görülen ölübaş pervaneyi ya da Acherontia Atropos'u, bir doğabilimciden satın alana dek hiç görmemişim. Zannettiğimden çok daha belirgin olan imgeyi görüp şaşırıldığımda bu hayvanı incelemeye koyuldum.

Ve okudum: Bretonlar, ölümü haber verdiğini söylüyorlar. hırpalandığında bir şikayet çılgıncı atıyor; Tırtılı, patlıcangillerle, yaseminle besleniyor ve toprağın derininde yapışık bir kabukla krizalite sarınıyor.

Burada çok fazla ölüm vardı: ölümün habercisi: kasvetli şarkı; Stramonium'un ölümcül içkisi; tırtılın gömülmesi...

Okuyucu: batıl inançlı biri değilim, ama bu bilgileri topladıktan sonra, ölübaş pervanesinin özellikle büyük salgınlar döneminde ortaya çıktığını anlatan ünlü fizikçi ve böcek uzmanı Réaumur'le karşılaştığımda, keleşbeğin alışkanlıkları ve ölümcül kılığı üzerinde düşünmemi anlayışla karşılamalısınız.

deligömleği

53

Öncelikle tırtıl, morfinle akrabalığı olan ama aynı zamanda cesetlerden çıkan zehirlere, ptomainler ve lökomainlere yakın iki bitkisel alkaloid olan solanin ve daturinle beslenir. Bu zehirler, yasemin, gül, misk ve başka kokulara sahiptir.

Kadavra bitkisi denen, ceset kokan, ceset renginde olan ve hayvan leşiyle beslenen haşereleri çeken bitkiler vardır (Arum, Stapelia, Orchis, vb.)

Ölübaş pervanenin, salgınların ortalığı kırıp geçirdiği ve çürüten cesetlerin bulunduğu yerleri ziyaret etmesi mantıklı değil midir?

Bunun yanısıra solanin uyuşturucu bir zehirdir. Kelebek bu nedenle mi gece gündüz uyur ve sadece tan vaktinde beslenir ve ürer?

Daturin, iki alkaloid içerir: atropin ve hiyosiyamin; güzelavratotunun atropini, gözbebeklerini genleştirir ya da en azından günışığını tahammül edilmez kılar. Geceleri hiyosiyaminin uyku verici etkisi nedeniyle uyumak zorunda kalmasına rağmen güneşten kaçan ölübaş pervanenin tan vakti alışkanlıklarının nedeni bu mudur? Sanırım. Banotunun zehri olan hiyosiyaminin bir yan etkisi de kurbanın nesnelere olduğundan daha büyük görmesidir (megalopsi).

Mezarlıklarda, çöplüklerde, insanların kafataslarını müthiş bir abartıyla gördüğü idam sehpalalarının ve işkence yerlerinin etrafında yolunu şaşırılmış bir ölübaş pervane getirelim gözümüzün önüne ve hırpalandığında şikayet çıgıllıkları atacak kadar hassas bir kelebeğin, kızışmışlığın ve zehrin sayıklamasına, büyük histerinin sarhoşluğuna dalmış bir kelebeğin sınırları üzerinde yaratabileceği etkiyi düşünelim.

[...]Bu satırları yazdıktan sonra Bernardin de Saint-Pierre'de ölübaş pervanenin duyurduğu acılı şarkı nedeniyle "Ay!" diye adlandırıldığını okuyorum. Bu "Ay!" ne ses! Dünyanın tüm halklarının ıstırap çıgıllığı; varoluşun acılığından şikayet eden tardigradın [ağır giden hayvan] çıgıllığı; Apollon'un Hyacinthus'un [Apollon, fırlattığı diskin yanlışla öldürdüğü Hyacinthus'un kanının aktığı yerden onu yaşatmak izin sümbül çiçeğini çıkarır. Ç.N.] ölümü üzerine attığı, ölen dostun adını taşıyan çiçeğin çeneğinin üzerine çizdiği pişmanlık çıgıllığı.

Oysa çeneğinde, henüz okumayı bilmeden okuduğumuz "Ay"ın çizili olduğu başka bir çiçek daha vardır. Bu bir tür düğünçiçeği olan Delphinium Ajacis'dir ve Ovid, dönüşümcülerin en ilerisi, bu çiçeğin, Aias'ın [Truva savaşının kahramanlarından biri; yedi kat deri yedi kat tunçtan yapılmış kalkaniyle ünlüdür. Bir paranoya krizi sonucu düşman orduları yok etmek isterken bir sığır sürüsünü parçalar ve yaptığını farkedince rezil olmaya dayanamayarak kılıcının üzerine atlayıp intihar eder. Ç.N.] kanının aktığı toprakta tohumlandığını söyler.

Mavi düğünçiçeğinin siyanürü, Aias'ın kan ve demirinin ürünüdür: Ferrosiyandır! Neredeyse Ovid'in kimya bildiği sanılabilir. Ama Bernardin ekler: "Bu kelebeğin kanatlarının tozu, gözle zarardır."

Bu tozu, mikroskopumun altında bir bitkisel alkaloid ortaya çıkaran tepkinlerle işledim; trietilfosfin salgılayan ateşböceklerinden daha harika değildi bu [...]

Ölübaş pervanenin süslemeleriyle varoluş biçimi arasında bir ilişki bulma girişimleri konusunda şüpheli olsam da daha önce de kullandığım yöntemi çok iyi tanıyorum.

Önce şöyle diyorum: bu doğanın önemsiz bir kaptısı. Öyle olsun. Ama kapıyı bir boğanın kuyruğunun üzerine kapayan dikkatsiz bir sığırmaçın ihmali sonucu bir sığır ırkı türetmeyi bilen doğanın kaptıya hakkı olduğunu neden itiraf etmemeli? Ya da kaptının varlığını kabul ederek sunu da teslim edelim: Ölü yaprak adı verilen bir kelebek gizlenmek için kurumuş bir yaprağın görünümünü alırken bir böceğin dış kısmını çevreye uydurması bir mucize değil, bir kaptıdır.

Bu bir mucize değildir, ama tırtılın kozasında dönüşümü, ölümlerin dirilmesine eşdeğer gerçek bir mucizedir.

Tırtıl, amonyaklı bir yağa dönüşen mezardaki cesetle aynı sürece tabidir. Nekrobioz ölüm-yaşam anlamına gelir ve fizyologlar bunun çürümeden önceki ölme biçimi olduğunu söyler.

Tırtıl, yağlı bir kütleyle dönüştüğü ve yine de yaşadığı ve daha yüksek, daha özgür ve daha güzel bir biçimde dirildiğine göre kozasında ölmüş sayılabilir mi?

Ölüm ve yaşam nedir ki? Aynı şey!

Bir düşünün: ölümler ölmediyse ve enerjinin yokedilemezliği ölümsüzlükten başka bir şey değilse!

Burada gözlemek gereken şey, herşeyden önce öngörü ve kavrayış özelliklerinin bilincine varan zihnin küstahlığı, yüreğin şişinmesidir. Yazar kendini yaratıcıyla bir tutar; gerçek bir panteistin inanacağı gibi, evrenin yaratılışında işbirliği yapmıştır.

Ruhumun kaotik durumunun bir resmini yapmak için, burada yalnızlıkta ve ıstıraplarda yetişen benin belirsiz bir Tanrı ve ölümsüzlük kavramına döndüğü kasvetli incelemelerimi yeniden üretiyorum.

↓

Bakışlarımı tekrar yatağa çevirdiğimde, onlar da beni farketmişlerdi. Elimi elektrik düğmesine uzatırken: "Kapat şu ışıkları" dedim. "Karanlık insanın sefaletini gizlesin gözlerimden..."

Elektrikler geldiğinde gözlerimi rahatsız eden abajurun ışığıyla uyandım. Yattığımda elektriklerin kesik olduğunu hatırlayıp, saatin sabaha karşı iki olduğunu gördüğümde duydum sesi. Yataktan doğruldum. Sesi bir daha duymaya çalıştıysam da işitemedim. Duyduğum ses -nasıl anlatılır- sanki...

Büyük kutlamamız o geceydi. Hilmi elinde bir şampanyayla sekize doğru geldiğinde, biz Levent'le kutlamamızı çoktan yapmıştık. "Şu ışığı kapat, kapat da karanlık insanın sefaletini gizlesin gözlerimizden" demişti. Bu cümleyi her duyduğumda, dudaklarımdan serin, yağmur serpintili bir rüzgar geçer, saçlarım güçlü ellerinin içinde kaybolurdu. Ardından yüzümde hissettiğim o serin rüzgar fırtınaya dönmüş, yine gelir, kendimi sadece bu fırtınaya bırakırdım.

Hilmi'nin geldiği geceler evimiz şenlenirdi. Kırklı yaşlarını süren bu adamın anlatacak o kadar çok hikayesi vardı ki, geceler boyunca anlatsa hikayelerini bitiremezdi. Anlattığı olayın en heyecanlı yerinde duraklar, öne doğru eğilir, Levent'in ya da benim koluma dokunur, sesini kısarak hikayesini tamamlardı. Hikayesi biter bitmez, teras birbirini çoğaltan kahkahalara gömülürdü.

Kutlamasını yaptığımız fikrin tohumları böyle kahkahalı gecelerin birinde atılmıştı. Bali'den döneli en çok iki hafta olmuştu. Yakışıklı kocam kendisine durmaksızın eziyet eden patronuna sonunda pes deyip işi bırakmıştı. Sonra da yaşadığım en güzel tatil fikrini atmıştı ortaya. Orada geçirdiğim günler boyunca onun hassaslığını defalarca, yeniden keşfetmişim: Otelin penceresinden çocuğunu acımasızca döven, kılıksız kadını gördüğünde insanların acılarını, fakirliğin onları getirdiği noktayı görmeye daha fazla dayanmamış: "Kapat şu ışıkları," demişti gözlerini kapatarak. "Karanlık insanın sefaletini gizlesin gözlerimizden." Öylesine üzgündü ki bunları söylerken, yanına gidip başını avuçları arasına almışım. Yüzündeki hüznü silmek için herşeyimi verebileceğimi düşündüm o anda. Gözlerimi kapatmamı söylemişti, "Dünyaya gözlerimizi kapatıp, en güzel hayali kurmak için" demişti arkasından. Otelden yayılan, karanlığı kendine gölge etmiş loş ışıkta mırıltılı sesiyle konuşmaya başladıktan ne kadar sonra öpüşmeye başladığımızı hatırlayamıyorum. Bundan sonra ne zaman insanların acımasızlığı karşısında sıkılsak, hep birbirimizin bedeninde teselli bulmaya çalıştık.

Hilmi, fikir aklına aniden geldiğinde, kendisi bile böyle bir fikri ürettiğine şaşırarak duraklamış, sonunda cesaretini toplayıp Levent'e: "Koca tembel, dinlenmekten yorulmadın mı hala?" demişti. "Madem patronla çalışmıyorsun, sen de patron olsana." Hep elinde kadeh, denizden gözlerini alamadığı terasta Levent'in koltuğuna yaklaşmış, Levent'in başına dokunup: "Buradaki yaratıcı fikirlerin yokolup gitmesine izin mi vereceksin?" diye sormuştu. Sonra yüzünde bir gülümsemeyle yanıma gelip: "Hele seni her fikrinde destekleyecek, böyle bir karın olduktan sonra" diye eklemişti. Levent ilk başta bu fikre şiddetle karşı çıktı. Bunun üzerine Hilmi: "Karınla olmaya bayılıyorsun ama, otuzbeş yaş emekli olmak için erken" diyerek diretti. Levent'i ikna etmek için bütün gece uğraştık. Sonunda kocam yatağımızda aslında tembellik etmekten sıkıldığını, fakat çalışarak beni mutsuz etmekten korktuğunu, işin stresinin bizim mutluluğumuza gölge düşürmesini istemediğini itiraf etti. O güzel başını ellerimin arasına alıp: "Asıl ben

seni sevgimle sıkmaktan korkuyorum, çalışmalısın" dedim. Böylece bunca yıllık iki arkadaşın aynı şirkette ortaklık yapmaya başlamasının temelleri atılmış oldu.

O geceki tereddütün ardından Levent işine dört elle sarıldı. Birkaç gün içinde Hilmi de işinden ayrılıp, onun yardımına yetişti. Levent'in şirket için harcadığım her kuruşu bir an önce geri ödemek için acele ettiğini görüyor, endişeleniyor, fakat bir şey söylememenin daha uygun olacağını hissediyordum. Bir ara Levent'in gerginliği iyice artmıştı, yaşamımız keyifsizleşmeye başladığında, olmuştu işte: Levent bir ay sonra eski şirketinden bir müşterisinin reklam işlerini yeni şirketine havale etmeyi başarmıştı sonunda. Levent mutluydu, kutlamayı yapacağımız akşam uzun zamandan beri söylemediklerini kulağıma fısıldamıştı.

Hatice Hanım'ın bütün gün boyunca hazırladığı o leziz mezeler masayı bir renk cümbüşüne çevirmişti. Hilmi'nin getirdiği şampanyayla terası yıkıyarak Levent ve Hilmi'nin başarısına kadeh kaldırdık. Masaya geçtiğimizde şarap kadehleriyle, Hilmi'nin kadınlarla geçirdiği maceralar birbirini kovaladı.

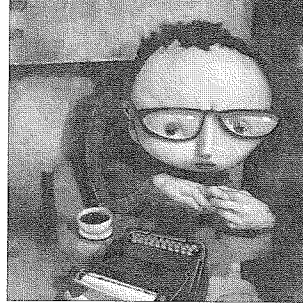
Gecenin ilerleyen saatlerinde Levent'in başarısından sonra,

beş aylık mutlu evliliğimize de kadeh kaldırmaya karar verdik. Elektrikler işte o anda kesildi. Karşı tarafın ışıkları parıl parıl yanarken, bizim tarafta karanlık bütün binaları esir alıp, çapraşık silüetlere dönüştürdü. Sarhoşluğumdan sonra karanlık da beni uyuklamaya doğru sürükleyince, Levent koluma girip beni yatağıma götürdü. Dudaklarına kondurduğum öpücüğü sevecenlikle savuşturduktan sonra, "Bunu biraz sonraya sakla, Hilmi'yi uğurlayayım" dedi. Sanırım o odadan çıkmadan uyumuştum.

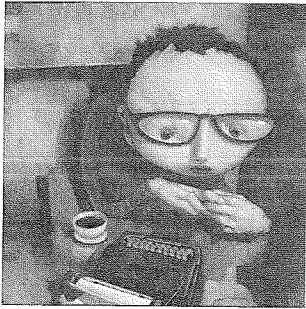
Korkuyla dolaşmaya başladım evin içinde. Elektrik kesildiğinde açık olan bütün ışıklar, uyuyan gecede evi parıl parıl aydınlatmıştı. Rüzgarda uçuşan perdelerden evimiz bütün açıklığıyla şehrin karanlığına karışıyordu. Misafir odasının açık kapısından tam karşıdaki aynada yüzümü ve gözlerimin kenarına iyice yerleşmeye başlayan kırışıkları gördüm. Bakışlarımı tekrar yatağa çevirdiğimde, onlar da beni farketmişlerdi. Elimi elektrik düğmesine uzatırken: "Kapat şu ışıkları" dedim. "Karanlık insanın sefaletini gizlesin gözlerimden..."

↓

Hayalet Gemi'nin Gelecek Seferi

Sefer No: 63 Kasım-Aralık 2001 Esik

Yazışma Adresi:

TEKNOFIL Ltd. Şti. BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ KOSGEB-TEKMER Rumeli-Hisarüstü İstanbul

e-posta: hayaletgemiciler@altavista.com Faks: 212 263 12 67 Tel : 212/287 45 86 (dahilli119)

Yazılarınızı mümkünse e-posta (attached Word document) ile göndermenizi rica ederiz. Yazıların ilgili seferden BİR AY önce elimize ulaşması gerekmektedir. Yazınız ile birlikte tam adınızı ve soyadınızı dosya adı olarak seçerseniz postada karışıklık yaşanmaz... Lütfen dosya adı olarak yapılacak seferin adını kullanmayın.

deniz kızlarının şarkısı

56

Sessiz Gemi

Balku

Karanlığın içinde
yitmiş, ancak ihtiyacı
olanlara görünen bir
gemiye arıyorduk, kim
bilir kaç çaresiz insan
gibi. O gemi aysız
gecelerde kuytu koylara
sokulup yolcularını alıp
gidiyordu.
Gördüğümüzde bütün
ışıklardan farklı
olduğunu hemen
anlayacağımız o ışığı
bekliyorduk.

Keşke saçları da gelseydi.

Yarı erimiş asfaltın üstünde akıyordu otobüs; en önde, şoförün arkasındaki iki koltukta biz oturuyorduk.

Saçları da gelseydi, otobüse dalga dalga çarpan sıcaklığı hissetmezdik; ekinlerin kavruk sarısına, sıcaktan düşüp ölen kırlangıçlara ve asfalta yapışmış kirpi ölülerine - ezilmiş, olgun vişneler- hiç önemsemeden, yanlış birer müjde gibi bakardık; beş yıl önce tatile giderkenki, daha iki yıl önce tatile giderkenki tavrımızla otobüsün içinde serin bir rüzgâr estiren klimayı arkamıza alarak şu tepeden sonraki tepeyi aşınca denizi göreceğimizi bilmenin şımarıklığıyla.

Tepenin ardından denizi gördük birdenbire. Gözlerinde denizin bulaşıcı mavisini görmek için boşuna bakındım, orada denize kavuşmak için acele eden çiğ taneleri vardı sadece. Gözleri kendi kuyusunun nemli derinliğinden bakıyordu, çürüme göz kenarlarına vurmuştu. Keşke önceki bakmaları da gelseydi.

Keşke saçları da gelseydi ve hatta geçtiğimiz beş yıl boyunca giydiği onlarca rengârenk bikiniyi şimdi anlamsız birer bez parçasına çeviren sol memesi de. Keşke bedeninden şimdiki gibi adlarını ve reçetelerini ezberlediğimiz ilaçların kokusu değil, körpe bedeninin alışık olduğum rayihası yayılıysaydı. Daha geçen yıl dalga dalga omuzlarına dökülen sapsarı saçlarının yerinde tek bir tel yoktu artık; tel tel döküldüler, hastane odalarındaki kötü yastıkların üstünde bu dünyadan olmayan bir dilin esrarlı harflerine dönüştüler. O dilde yazılan kaderimizi de yaşadık: Kara güllerden deseni olan başörtüleri taşıyor yanında, bedeni bizden çalınalı çok zaman oldu.

Tatile çıkmış genç bir çifttik görünüşte. Hiç bir belirti yoktu bu tatil kasabasına Dr. Somnus 'u aramaya geldiğimizi gösteren. Orta halli her çift gibi elimizdeki valizleri ucuz bir pansiyona atıp sahile koştuk, bıkmadan usanmadan saatlerce denizi seyrettik, açıktan geçen lüks kotralara ve yelkenlilere dikkatle baktık.

Hikâyemiz gerçekte otobüse atlayıp bu tatil yöresine doğru yola çıkmamızla değil, Fusun'un sol göğsünde önce bir şişkinlik oluşması, sonra bu şişkinliğin toplu iğneyle delinmiş gibi aniden çökmesiyle başladı. Hastane, doktor, doktorlar. Ve nihayet suratımızda tıbbın nesnel sükûneti suretinde şaklayan gerçeğin merhametsiz kırbağı.

Ah, neyi anlatayım, hangisini? Fusun'un her gördüğümde kanımı tutuşturan, bir gün çocuğumuzu emzirip büyüteceğine inandığımız göğüslerinden birini ameliyatla almalarını mı? Benim artık kolu, bacağı ya da mermer memesi zaman denen kötü cerrahça traşlanmış bir tek antik heykel gördüğümde bile yüreğimin kabardığını mı? Size çaresizliğin rüzgârlı sükûtnu mu anlatayım, yoksa canımın, biricik yârimin bedenini parselleyip renkli kalemle paftalara ayırdıklarını; radyoretapi, kemoterapi gibi "önceki" hayatımızda hiç bilmediğimiz işlemlere tabi tuttuklarını mı? Nasıl anlatabilirim ki ona damardan yürüttükleri ilaçların üstündeki kurukafa resmini gördüğümde nasıl üşüdüğümü, hastane kokusunu, aylarca süren tedavileri, bu tür kanserin vücuda yayılması ihtimali yüzde bilmem şu

ölümlimanı

57

kadarcıkken Füsün'un durduk yerde o ölümcül orana dahil olmasından duyduğum dehşeti? Sonra çaresizlikten kendimizi önünde paspas yaptığımız kapıları? Isırgan yiyerek geçen aylar, Kahramanmaraşlı filan hocanın ot tedavisi, Lalelideki salaş otellerde mevzilenmiş şarlatanların aklın almadığı ama çaresizliğin öpüp başına koyduğu tedavi yöntemleri... Bunları anlatmak mümkün mü?

Bir gün artık kaçınıcı olduğunu saymadığımız muayenelerin birinde söylediler: Hastalık vücuda yayılıyordu. İlaç ve ışın tedavisine tekrar başlamak gerekiyordu. Füsün hiç sesini çıkarmadı ama akşam eve dönüşte yeniden başlamaya gücünün kalmadığını söyledi. Yalvardım yakardım, fayda etmedi; Dr. Somnus 'u bulmamız gerektiğini söyledi, herkes ondan bahsediyordu. Ne yapıp edip Dr. Somnus 'u bulmalıydık.

Gün batışından sonra, kiraladığımız tekne ile ıssız koylara gidip Dr. Somnus 'un yelkenlisinin yanaşmasını ya da yakın bir yerden geçmesini bekliyorduk. Onu ışığından tanıyacaktık, Füsün'a öyle söylemişlerdi mutlu sona ulaşan talihli hasta yakınları. Gün ağarıncaya kadar gözümüzü kırpmadan denizi tarıyorduk, hasretle o kurtarıcı, şifa dağıtan ışığı arıyorduk.

Dr. Somnus hakkında dedikodudan bol şey yoktu. Alman olduğunu söyleyenler olduğu gibi Hollandalı olduğunu iddia edenler de vardı. Gerçek bir tıp doktoru; umutsuz hastalar üzerindeki alışılmadık çalışmaları yüzünden ülkesindeki resmi makamların ve tıp otoritelerinin hışmına uğrayınca, çareyi büyük bir yelkenli gemi satın alıp hastaneye dönüştürmekte bulmuş. Gemisi ile ulusal yasaların geçerli olmadığı uluslararası sulara açılıyor; arada sırada bir ülkenin sularına girip hastalarını aldıktan sonra tekrar açık denize dönüyormuş. Söylentiye göre Ağustos boyunca sadece Ege kıyılarından ve Yunan adalarından hasta kabul edecekmiş.

Bana mantıksız ve gülünc gelse de, dedikodu şebekesinin üzerinde mutabakata vardığı şekilde, kiraladığımız teknenin burnunda daima ateşböcekleri ile dolu bir kavanoz bulunduruyorduk. Dr. Somnus hastalarını böyle tanırmış ancak. Yıldızlar süt mavisini, bizse kapkara bir denizde yüzüyorduk; ateşböcekleri kapana kısılmış olmanın hiddetiyle daha bir telaşla yanıp sönüyorlardı sanki. Sabaha doğru göz kapaklarımız ağırlaşsa da yılmıyorduk; gemiyi bekliyorduk, sessiz gemiyi.

Buraya gelmeden üç gün önce, hastaneye gide gele ahabap olduğumuz bir refakatçi bize telefon edip hastasını Dr. Somnus 'a teslim ettiğini söylemişti, nihayet huzura kavuşmuş bir sesle. Teslim ettiği yer burasıymış, o yüzden geldik buraya. Üç gün önce kıyıya yanaşıp hastalarını aldıysa

belki yeniden gelirdi. Sadece gemide ağırlayabileceği kadar hasta kabul ediyor ama hastaları ile işi bir iki gün içinde bitirmiş. Şansımız varsa bizi de kabul ederdi.

Gece teknede oturup denize ve ateşböceği kavanozuna bakarak beklerken Füsün'a, "Direnmek gerek.", dedim. "Tek çare Dr. Somnus," dedi, "bir daha o hastanelere dönemem, dönsem bile işe yarayacağına inanmıyorum." Sesimi çıkaramadım, yüzümü karanlığa döndüm. Güçsüzlüğümü görüp daha fazla üzülmeyi istemiyordum. Aklımdaki yüzlerce soru ve endişelerim elbirliği edip boğazıma çöküyorlardı.

Karanlığın içinde yitmiş, ancak ihtiyacı olanlara görünen bir gemiyi arıyorduk, kim bilir kaç çaresiz insan gibi. O gemi aysız gecelerde kuytu koylara sokulup yolcularını alıp gidiyordu. Gördüğümüzde bütün ışıklardan farklı olduğunu hemen anlayacağımız o ışığı bekliyorduk. Füsün bir ara bunalıp başörtüsünü çıkardı. Çıplak kafası ayın ışığında öyle parlamaşa, saçları da gelseydi, parmaklarıyla saçlarını tarayıp geriye atardı ve ben de her şeyin ilk tatile çıktığımız zaman ki gibi olacağını bilirdim: Önce cıvılcıplak suya atlayıp suyun karanlığından bulaşan bir ürküntü ile yüzecek, sonra tekneye çıkıp birbirimizi öpücüklerle kutsayacaktık. Tanrım, keşke saçları da gelseydi! O zaman şimdi olduğu gibi yüzlerimizi farklı yönlere dönüp içimize ağlamazdık belki.

Çaresizdik, o ışığı bulmak, pervaneler gibi o ışığa doğru savrulmak istiyorduk.

Bir gece sabaha doğru, ansızın kavuştuk o kurtarıcı ışığa. Gecenin rengine öykünmüş denizde sessizce süzülen bir geminin güvertesinden kollarını geceye doğru bir uzatıp bir çeken toparlak, ürkek bir ışık müjdeyi verdi: Sessiz geminin şifası bize geliyordu. Ateşböceğini kavanozunun yeterli olmayacağı korkusuyla el fenerlerimiz çıkarıp işaret vermeye çalıştık. Buna gerek yoktu aslında, gemi kararlı bir biçimde bize doğru geliyordu. Ateşböceği kavanozunun önemini ve ateşböceklerinin mütevazı ışığının gemidekilere niye o kadar aşına olduğunu gemi ile yan yana gelince anladık: Güvertede boyu bir adam boyu, içinde binlerce ateşböceğinin efkârlı bir balıkçının sigarası gibi öfkeyle yanıp söndüğü cam bir fanus vardı. Bir buçuk aydır beklediğimiz ışık buydu işte; şifa dağıtıcı, ürkek, soluk ama davetkâr bir ışık. Işığımız.

Tekneyi bırakıp gemiye çıkmamızı istediler; dediklerini yaptık. Teknemiz, güvertesinde iki kadeh, yarım şişe kırmızı şarap ve ateşböceği kavanozu ile kıyıya yakın bir yerde demirli kaldı. Füsün'un bileğinden tutup gemiye çıkmasına yardım ederken kalbinin kafese tıkmış serçe gibi çırpındığını hissettim. Gemiye çıkmamıza yardım eden adamlardan biri

bozuk bir İngilizce ile İngilizce bilip bilmediğimizi sordu. Biliyorduk. İyi, öyleyse biraz dinlendikten sonra Dr. Somnus ile görüşebiliriz.

Yarım saat kadar sonra Dr. Somnus 'un karşındaydık. Uzun sarı saçlı, gözlüklü, elmacık kemikleri çıkık, zayıf bir adam. Baştan aşağı siyah giyinmişti. Biz kamerasına girince ayağa kalktı, doktorlarda görmeye alıştığımız o soğuk samimiyetle elimizi sıktı. Çok uzun boylu, ipincecik, siyah giysisi ile mezarlıktaki serviler kadar kasvetli ve ürkütücü. Hoş gelmiştik, ondan nefret edecek kadar çok beklemediğimizi umuyordu. Sadece bir buçuk ay mı? Şanslı sayılırdık, bir yıl bekleyen bile vardı. Maalesef, verdiği hizmetin malûm koşullar nedeniyle sekteye uğradığı oluyordu... vs. Önemli olmadığını, sonunda kendisini bulabildiğimiz için çok mutlu olduğumuzu söyledik.

Sohbetin sonuna doğru Dr. Somnus, tedavinin ertesi günün akşamı uygulanacağını, tedavi konusunda herhalde bilgi sahibi olduğumuzu, ama istersek sabah başka hastalara uygulanırken izleyebileceğimizi söyledi. Ben tedavi konusunda bir şey bilmediğimizi söylemeye çalışırken, Füsün lafa karışıp bu konuda yeteri kadar bilgisi olduğunu söyleyerek beni şaşırttı. Ama bu sıradan, basit bir şaşkınlıkta işte, bir kaç sorunun cevabını alarak kolayca atlatılabiliriz; oysa Dr. Somnus ilke olarak tedaviden sonra hastanın karaya çıkarılmasına izin veremediklerini, bu yüzden hastayı denize terk etme fikrine kendimi alıştırmamın iyi olacağını ; ah, bu arada, tedavi ücreti olan 2000 Doları kamaramıza gitmeden önce muhasebeye uğrayıp yatırmamız gerektiğini söyleyince, içine düştüğüm durum şaşkınlık olmaktan çıktı, afalladım, alt üst oldum. Tek bir kelime dahi edemedim. Füsün kolumdan tutup dışarı sürükledi beni.

Gece boyunca Füsün'un ayaklarına kapandım; anasını yitirmiş enikler gibi feryat ettim. Beni bırakmaması, mücadeleden vazgeçmemesi için yalvardım. O da ağladı, gözyaşlarını gözyaşlarıma ekledi ama asla geri adım atmadı; ölmek istiyordu, bıkmıştı hastanelerde geçen günlerden, hastanelerin ve kendi terinin kokusundan, geceleri elimin sol göğsünün yerinden uzak durmak için türlü oyuna başvurmasından ve bekleyişinin süresini kestirememekten. Üstelik hastalığın giderek artan acılarını yaşamak istemiyordu. Füsün'u ikna edemeyince gecenin o vaktinde Dr. Somnus 'a koştum, yalvardım ona. Füsün'un ruh halinden dolayı sağlıklı düşünemediğini, bizi lütfen karaya çıkarmasını rica ettim. Kabaca reddetti isteğimi, bizi bu gemiye zorla getirmemişti; tedavinin ücreti ödenmiş ve gerekli hazırlıklar yapılmıştı. Her şey planlandığı gibi yürüyecekti. Üstelik hastanın çok kararlı olduğu açıkça görülüyordu. Onu ikna etmenin imkânsızlığını görüp ne yapacağımı bilememenin çaresizliği ile kapıya yönelmişken, arkamdan, "Beyefendi, " dedi, " daha mantıklı düşünmeye çalışın. Gençsiniz, bu

sorunu atlattıktan sonra önünüzde yepyeni bir hayatın kapılarının açılacağını ve o yeni hayatta aklınızı başınızdan alacak bir sürü genç ve güzel kadınla tanışabileceğinizi unutmayın lütfen."

Sabahı nasıl ettim, kahvaltıda bir şeyler yedik mi yemedik mi, hiç bir şey hatırlamıyordum. Kendime gelebilme için bir süre güvertede oturdum, rüzgârın ve yüzüme çarpan su damlacıklarının yardımıyla biraz olsun ayılmışım ki, Dr. Somnus 'un insan azmanı yardımcılarından biri gelip beni ameliyathane benzeri bir odaya götürdü. Odada Dr. Somnus, Füsün ve aralarındaki konuşmadan Rum olduklarını tahmin ettiğim, biri kadın üç kişi daha vardı. Ameliyat masasında yatan kırk yaşlarındaki kadının yanındaki iki adama yatıştırıcı şeyler söylemeye çalıştığını anladım ses tonundan. Ama gözlerinden taşan korkuyu hiç bir yalan gizleyemezdi. Dr. Somnus duygusuz bir sesle adamlara konuşmalarını bir an önce bitirmelerini, hastaya narkoz yapacağını söyledi. İtaat ettiler. Dr. Somnus kadının koluna bağlı seruma narkoz olduğunu söylediği sıvıyı şırınga etti. İki dakika içinde uyudu kadın. Son anda bir saniyecik olsun direnmeye çalıştı narkoza; gözlerini iri iri açarak son bir kez çevresine baktı. Tanrım, acaba ölen herkesin dünyaya son bakışı böyle şaşkınlık dolu mu olur? Beş dakika sonra ikinci bir ilacı şırınga etti seruma ve kısa bir zaman sonra kadına bağlı bir monitörün ekranını gösterdi: Kadın artık yaşamıyordu. Yakınları istavroz çıkarıp ağlaştılar, Füsün'dan tek, iç çekmesi gibi derin bir hıçkırık yükseldi. Baktım; kendini koyuvermemek için elini ısıırıyordu. Daha fazla dayanamadım, kolundan tutup dışarı sürükledim Füsün'u. Gerisini tahmin etmek zor değildi zaten; muhtemelen uyduruk bir tabuta kurşun ağırlıklarla birlikte yatırılıp denize atılacaktı zavallı kadın.

Güvertede oturuyorduk, hiç konuşmadan. Sese dönüşecek herhangi bir kelimenin bile gözyaşlarımızın önündeki bendi kolayca yıkabileceğini ikimiz de hissediyorduk. Dr. Somnus, günlük tedavi hizmetlerini tamamlamış olacak ki, yanımıza geldi. Ağzını açmasına fırsat vermeden bizi karaya çıkarması için yalvarmaya başladım. "Hayır!" dedi Füsün. "Hayır, " dedi Dr. Somnus, " bunun mümkün olmadığını size dün gece de söylemişim." Böyle bir durumu düşünerek değil ama o lanet gemiyi beklediğimiz koyların ıssızlığından ürkererek yanıma aldığım baba yadigârı köhne tabancayı bana öfke mi çekti, çaresizlik mi? Gerçekten çekebildim mi? Çekmeye davrandım, evet. Eğer nereden bittiklerini anlayamadığım iki insan azmanı kolumu büküp elimden almasalardı, Dr. Somnus 'u bizi karaya çıkarmaya zorlamak için kullanacaktım da. Olmadı. " Lütfen saçmalamayın ve medeni bir insan gibi davranmaya çalışın." dedi Dr. Somnus, Avrupalı nezaketinin bile gizleyemediği bir öfkeyle. İki azman onun işaretiyle bıraktılar beni. Dr Somnus 'a dönüp: " Peki, medeni

Onbir

olacağım." dedim, "Sizden Füsün'a uygulayacağınız işlemin aynısını bana da uygulamanızı rica ediyorum. " Füsün'un itirazı çılgına evrildi. Haince sırttı Somnus," Elbette, neden olmasın? Aslında biraz önce biraz daha ısrarcı olsaydınız bu hizmeti bedavaya almış olacaktınız ama şimdi bu hizmetimizin karşılığı olarak 2000 Dolar ödemeniz gerekiyor." Yanımda o kadar param yoktu, sadece 1000 Dolarım olduğunu söyledim. "Ölümler borçlarını ödeyemez beyefendi," dedi soğuk bir ifadeyle. Altın künyemi ve kolyemi ve saatimi çıkarıp uzattım; saatin çok değerli olduğunu, gereken tutarı tek başına bile karşılayacağını söyledim, önemsemedi bile. "Tedavinizden sonra onları da sizinle birlikte denize atacağımızı düşünmüyorsunuz herhalde. Onlar zaten bizim olacak ama tedavi ücreti 2000 Dolar'dır ve pazarlığımız yoktur. Sizi eşinizin tedavisinden sonra teknenize bırakırız. Parayı denkleştirdiğinizde sizi memnuniyetle kabul ederiz. Eğer gerçekten istiyorsanız kısa bir süre sonra eşinize kavuşursunuz, üç beş günün ne önemi var?" Yerde baygın yatan Füsün'un yanına yığılıp kaldım, gözlerimden yaş yerine kan gelinceye kadar ağladım, ağladım.

Ondan sonra olanları iyi eğitim görmüş, hayatı boyunca çevresindeki insanlara saygılı olmaya çalışmış, akıllı uslu, orta boylu ve çelimsiz bir adam olarak anlatmama imkân yok. Sanırım kötü bir rüya gördüm ben. Bu tuhaf rüyada Füsün adlı bir kadının çılgın kocası gece yarısından sonra, yolculuk etmekte olduğu gemide, geminin sessizliğini ürkütmecek bir sessizlikle bir kamaraya daldı; kamarada uyuyan insan azmanı bir adamın boğazına çöküp öldürünceye kadar sıktı. İri kıyım adama gücünün yetmesini rüya görüyor oluşuma yordum. Sonra adamın yanı başındaki sehpanın üstünde duran iki tabancadan birini beline soktu, diğerini sağ eline alıp dışarı fırladı; herhalde boğuşma seslerine uyanıp elde silah güverteye çıkmış olan başka bir adam irisini korku ve telaş içinde vurdu, adamın silahını denize attı. Derinden derine bir kadının çılgınlığı ve ağlayışı duyuluyordu. Durmadı, diğer kamaraya kapılarının aksine üstünde "Dr. Somnus " yazılı metal bir levha çakılı olan bir kapısı olan kamaraya girmeye çalıştı. Kapı kilitliydi; omuz attı, tekmeledi, filmlerde gördüğü gibi bir kaç el ateş etti kapının kilidine, nafile, açılmadı kapı. Adam üstelemedi, telaşla dümene koştu, silahını dümencinin ensesine dayadı. Dümenci nereye gitmesi gerektiğini bile sormadı, sakince dümen kırdı. Geminin burnu aniden döndü, sessiz gemi karanlığın içinde yeni bir meçhule doğru yöneldi.

Bu aslında hatırlamak istemediğim rüyadan uyandıgımda, sağ elimde bir tabanca vardı, sol elimle Füsün'un bileğine yapışmıştım. Öyle sıkıyordum ki bileğini, canının acımaması imkânsızdı. Varsın acısın, dedim kendi kendime, yanımda ya. Ayaklarımız bizim küçük kiralık teknemizin güvertesine basıyordu. Dr. Somnus 'un büyük yelkenlisi ile yan yana

duruyorduk; dümeni tutan adam korkuyla hala kendisine dönük duran tabanca namlusuna bakıyordu. Dev fanustaki ateşböceklerinin kuvvetle ışıdıkları bir anda bir lombozdan bana bakan Dr. Somnus 'un gözlükleri parladı. Ateş ettim. Füsün yine çılgık attı. Kurşun ateşböceklerinin devasa fanusundan sekti ama fanusa bir şey olmadı. Bir kaç el daha ateş ettim ve sonunda tuzla buz oldu koca fanus. Binlerce ateşböceği bir anda çevreye dağıldı; ansızın bir hale oluşturdular yelkenlinin ve bizim teknenin üstünde. Öyle çoktular ki, gökyüzüyle aramıza girdiler, sahte ama daha yakın bir Samanyolu oluşturdular sanki. Küçük teknemiz minnacık yıldızlardan ibaret bir Samanyolu'na demir atmıştı. Yelkenlinin dümencisine defolmasını söyledim; geldiği gibi sessizce ayrılıp gitti gemi.

Füsün'un bileğini bırakıp sol kolumu beline doladım. Sıyrıldı kolumdan, "Bunlara haksızlık etmeyelim." dedi sahici bir neşeyle, gidip teknenin burnunda yanıp sönen ateşböceği kavanozunun kapağını açtı; havadaki tarifsiz cümbüşe katıldı bizim ateşböceklerimiz de. Durmadan, yanıp sönen, oradan oraya uçuşan, kayan binlerce küçük ışık. Binlerce yıldızcık. Füsün:" Bunlara yetişebilmek için binlerce dileğimizin olması lazım." Dedi. " Hayır," dedim, "bizim bir tek dileğimiz var, hepsine aynı dileği yükleyelim." El ele tutuşup bir dilek tuttuk. Tıpkı önceki tatillerimizde olduğu gibi yaramazca soyunup denize atladık; yüzdük, neşeyle şakalaştık, muzırlık yaptık. Sonra tekneye çıkıp öpücüklerimizle birbirimizi kutsadık. Tanrım, o yanımda ya! Saatlerce bıkmadan, yavaş yavaş dağılan ateşböceği kümesini seyrettik; üstümüze ateşböceklerinden bir yorgan çektik. Sonra bir baktım ki, ne ateşböcekleri kalmış ortada ne de başka bir şey. Zifir karanlıkta görebildiğim, Füsün'un yüzünden yayılan bir ışık ve sadece onun gözbebeklerinden yansımakla varolabilen başka bir ışık.

↓

Hiç birşey demiyor aslında. Burada onların içinde onlar gibi beklerken, hem de ben hareketlenebilecekken dururken güneşin çok ama çok sabitliğini parlaklığından göremiyorum. Heryeri aydınlatan o olmalı, ama bu aşıkılık ve aşık edicilik gizli bir görev gibi ışıktan bir perdenin, paravanın arkasında gerçekleşiyor. Ne tuhaf onu göremiyorum.

Saat yan dönmüş, yelkovan hareketsiz. Hava aydınlık ve durgun saat onbir. Durgun saat hep onbir. Durgunlaşıyorum. Etraftaki bütün nesnelere saatin yalanına uymuş gibi bir belirsiz saat onbirde elele vermişler, benden uzaklaşıyorlar. Aynı bir zamanda, başka bir gezegende, adı güneş olmayan bir yıldız batıyor. Bu batışı tanıgım. En büyük yabancılık vakte olanı. Çok karanlık bir sinemadan, mesela bir savaş filminden çıktığında, bir garip bina arkasının köhneliğinde akşam üzeri güneşi gözüne girdiğinde hissettiğin o yurtsuz hal... Sarsaklık.

Doğru işte, hep öyle bir sinemadan çıkmışım ve ebedi bir günün içinde gözlerim yorulmuş gibiyim. Akşamı ve serinlemeyi bekliyorum, oysa güneş batmıyor ve saat onbir.

Bütün bu olanları bilemezdim, bilemeyecektim. Ama neden masum hissetmiyorum. Nesnelere yarlıs saatin koluna girmişler, apar topar uzaklaşıyorlar kendi zamanlarını, kendi zamanlarındaki garip ve esrarengiz bir bayramı kutlar gibi, aralarında fışıldıyorlar. Bana duyurmuyorlar bu festivalin gereklerini, gitmemi bekliyorlar. Durgun yelkovanı kurban adayacaklar ben gidince, saat kulesinin önünde dansları olacak batmayan güneşin altında.

Onlara söylemek istediğim şu: ben durmuyorum, nereye gittiğim bilinmez ama durmuyorum. Onlara söylüyorum içimden, ben hergün birşeyler yiyorum, sonra onları boşaltıyorum. Su içiyorum, aynaya bakıyorum, saçlarımda her seferinde başka bir dağınıklık. Saçlarım uzadıklarından beri onları sürekli kafamın tepesinde, daha aşağıda, farklı tokalarla ya da tokasız topladığımı, bir yandan öbür yana attığımı, bu yüzden her aynayla karşılaşışında başka bir ben gördüğümü söylüyorum. Sonra yüzümde çeşit çeşit yerde farklı sivilceler çıktığını. Hiç Barbi bebeğim olmasa da arkadaşların, komşu kızlarının Barbilerinin beyaza kaçan sarı parlak saçlarıyla da böyle oynardım. Envai çeşit topuz, örgüyle, mükemmel fiziklerine yakışmayan cirkın kel enselerini ortaya çıkarırdım. Diyeceğim o ki diyorum nesnelere, öyle değişkenim ve durmuyorum ki sizinle de kendim gibi oynuyorum. Durgun saat bana kahkahasız ve bilgece gülümsüyor; haftalardır bir pil bile almadın bana. En azından üç sabah toplantısına geç kaldın çalmadığım için. Bir de bize nesne diyor, kendinden ayırıyorsun. Oysa en atıl halinle günlerce fosur fosur uyudun. Ona cevap veriyorum, ama hiç güneş batmadı ki günlerdir...

Hiç bir şey demiyor aslında. Burada onların içinde onlar gibi beklerken, hem de ben hareketlenebilecekken dururken güneşin çok ama çok sabitliğini parlaklığından göremiyorum. Her yeri aydınlatan o olmalı, ama bu aşıkılık ve aşık edicilik gizli bir görev gibi ışıktan bir perdenin, paravanın arkasında gerçekleşiyor. Ne tuhaf onu göremiyorum.

Sonra bu kör aydınlık kara gözbebeğimin içine çörekleniyor, bir parlak hilal, etrafında sarı bir haleyle baktığım herşeyin üstüne yapışıp, damgalanıyor. Güneşe bakmamalıydın diyor bu temsilci damga, çünkü aslı gibidir güneşin izi. Ağdalı bir dili var: Bu, namahremi çıplak görmeye kalkana, çıplak görünemeyecek olanın lanetidir. Bir kötü taklidine mahkumiyettir bu lanet, her lahza, her göz kırpış ve her bakılında kendini hatırlatan ama göstermeyen. Hilal, onbir saatinin etrafını çerçevesiyor. Artık nesnelere beni umursamadan belli belirsiz hareketlerle zeybek ağırlığında bir dansa başlıyorlar, besmeleye benzeyen bir ağır terennümle, üzerlerinde kaygan hilal damgaları. Güneş bu sefer de enseme ve sırtımı yakıyor. Hilallerimle kayıyorum, çok uykum geliyor. Burnuma kuma karışmış iyotlu keskin bir hindistan cevizi güneş yağı kokusu doluyor, kulağıma yeraltında çok derinden gelir gibi su hisirtleri. Hemen yanbaşımındaki selülitli ve üstü yeni fırna verilmiş ekmeğe gibi kızarmış iki bacağın üstünden bir yerlerden sesini duyuyorum: Saat oniki oldu, haşlanacaksın, hadi gidelim.

<http://www.altzine.net> Ben ise sıkıntıyla sigara üzerine sigara içerek **bu** genç okurun benden ne istediğini kestirmeye çalışıyordum. Okurla görüşmek bende tuhaf bir bellek kaybı etkisi yapar. Çoğunlukla karşımdaki kişinin hakkımda çok fazla şey bildiğini dehşetle fark eder, yazdıklarımın dair ne varsa unuttuğumu sanırım. Yine benzer duygular içindeydim. "Söyleyecek şeyleri olanların bunları söyleyebilmesi için akademi eşliğini geçmesi gerektiği şeklindeki terör, sivil bir hareketle kırılmış oldu. Bütün bu gelişmeler alternatif yayıncılığın gelişimini destekledi. alt.zine de, alternatif dergicilik anlayışını tasarımından, içeriğine uygulamaya çalışıyor. Bu **ay** da ikinci yılını dolduruyor. Ne güzel değil mi?" dedi salak, deli, suçlu, mağdur ve geveze adam. 2000'e 2 kala 47 sene öncesinden bir "faraziye" getiriyoruz. 1951'de "Match" dergisinde **yayınlanan** bu yazıyı, ünlü romancı Aldous Huxley, antropolog Earnest A.Hooton, felsefeci Philip A.Wylie ve tarihçi Vincent Sheehan'ın yardımlarıyla kaleme almıştır. Bunun sonucu olarak **kırk** yıla yakın zamandır yazılarıma maruz kalmaktasın. Ama biliyorsun; dört ay önceki yazımda artık kesin kararımı verdiğimi, Haziran-2028 sayısında son yazımı yayınlayacağımı ve kendimi emekliye ayıracağımı müjdelemiştim. Elbette, her ölümlü gibi, ben de parlak bir veda yazısı yazmak istiyordum. Fakat beceremedim. Nihayet, bir gece, eski dosyaları temizlerken aşağıdaki yazıyı buldum. Perdesi yüksek tuzlu fıstık sesiyle, çıgıllıkları sepetinden paskalya yumurtaları gibi dağıtıyor. Çok da havai. Nasıl uçuyor, irdeleyelim. Düşesimiz **ikinci** kocasını eskitmiş, sonra efendim, denen o ki her şehirde ayrı bir sevgilisi varmış. Kendisinin 'Eğer yaşlı bir köpeğe yeni numaralar öğretemiyorsan yenisini bul' gibi ibret verici sözler sarf ederek yaşamını meşrulaştırdığı da herkesçe malum. İlk girdiğim kitapçada Kitap-lık'ın bana gerekli olan **sayısı** karşımda duruyordu ve bir kahve içip dergiyi karıştırmak için pasajlardan birine daldım. Hâlâ üşüyor muyum ne? O'nu ilk gördüğüm anda bağlam erozyonuna uğradım. Tüm bedenim o ana kadar hiç yaşamadığım bir şekilde, enerji **ile** sarsıldı. Bundan üç ay sonra beni ilk kez öptüğünde ise artık yaşamımın sadece ondan ibaret olduğunu ve olacağını biliyordum. Doktor Hektor ile Aylin Kolektif tefrika **4**. Bölüm Yoksa çocukluğunuza dönmek istemez misiniz? Dilerseniz yanıt vermeden John Lennon'un oniki **yaşında** yazdığı dizeleri okuyun: "nefes almak yaşamım olduğuna göre, cesaret edemem almamaya cesaret etmeye" Atılgan, Atay, Edwards, Tulgar, Çelebi, Karasu ve kendisi, Aydoğdu'nun **yol** arkadaşları. Siz de onlara katılmak ister misiniz? Geçen sayıda okuduğunuz "Biraz Guru Gümbürtüsü, Biraz da Peynirin Dürtüsü" başlıklı yazısını hedef **alan** ve ne zaman, nereden geldiği belli olmayan bir mektubu noktasına, virgülüne dokunmadan bizlerle paylaşıyor... Peki aynı satırlar 1 saat sonra nasıl bir yolculuğa çıkmış olacaklar? **hipermetin**. Dünyanın oyun olduğu bir dönemde modern bir fanusun içinde kademe kademe ilerlemeyi öğrenmek zorunda olan birey, bir gün evden dışarı çıkar **ve**... Caz tarihinin en kendine özgü seslerinden, hayatlarından biriyle karşı karşıyayız. Ama **yazın** şu sıcak günlerinde böylesi bir tempoya yürek dayanır mı? Okurken "Ben dün gece neden aşkıttım?" da diyebilirsiniz. **dergisidir**.

Nefes

Ziyadar Unsurdur

Işık içindeyim, eksiksizim, arınmışım.

Antonin Artaud

Yaşayan Mumya Festivali nedeniyle ülkemize gelen Fransız yazar ve tiyatrocu Antonin Artaud, günümüzde tiyatrolarda kullanılan ışık aygıtlarının kifayetsiz kaldığını, ışığın akıl üzerindeki özel etkisi söz konusu olduğundan, ışıksal titreşim etkilerinin; aydınlatmaları, dalga dalga ya da oklardan oluşan bir yalım ateşi gibi yaymanın yeni biçimlerinin araştırılması gerektiğini söyledi.

Beni saran karanlığın içinde iki yeşil fosforlu göz parlıyor. Hasan bana doğru ilerliyor. O kadar yaklaşıyor ki. Korkudan nefesim kesiliyor.

-Anne, oda ne kadar karanlık, lambaları yak!

-Aç da gözlerini bak küçüğüm, işte yanıyor.

6. bölümün sonu... Suat Derviş'in aynı adlı eserinden uyarlanan Kara Kitap, yarın yine 18:00'de Radyo Tiyatrosu'nda.

Şimdi haberler!

Astronomlar, on milyon ışık yılı uzaklıkta bir kara delik saptadı. M82 olarak adlandırılan galakside, her on dakikada bir parlayan, donuklaşan ve titreyen obje, Chandra X-ışını Rasathanesi tarafından görüldü. Titreşimin; bir kara deliğin, yakındaki bir yıldızdan "gaz çekmesi" ile oluştuğu iddia ediliyor.

İşadamı Hayri Taş, Tarabya'da bir otelde, boğularak öldürüldü. Emniyet yetkilileri, katilin daha önce de çok sayıda kişinin canına kast ettiğini açıkladı. Yıllardır psikolojik tedavi gören failin konsomatrislik yaptığı ve İsmailiye Mezhebi'nden gizli bir tarikatla ilişkisi olduğu ortaya çıktı.

Neşe, haz, kızgınlık gibi duyguların en önemli düzenleyicisi olan Nefes'in, insan hayatı üzerinde doğrudan bir etkisi var. Sufi Tibbiyle ilgilenen araştırmacılara göre, bazı fiziksel olaylar, nefeste taşınan ilahi özü değiştirip perdeleyebiliyor.

Yaşayan Mumya Festivali nedeniyle ülkemize gelen Fransız yazar ve tiyatrocu Antonin Artaud, günümüzde tiyatrolarda kullanılan ışık aygıtlarının kifayetsiz kaldığını, ışığın akıl üzerindeki özel etkisi söz konusu olduğundan, ışıksal titreşim etkilerinin; aydınlatmaları, dalga dalga ya da oklardan oluşan bir yalım ateşi gibi yaymanın yeni biçimlerinin araştırılması gerektiğini söyledi.

Alman psikologlar, çocuklukta yaşanan veya yaşadığı sanılan anıların, ruhsal tahribata neden olabileceğini vurguladı. Yer değiştirmiş veya gizlenmiş biçimde geri dönen bastırılmışlık, bir duygu, fikir veya anı olabilir. Takıntılı eylemler nevrozunda, hasta zorunlu eylemlerle ilişkiye geçiyor. İstismar bilinçli olarak hatırlanmasa da, söz konusu seremoniyi icra etme zorunluluğu yaşayan birey...

Çıt!

Haydee, bir bu eksikti! Elin kara deliği, bizim ışığı da çekti içine anlaşılın, Arto mu ne, haklı adam valla, bu çağda hâlâ elektrik kesintisi, iyi olmuş pislik herife, kanımızı emdi, boğulması mezhebin filan değil, Allah-û Teâlânın emridir, bravo kadına, eminim ki o zorunluluğu yaşayan her birey...

Yaa Saniyee, bi mum getirsene!

Bir kibrit kutusunun içine tıklımış ölümü bekliyoruz. Ter, sidik, parfüm, sigara ve alkol kokusuyla harmanlanan bu karanlık delikte, hepimizin üzerinden akıyor ter; kızgın tavaya sıçrayan su damlası gibi, düştüğü yerde patlayan: her damla, bir

kırkıpkın

63

inilti.

"Yanıyorum Allaahh," diye ünlüyor kara yağız delikanlı; Onu onaylıyor Damla: "Ayol been del!"

Damla'yı mutat karakol ziyaretlerimizden tanıyorum, yıllardır. Onun da etinde belgeli, geçmiş. Ne kadar benziyoruz birbirimize; o, ben ve hepimiz. Aragon'un dediği gibi: "Sessiz çılgınlık, siyah taftalar, redingotlar, cinayetler. Aynı gri bakışa sahiptir tüm..."

Zihnim geriye doğru ilerliyor, Damla ateş aranırken. Hayır o çocuk ben değilim, benim hiç yüzüm yanmadı ki o, sizin yanınız.

Annemle beni cezalandırıcısına yakmıştı yıllar önce. Biber kızartırken. Neden o, sokaklarda gece yarılarına dek sürerken sen, ateşin karşısında eriyorsun, derken benzer bir gelecek ve hatta böyle bir geçmiş de istemediğimi duyumsayıp ateşi söndürmeye yeltendim. Söndü ama sönmeden önce... Annemin boynu, benim sol yanağım boydan boya dağıldı harla. Acıdan, bayıldığımdaya hatırlamıyorum ağlayıp ağlamadığımı. Ayıldığımdaysa bunun bir anı değil, bir acı olarak ölene dek peşimi bırakmayacağını görüyorum. Bu bilgi, nefreti çoğaltan, çoğaldıkça daha da derinleşen bir yaraya dönüşüyor sürekli.

Sokak lambasının, içeriye sızan huzmesinden başka ışık aydınlatmıyor odayı; ama sıcak aynı, dağılanma keza. Patlamış ampulün etrafında bir kanat çırpması; böylesi bir devinimsizliğin ortasında... Elimin tersiyle alınımdaki boncukları silip avucumda biriktirmeye çalışıyorum ki, ona bir yudum su verebileyim. Karanlık kötü, susatır! Sıcak iyi, terletir. Sinek kelebeğini yaşatırım, böylece. Babamın sızmaya ramak kala söndürmeden küllüğe attığı izmaritleri alıp evdeki cümle sineğin, kelebeğin gözüne tutardım, kaçıp kurtulsunlar bu izbelikten diye. Ucunda hâlâ kor olan izmarit bir fener, ben de onlara yol gösteren kurtarıcı; çocukluk, işte! Sinemada yer gösteren fenerli adamı görünce, mesleğimi seçmiştim bile: insanlara ışık tutacaktım.

"Haayır ristemiyorumsinemayelıbacaklarımdakimseonunba nayaptığıkötülüğügörmüyörgözgözügörmüyorfenerliadamg örmüyorfeneriyakıpgözüne gözünututuyorallahonuköretmiy orallahsadecebeniyakıyor!"

"Haydaa geldiler gene, nefes almadan konuşuyor. Güzelim sus, yoksa hortumla susturacaklar. Tane tane anlatsana şunu bağırmadan."

Bir parça ışık kurtuluştı bizim için; annemin yemek kitabının arasına çiziktirdiği gibi: Biraz daha ışık! Goethe'nin ölüm döşeginde söylediği bu sözlerle, sembolik anlamlar yüklemeye çalışmışlar, oysa sadece hizmetçisinden bir pencere daha açmasını istiyormuş. Fakültede okuyan Seda

Abla anlatmıştı, annemin yemek kitabını ödünç aldığında görmüş. Gerçeklik niye hep sembolleştirilerek, aslından saptırılmaya çalışılıyor ki? Kapkaranlık bir lanet, duyarsız bir acımasızlık, kanıtıcı bir hafızasızlığın sahnesi olan o ev, gerçekte işte. Doktorlar neden seremonik anlamlar bulmaya çalışıyorlardı, çocukluğumu kazı sahasına dönüştürerek. Her şey anlattığım gibi, hatta çiçekler bile. Pamuğun içindeki fasulye dahi kurumuştur, ve annemin gözlerinin ferisi.

Birlikteliğimizin bir yasak savma olduğu o fare deliğinde, tüm husumetler gece zuhur ederdi. Gündüz hiç yoktu ki! Güneş, sıcaklığı, aydınlığı, ışığı. Perdelerin, karabasan misali üzerine abandıği pencerelerden hiç ışık girmezdi ki! Nasıl biraz daha ışık isteyebilirdik?

"Neden senin pencerelerin kapalı, evlerin hep karanlık?" dedikten sonra örnekler vermişti resim öğretmenim:

"Orhan Peker, pencereleri sınıksız kapadığı için pırlıtları donuklaştırır. Işığın biçimleri değiştirme gücünden çekinir çünkü. Oysa Matisse, bir pencereyi açar ve odayı aydınlığa boğar!"

Sonra sonra aydınlandı kâğıt üzerindeki ev içlerim. Mutfak masrafından kesip gizlice yaldızlı boya almıştı annem, en parlak güneş benimki olmalıydı. Işık, dalga dalga ya da oklardan oluşan bir yalın ateşi gibi yayılmalıydı ortalığa; bir yalın, ama en çok da bir ateş gibi. Gitgide ateşe dönüşen öyle bir ışıkla soğruldu ki, görünmez oldu resimler. Abimin kibrit evi ve sureti gibi!

Mahalleli toplanmış, hu çekerek, annemin acısını paylaşıyor, sözde. Aynı batında, geceleri bacaklarımda gezinmesini kanıksadığım eller, Morandi'nin simsiyah şişeleri olup yanağımda kırılıyor: "Hep senin yüzünden orospul!" Kanla boyanıyor yanağım, yüzümü damıtıyor kırmızı; gözlerim yansımaz oluyor, aynalara.

Nerden bilebilirdim ki? O dönem bütün erkek çocuklar, kibritten ev yapıyordu. Bizimkisi, içine lamba koymamış. Ev, hep karanlık. Resim öğretmenimin söylediklerini anlatıyorum ona. Ne kadar sonra hatırlamıyorum, bedeni titriyor, yüzü buz kesiyor. Elektrik çarpmış! Yaramıyordu işte bize ışık, çarpıyor, yakıyor. Keşke geçmiş zaman kipini kullanabilseydim ama bu lanet hiçbir zaman mazide kalmayacak, biliyorum. Bunun için ağlıyorum sadece, ölene değil.

Geçmişin yükünü taşıyamıyorum, sallanıp titrerken aidiyet bulmaya çalışan cümleler akıyor dışıma: Kimse bana anahtarı uzatmıyordu, çünkü onlardan hiç birisi ben değildi. Geçilecek her kapıdan kuşkulaniyordum; bunlar dünyanın hapisanelerine mi, yoksa sonsuzlukların uzayına mı açılan kapılardı? Bütün odalar, dağların bayırlarından sınırsız genişliğin kapısını açıp, kilisiz ve anahtarsız sonsuzluğu

gördüğüm zamanki gibi aydınlandı...

Duymuş olmalılar sesimi, açılıyor öte kapı ve içeri doluyor ışık zerrecikleri. Tam yüzüm aydınlanacakken copu yiyorum ense kökümüne! Niye hiç susmazmışım ki ben, hem suçlu hem dişli? Çeneme mi vurmuş? İyi gelmiş mi peki cop? Yoksa öldürdüğüm adam daha mı iyi vurmuş?

Üşüyorum, dişlerim kenetleniyor, soluğum donuklaşıyor. Taş zeminde baygın yatarken çocuk sesim dilleniyor: Anne, oda ne kadar karanlık n'olur ışığı yak!

"Uslanmıycan mı lan, üşüyormuş bi de zarifim! Elin adamını boğarken üşümüyodun da şimdi mi? Ne saklıyon bakıym o torbada? Işıkmış, git de babanı kandır! Hapçı karı, yüzünde meymenet yok bu kaltağın bel!"

Bu ses, bu sözcük? Baban bu! Dirildi mi yoksa rezil herif? Gölde boğulmamış mıydı, o?

"Kaltak, kim aç dedi sana perdeleri haa! Orospu musun sen? Mahalleliye rezil mi edecen beni? Elalemin gözünün önünde soyunulur mu lan? Elin evladını da günaha sokacan."

Bir daha ışık yanarken soyunursam, yapacağını biliyormuş. Öyle ya, sadece onların helalidiydi bedenim, evin iki erkeğinin!

Oklavayla tüm lambaları paramparça etti. Oysa kasabaya yeni bağlanmıştı elektrik. Ama bize haramdı!

"Saniye, Saniyeee, uyan, uyan. Elektrik geldi, koptuğu yere bağlandı yine. Kadıncağız, nasıl da zor günler yaşamış. Üç yıl öncesine dek tedavi görüyormuş, koş koş doktoru konuşuyor:"

"Kendi kendine konuşmaya 13 yaşında başlamış. Anlattıklarının doğru mu, yoksa bir tür sahte anı sendromu mu olduğunu çözemedim. Uyuma yönelik tüm davranışları bozulmuştu. Anıya meydan okuyacak her olaydan kaçınıyor ya da egosuna yardım edeceğini düşündüğü eylemleri, kendince zorunlu kabul ederek seromonik düzlemde ilişkiye sokuyordu. Hipnozlarda, biteviye karanlık, alkol, nefes, ateş, yanık, kırık, ışık, eşik, fener, kibrit, güneş, sarı, sessizlik, gecelik, perde, çiçek gibi imgeleri kullanarak karmaşık cümleler kuruyordu. Yıllarca, bu imgelerin benliğini esir almasındaki etiyolojik bağlantıyı irdeledik. Tedavi hep tek yönlü kaldı, eskiyi anımsamaktan kaçınıyordu. Çocukluğunu bastırılmıştı."

"Allah kimsenin başına vermesin. Bak duydun işte, saçma sapan masallar okuyup kafalarını bulandırma sakın çocukların Saniye."

Elektrik yokken daha mı mutluydum? Belki! Televizyon yok, masallar vardı.

"Uykucu Cin'in elbiseleri renktir. Işığa göre bir bakarsınız

kırmızı olmuş, bir bakarsınız sarıya dönmüş. İki şemsiye taşır; biri, renkli çiçeklerle süslü, diğeri simsiyah. Çiçekli şemsiyeyi uslu, terbiyeli, söz dinleyen çocukların başına tutar, böylece onlar çabucak uyur, renkli rüyalar görür. Siyah şemsiyeyi ise uslu durmayan..."

Başına siyah şemsiye tutulan çocuk bendim, uslu durmayan, uyu(ya)mayan. Karanlıktan korktuğumu bilen (çünkü öyle sanan, asıl korkumu hiç bilmeyen) annem, hiç bıkmazdı, ben uyuyana kadar okumaktan. Düşsel bir varlık gibi usulca masal kitabını bırakır, bir başkasını alırdı, eline:

"Günümüz insanı, fiziksel, ruhsal ve astral bir beden ile bir egodan oluşur; oysa Satürn döneminin başında..." der demez afyon içmişçesine kendinden geçer, uyuyakalırdı. Devam etmek isterdim ama kitabı bulamazdım. Kitap filan yoktu da, o mu sayılıyordu?

"Satürn döneminde, insanoğlu ısının ve soğuğun bölünmüş hallerinden oluşan kör, sağır ve duyarsız bir yığındı (bu, babam!). Güneş aşamasından önce, ateş ruhları ya da baş melekler, bu insanların bedenlerine hayat verirdi ve onlar da böylece parlamaya ve ışık saçmaya başlardı."

İnanmak istesem de inanamıyordum. Geceleri, kuzey ışığıyla pırlı pırlı aydınlanan Buzlar Kraliçesi'nin Sarayı'na bile. Çünkü avcılar vardı. Tek gerçek, onların varlığıydı. Sessizliğin hüküm sürdüğü gecelerde babam avcı, ben de minik tavşan olurdum. O kadar karanlıktı ki, tuzağın nerede olduğunu göremiyordum. Sen görebildin mi hiç?

"Boşuna konuşuyorsun," dedi kara yağız delikanlı, "yok artık o. Senin dirim kaygın, onun ölüm nedeni oldu; elektrik verdiler cinsel organına."

Haayır ölmedi o! Masalını dinlemeden nereye?

"Uzaktaki dağların ak kayalı yamaçları, güçsüz bir ışık yansıtıyor. Ama tavşanların kulakları dik, bir şey bekliyor, peki ne bekliyor? Yoksa daha fazla mı mutlu olmayı umuyorlar? Az ötedeki küçük duvarın dibinde, gün ağarınca gizlenip uyudukları çukura giden oyukta bir tuzak kurulu. Haberleri yok tuzaktan."

Tuzak nerede?

Ay'ın masalsı ışığı altında cırcırböcekleri öterken ölüyor, Damla. Andersen'in masalındaki iki arkadaş gibi, karanlık bulutların arasından yüzünü gösteren güneşi takip ederek, kırmızı böğürtlen dalının bulunduğu duvarın dibine gidemeyeceğiz demek ki. Masalın sınırlarını zorladık büyüyerek, cennet ülkesine çocuklardan başka kimse giremez çünkü!

Gecenin mevsimi de, masalların coğrafyası da aslına rücu ediyor. Giderek eksiliyoruz, bu boktan karanlık, düşsel varlık

VI - İskenderiye

masalındaki gibi, bedenlerimizdeki pırlıttan kâm alıyor; uzaydaki kara delikler gibi, yıldız yıldız parlayan gözlerimizdeki ışıktan besleniyor.

Sadece şarapla beslenirdi, Şâfi Dede. Evden kaçtığım bir gece, hümgür hümgür ağlarken gördüm ışığını. Kuytadaki ateşe ellerimi uzattığımda, o da şişesini uzattı hemen: İç ve tefekküre dal küçüğüm, ama sakın unutma!

Unutulması mümkün olmayan bir dostluk kurduk, mahremiyetlerimizi sunduk birbirimize. Işığım oldu, karanlığımı dinlerken. Gölge oyununu öğretti bana alevlerin yansısında; çok sonralarıysa bir elyazmasının gizini...

İsmailiye mezhebinden Ansariehler'e mensuptu Şâfi Dede. Tanrının bir olduğuna inanırlardı inanmasına ama tanrı, Abel, Seth, Joseph, Josue, Asaph, Simon ve Ali gibi yedi şahısta tecessüm eder ve bu tezahürlerin her biri, bir evvelkinden gelirdi. İlâhiyatın ışıktaki gizlendiğine ve şarabın tefekkür eyleyerek aydınlatmasına inandıkları için, ayinlerinde şarap içerlerdi. Tenâsüh nazariyesindendiler ve iman eden ruhlar, birkaç değişimden sonra ışık dünyasında birer yıldız olacaktı.

"Dede, ışık dünyasında yıldız olmak nasıl olmaktadır? Yıldızlar karanlıkta çıkmaz mı? Işık dünyası aydınlık, yıldız dünyası karanlık ise..."

Sırrını çözemediğim mısralar okudu dedem, isimimle başlayan:

"Her elif,

Karanlık gecelerde senin isminden dolayı mum gibi olur,

aydınlatır geceyi. Araplar, onun nûruna pervanedir.

O nûrun dumanından dolayı Allah adındaki lâm iki kez okunur,

Anla bunu.

Dumanı gece zevk-û safâsına, nûru gündüze sebep oldu.

O mum, görmesini bilenler için yaratılış چراغını yaktı.

Ufuklar onun nûruyla aydınlanır. O doğudan yükselen mum,

yani güneş sâdece bir ışığıdır onun. Onun parlaklığı kendini

gösterince, vücut kandili yandı. Yüzünün güneşiyle muhtelif şekillerde zerrelere gösterdi, aynasından.

Onu övmeye başlarken parlaklığıyla gözlerim aydınlandı."

Dedem, neyiyle ya da nefesiyle konuşur, gözlerindeki ışığın, gözümü almasını gözlemlerdi. Nefes, diye başlayıp devam etmişti, bir gün: "Sufi Şeyh Hakim Muînüdîn'in öğretisine göre, hava veya oksijen ile aynı anlamda değildir. Nefes, ziyadar unsurdur, ışık huzmesidir. Bazı fiziksel olaylar,

nefeste taşınan ilahi özü değiştirebilir veya perdeler. Endüstriyel atıklar, alkollü içecekler ve çeşitli gıdalar nefesle etkileşip onun halis işlevini bozar." İşbu nedenle Şâfi'yle görüşmemem tembih gereğidir. Şarap, nefesinin arlığını bozmaktadır.

Kırılıp küsmesin diye peki dedim, ama Şâfi'den kopamazdım. Bence ikisi de aynı dili, ayrı mezheplerden konuşuyordu. İlahi güç ışıktaydı, biri şarapta; diğeri mumda, şemde, pervanede, kandilde ve elifte bulsa da anlamını; ilahi güç, ışıktı.

Herkes birer birer öldü; kimi yanarak, kimi boğularak. Dedemle annem, nefes darlığından... Kasabada doktor yoktu, tedavi imkânı yoktu. Fatalist bir fasit daireydi, orası. Doğu'dan yükseldiği söylenen ışık aslında karanlıkta ve bedeli, bir nefesin sönmesiyle, nedeni Batı'da arayacak, coğrafyamda soluksuz bırakılan tüm nefeslerin intikamını, Batı'nın bol ışıklı salonlarında alacaktım.

Tenasüh nazariyesi uyarınca, Şâfi Dede'nin ruhu bedenimdeydi, itikatımızda fırtına ve feveran vardı, cinayet vardı. Kızlarının, karılarının hayatını, karanlık bir kuyuya dönüştüren, oğullarını kendilerine benzeten tüm "baba"ların nefeslerini bir torbada toplayacak, sonra havaya salacak ve ilahi ışık ülkesini inşa edecektim. Ütopya değil, göz karartan, dahası körleştiren bir nefretti, bu. Çok geçmeden belli bir çevre edindim. Düşündüğümde de kolay oldu, salak ve histerik kadını oynamaktan ibaretti sadece, erkekleri peşime takmak. Otel odalarının kapılarını kilitletken, gözlerimde hiç alışık olmadığım bir ışık çakıyordu.

Tüm çocukların dünyasını aydınlatacak ziyayı topladığımda, yakayı da ele verdim, işte! Elektrik akımı, iç organlarımı kemirirken hiç ama hiç acı hissetmiyorum, çünkü ne zamandır hafızam yok. Organsız bir beden olsam eksilir miyim? Karanlık vız gelir artık, ışık içindeyim, eksiksizim, arınmışım!

↓

Günlerini gecelerini burada geçiren tüm bu insanlar bu yapıyı nasıl adlandıracaklarını hala bilemiyorlardı. Kimileri fener, kimileri kitaplık diyor, bazısı da kendi dillerinde ışikevi ya da manastır anlamlarına gelen kelimeler kullanıyorlardı.

Onu gezdiren mihmandarın, rakamlar, tarihler ve kurallarla dolu tekdüze konuşmasını duymuyor, kafasını göğe kaldırmış yavaşça kendi etrafında dönüyor, gözleriyle, üstüste üstüste binmiş kemerlerin, taşıdıkları rampalar boyunca ışığın bu mekana dolduğu noktaya doğru kıvrılarak, dönerek yükselişlerini takip ediyordu. Boşlukta sallanan metal yapraklar, bulutların güneşle oyunu sonucu değişen ışığı bazen üst katlardan aşağıya seyrek dalmış bir bilginin üzerine yöneltiyor, bazen de boşluğun tabanındaki mozaik güneş figürü aydınlatıyordu. Rampalarda aşağı yukarı yürüyen onlarca insan gördü; hiç ses çıkarmadan kayar gibi hareket ediyorlar, birbirleriyle bir büyüü bozmamak istercesine sessizce selamlaşıyorlardı. Hala fısıldayarak birşeyler anlatan mihmandarı elini hafifçe kaldırarak susturdu, kenardaki taşa sırtüstü uzandı. Ne gördüğü deniz fenerlerine, ne de kitaplıklara benzeyen ve hem deniz feneri hem kitaplık olan bu yapı, sütunlar arasında süzülerek dolanıp bir kapı aralığında kaybolan beyaz sessiz gölgelerle, bilmediği bir dinin tapınağını andırıyordu. Devamlı değişen, devinen, bu dev kuyunun her yüzeyini yıkayıp, kemerlerin ve sütunların gölgelerini birbirlerinin üzerine taşıyarak oyunlar oynayan bu tanırsal ışığı, sayın mihmandar izin verirse, yattığı yerden hiç kıpırdamadan uzun uzadıya seyretmek istiyordu.

Uzak ülkelerden yola çıkan bilginler ceviz kabuğu misali teknelerde haftalarca süren yolculukları boyunca birbirlerine, daha önceleri anlatanın abarttığını düşünerek alaycı bir tebessümle defalarca dinledikleri İskenderiye feneri hikayelerini anlatırlardı. Arkasına aldığı kuzeybatı rüzgarıyla hızını arttırmış yelkenlide herkes ufku tarar, yüzlerce kilometre boyunca dümdüz ilerleyen bu sahillerde İskenderiye kentinden önce İskenderiye fenerini, fenerden önce ışığını, ışıktan önce alevlerle kızarmış bir duman bulutu göreceklarını bilirlerdi. Duman bulutundan saatler sonra alevleri, sonra feneri ve fenerin boyuyla ilgili tartışmalardan saatler sonra da kent binalarını görürlerdi. Önceden dinlediklerinin hikaye değil gerçek olduğununun idrakıyla bilginin, kendisi gibi şehrin şaşkınlığını üstünden atamamış başka meslektaşlarıyla birlikte, mihmandar eşliğinde başlayan çevre gezisi, krallık sarayı, kutsal mezarlık ve tiyatrodan sonra Fener'de biterdi. Kafası karışık Mısır-Yunan tanrılarının heykellerinin bekçilik ettiği kapıdan her girenin mutlak bir suskunluk ve saygıyla karşıladığı bu ilk karşılaşmada, ağlayanlar veya sessizce bilmediği tanrılara dua edenler arasında dikilirken mihmandar, hep içinin sebebini kendisinin de çıkaramadığı bir gururla olduğunu farkedirdi. Belki de her gününü orada geçirdiğinden o, döne döne çıkan rampaları, içeri dolan süzülüşün günışığının numaralarını değil de, derinden bir melodinin içinde dolaşıp durduğu bu mekanı bir mucizeyle karşılaşmış gibi inceleyenleri, taş duvarlara çekinerek dokunanları, yerdeki güneş mozaığının üstünde kollarını yukarı açıp ışıkla yıkananları izlerdi. Bu ilk heyecanın geçişini birbirleriyle konuşup orayı burayı işaret etmelerinden anlayan mihmandar onları rampaya yönlendirince, bu küçük beyaz topluluk itaatle tırmanmaya başladıkları tatlı eğim boyunca dizili odaların kapılarında yazılı başlıkları kendi kendilerine okur, kafalarını sallarlardı: optik, botanik, geometri, coğrafya, hidrostatik. Fenerin ateşi hemen üstlerinde yanar, dumanı gökyüzünü beyaz bir bulutla kaplarken çıktıkları terastan sanki İskenderiye kentini değil de tüm dünyayı seyredirdi. Antik dünyada insan eliyle inşa edilmiş hiçbir yapının

sunamayacağı bu ilham verici görüntü karşısında heyecanlanırlar, terasın dört bir tarafına koşuşturarak kente, denize tutunan Nil Deltasına ve kesintisiz devam edip başlarını döndüren ufka bakarlar. İskenderiye kentinin, kıyılarını islatan üç su kütlesi: deniz, nehir ve lagün arasında uzanan izgara planlı geniş caddeleri meydanlar ve görkemli binalarla donatılmıştı. Krallık sarayı, tiyatrosu, tapınakları, anıtları, hamamları, tersanesi ve üç limanıyla refah içindeki bu kent, ne bazı bilginlerin geldiği akropolün etrafına öbeklenmiş Yunan kentlerine ne de ziyaret ettikleri dört tarafı surlarla çevrili, içine kapanmış kuşkucu Suriye sitelerine benzerdi. İskenderiye bir metropoldü. Limanlarına her gün, değişik kıyılardan gemiler yanaşıyor, rıhtıma çeşit çeşit baharat, maden, yiyecek ve dokumanın yanı sıra farklı kültür, düşünce ve dinlere sahip insanlar bırakıyordu. Kentte hem kutsal Nil Irmağıyla Teb ve Memphis'ten taşınan Mısır geleneği ile kurucusu ve adını taşıdığı Büyük İskender'le özdeşleşmiş Helen kültürünün, hem de Musevilğin ve Hristiyanlığın izlerini takip etmek olasıydı.

Dört bir yandan gelen bilim adamları kitaplığın muazzam koleksiyonunda serbestçe araştırma yapıyor, kaldıkları Musaion'da ünlü bilgin ve düşünürlerin verdikleri derslere ve tartışmalara katılıyordu. İskenderiye aynı zamanda, evsahipliği ettiği bu düşünsel üretimin ilk pratik sonuçlarının denendiği yerd. Çıkrık, çark ve kaldıraçlar, insan, hayvan, su ve rüzgar gücü kullanılarak hareket ettiriliyor, gemi inşası için suyu sonradan boşaltılan kuru su havuzlarından, bir kişinin indirip kaldırabileceği köprülerden, Nil taşkınlarına karşı kurulmuş karmaşık kontrol düzeneklerine dek antik dünya için yeni birçok teknoloji bu kentte geliştirilip kullanılıyordu.

Bilgin ve düşünürler onları bekleyen ciltlerin esrarı arasında kayboluyor, bazıları günlerce çalışıyor, uykusuzluktan elbiseleri gibi beyazlaşmış yüzleriyle rampalarda dönüp odadan odaya seyirtiyor nihayetinde bir köşede kitap kokuları arasında sızıp kalıyorlardı. Kitaplıkta gerçekle hayal birbirine karışıyordu: Nil'in taşkın bölgelerini veya Roma su yollarını gösteren şemaların arasında Girit adasında, derinliklerinde bir canavarın yaşadığı ve ondan kurtulmanın sonunda mutlu, huzurlu ancak dünyadan soyutlanmış bir yaşam bulabilecekleri saklı bir cennete düştükleri labirentin planı duruyordu. Büyük İskender'in kurduğu 17 kentin detaylı planları ve hikayelerini içeren kitapların cildiyle, basamaklar şeklinde yapılmış piramitlerin vahşi ormanlar içinde acemice resmedildiği kitapların cildi aynıydı. Bu garip hayvanlarla dolu sayfaları kim nereden getirmişti? Bildiğimiz dünyanın gizli vadileri mi evsahipliği ediyordu onlara yoksa bilmediğimiz bir dünyanın uçsuz bucaksız ovaları mı? Kitaplığı gören ve odalarına girip çıkmaya başlayan biri artık onun ve onu kuran gücün kölesi olur, bu ilham verici ışık ve sihirli melodinin sardığı mekandan ayrılamazdı. Kimse odalara yeni ciltler,

yeni haritalar getirildiğine şahit olmamıştı ama tıp kitaplarıyla dolu bu odayı, hele hele şu dünya haritasını hiçbiri hatırlamıyordu. Etrafta birkaç yaşlı çalışan dışında hiç görevli yoksa kitaplar raflarına nasıl geri dönüyor, bütün bu düzen nasıl işliyordu? Hepsi bu kitaplıkta hapis olduklarını, bu feneri bu dünyaya yaktıma mahkum olduklarını biliyor, kendi kendilerine şu soruyu sorsalar da bir saniye sonra soruyu unutuyor raftan bir kitap alıp sayfalarını çevirmeye başlıyorlardı: Evren bu kitaplığın bitmeyen rampalarına dizilmiş odalarda mı saklıydı; yoksa o ancak, açık denizlere açılan yalnız yelkenlilerle, çöllerin buğulu sarılığına sicim gibi dizilmiş kervanlarla mı keşfedilecekti?

Bilginler çeşit çeşitti. Kimisi sarsılmaz bir inançla insanlık yararına projeler peşinde koşuyordu: suyu çıkarmak, taşımak, kontrol etmek için değirmenler, pistonlar, çarklarla örülmüş karışık mekanizmalar tasarlıyor, hastaları iyi edecek tedaviler geliştiriyorlardı. Bu grubun küçümsediği ve şarlatanlıkla suçladığı bazılarıysa aynı yöntem ve kaidelerle geliştirdikleri sistemleri başka amaçlar için kullanıyorlardı. Halk Nil'in sularını dizginleyen bir seti tasarlayan bilim adamlarından çok onları eğlendiren küçük oyun ve sihirbazlıklarla ilgileniyordu. Devamlı sarhoş gezen adalı bir adam iki haznesi tek ağızda birleşen ve gizli iki hava deliği sayesinde tutuş şekline göre kırmızı veya beyaz şarap döken bir sürahi geliştirmişti mesela. Bu sürahilerden ve aynı adamın icadı olan basit bir piston düzeniği yardımıyla çevresine dizilmiş kapların hepsine birden aynı anda şarap akıtan özel fiçilerden üreten bir Mısırlı tüccar çok zengin olunca bilgini unutmamış ona da hakkını vermiş, o da tüm parasını yine şaraba yatırmıştı. Aralarında en tanınmış, fenerdeki rüzgar orguyla yansıma mekanizmalarını tasarlayan gençti. Mekanığı, hidrostatığı, yansıma ve akustik kanunlarını iyi bilen bu adamın tasarladığı ve sakladığı karmaşık düzenekleri bilmeden harekete geçiren insan sadece kendi için hazırlanmış sürpriz ve etkileyici olaylar dizisine şahit oluyordu. Bir tapınak için tasarladığı düzeneklerle ünlü olmuştu: yapının ağır kapısı açılınca, uzaklarda bir org uzayıp giden tek bir nota üfler. Asıl etkileyici bölüm ise bundan sonradır: kapı bir süre sonra kendi ağırlığıyla ziyaretçinin arkasından kapanırken, ortadaki bir çeşme harekete geçer, akan suyun çalıştırdığı bir düzenekle bir mil etrafında dönen aynalar da tavandaki deliklerden içeri dolaylı ve puslu bir ışık düşürürlerdi. Bir süre sonra kentlin zenginleri ona iş yağıdırır olmuş, mezarlarına hırsızları korkutacak tuzaklar, çocuklarını oyalayacak kuklalar, evlerine orjilerini renklendirecek mekanizmalar ısmarlamaya başlamışlardı. Bunun dışında bir grup bilgin de krallığın hizmetinde çalışıyor, Batı Limanının ardındaki kuru su havuzuna sıralanmış dev kızaklarda bin kürekçiyile ilerleyecek, hiç durmadan ok atan kesintisiz mançoniklarla donatılmış korkunç bir savaş gemisinin yapısını

yönetiyorlardı.

Günlerini gecelerini burada geçiren tüm bu insanlar bu yapıyı nasıl adlandıracaklarını hala bilemiyorlardı. Kimileri fener, kimileri kitaplık diyor, bazıları da kendi dillerinde işikevi ya da manastır anlamlarına gelen kelimeler kullanıyorlardı.

Kitaplık feneri yükseltiyor, fener kitaplığı aydınlatıyor: herşey ışığın etrafında dönüyordu. Yetmiş metre yüksekliğindeki hafif konik küllenin içinde yükselen rampa, kemerler, sütunlar, odalar, raflarına sıralanmış bilgi ve içeri dolup etraflarında dolanıp altlarında birikip bu beyaz adamları hafifçe havalandıran müzik: herşey, kitaplıktaki herşey, onun yükselttiği ve onu aydınlatan ışığın etrafında dönüyordu. Kitaplığın bitiminde çıkılan teras aslında fenerin başlangıcıydı. Bu düzleme oturan yirmi metrelik altıgen prizma ve onu takip eden on metre yüksekliğindeki silindirin de üstünde ateşin yakıldığı dev ocak ve onu hava şartlarından koruyan sütunların havada tuttuğu kubbe vardı. yüz metrelik zirvede elindeki meşaleyi kararlıca göğe kaldıran figürse mağrur Zeus-Soter'den başkası değildi. Kitaplığın üstündeki bu kütlelere, yakıtın gizli kuyulardan sayelerinde yukarı çıkarıldığı özel makara sistemleri, ateşin veya güneşin ışığını kitaplığın ortasına düşürmeye yarayan ayna mekanizmaları ile yapıda dolaşan o belli belirsiz melodiyi yaratan büyük rüzgar organının düzenekleri yerleştirilmişti.

Kimse, mihmandarın onları gezdirdikleri o ilk heyecanlı günün kaç zaman önce olduğunu hatırlamıyordu. En yaşlıları bile henüz kitaplığın yarısını okuduklarını, zaten okuduklarının çoğunu da unuttuklarını söylüyordu. Geceleri kitaplıkta kalan bilginlerden bazıları tam gün doğarken, fenerin ateşi söndürülüp, gün ışığının da içeriye yeterince yansımadağı alacakaranlık vakitlerinde siyah gölgelerin odalara yeni kitaplar getirip bazı bilginleri ve bazı kitapları beraberlerinde götürdüklerini söylüyor, devam ediyorlardı: fenerin tam altında, karanlığın her köşesinde kol gezdiği, kayalara oyulmuş odalarında şeytani projelerin planlandığı, sefil bilimlerin kitaplarının sarkit ve dikitler arasına asılı rampalara sıralı odalarında yılanlar ve çıyanlar arasında dizili durduğu bir kitaplık daha vardı. Yukarı yığıldıkları yüzbinlerce cilt kitaba koşan bilgin ve düşünürleri büyüleyerek onların bilgi ve yaratıcılığını kan emen vampirler gibi kendi karanlık dünyalarının dolaşımına dahil eden bu zalimler bir yandan da, tünellerle dünyanın her tarafına açılıp zorla getirdikleri, kandırdıkları zavallı insanlar üzerinde korkunç deneyler yaparlar, dehlizler boyu yankılanan canhıraş çığlıklar yukarıdaki rüzgar organının büyü müziğiyle perdelenirdi. Yeraltına inmiş bu insanlar kimine göre saf kötülüğün temsilcisiydi ve bulunmaları muhtemel en son yerde, antik dünyanın hem fiziksel hem düşünsel açıdan ışığı olan İskenderiye fenerinin temellerinde en hain planlarını

gerçekleştiriyorlardı. Kimileriye onların sadece bilime sapkınca tutkun bencil ve kışkırtıcı bilginler olduğunu ve üretilen bilgiye sahip olmak için üstlerinde gerçekleşen aktiviteyi hiçbir noktasını kaçırmadan takip ettiklerini iddia ediyordu: ayrıca aniden kaybolan tek kopya kitaplar veya haritaların yırtılan sayfalarının müsebbibi de onlardı. Hiçbir şeyin farkında olmayan çoğu bilginse bunlara gülüp geçiyor, tüm bu düşünceler 'sürekli bu rampalarda dönüp, raflar arasında dolanan, tek eğlenceleri terasa çıkıp kendilerini soyutladıkları dünyayı eşsiz bir manzara seyrederek gibi seyretmek olan kuşkucu bilginlerin paranoyasından başka birşey değil', diyorlardı.

Birgün büyülenmiş ve aslında bilmeden kötülüğe hizmet ettiklerini düşündükleri bu topluluğu uyarmak isteyenlerin birer birer kaybolduğunu farkederek bir grup genç ve cesur bilgin tek şansları olduğuna karar verdiler. Uzunca ve çok gizli bir hazırlık dönemi boyunca fenere yakıt çekmeye yarayan makaraların gidip geldiği kuyulara ve rafların derinliklerine ince, neredeyse görünmez fitiller yerleştirdiler. Tüm sistemi kontrol ettikten sonra bir gün erkenden, ayna mekanizmalarının olduğu odaya girip, fitilin bir ucunu alttan fenerin ateşinin yakıldığı ocağa bağladılar. Gün batımından hemen sonra fenerin yakılmasıyla tüm kitaplığı saran alevler yüzbinlerce cilt kitap, sayısız harita ve belgeyle birlikte kötülüğün hizmetine girmiş binlerce bilgin ve düşünürü de yok etti.

O sırada onlarca mil açıktaki seyreden bir teknede ise herkes yüzlerine vurmuş kızılılıkla hayran hayran ufuktaki alevleri seyrediyor, İskenderiye Feneri hakkında anlatılanların uydurma değil gerçek olduğuna kanaat getirmiş kafalarını sallıyorlardı.

↓

www.abonet.net

**1 aydan 12 aya kadar değişen dergi aboneliği...
Üstelik ücretsiz, adrese teslim.**

Yalnız internette değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0 212 210 01 10

Hayalet Gemi

Aboneliği için;

0212 210 0 110

Perpa Ticaret Merkezi 11. Kat B Blok No: 1752 Okmeydanı / İstanbul

www.abonet.net

abonet@abonet.net

Faks: 0212 222 27 10

Bosongillerden Foton Kardeş

Adnan Kurt

Esrik yaz akşamlarında ateş böceklerinin dansını gördünüz mü hiç? Belki de bütün ışık kaynaklarının en güzelleridir. Luciferin enziminin moleküler düzeyde oluşturduğu fotokimyasal tepkimelerle çıkan yeşilimsi ışık, çevrenizin küçücük yıldızlarla sarılmasını sağlar. Böyle bir akşamda, yeni çıkan laser noktalayıcılarla bahçede oynuyorduk, kedilerle ve arkadaşlarla. Birden, S. döndü ve bağırdı "Aaa, laser böceği!".

Yıl 1963. İki yaşındayım, ve o yıllardan kalan en net anım fotoğrafçıya ruhumu kaptırmama çabam. Huysuzca ağlıyorum. Bilmiyorum elbette benden yansıyan ışık parçacıklarının kimyasal madde sürülmüş kağıtta moleküler değişikliklere yolaçacağını. Şimdi bu fotoğraf kağıdına bakınca, ışık parçacıklarının o zaman oluşturduğu tonlar nedeniyle buruşuk suratımı görebiliyorum.

Dört yaşında Ankara'da soğuk sert bir kış günü yataktan çıkmamaya çalıştığım yıllarda gece soğuklarını da engellemek için pencereye battaniye asarlardı perdenin önüne. Sokaklara gün doğduğunda, küçük bir aralıktan ışık odaya kaçar ve duvara vururdu. Duvarda sokağı izlerdim. Bir terslik vardı ama, görüntü de vardı. Ne tersliğin nedenini, ne de odamın bir Camera Obscura olduğunu uzun yıllar bilemedim. Çocuk cehaleti.

Dört beş yaşlarında, anneannemin sandıklarını heyecanla karıştırırken, loş sandık odasına ışık sızıyor pencerenin üstündeki havalandırma deliklerinden. Kuşlar yuva da yaptığı için beni pek cezbeden bu deliklerdeki küçük pervane rüzgarla da dönerek ışığı hızla açıp kapatıyor zaman zaman. Işık demeti çok kuvvetli ve incecik bir demet. Bununla oynamak hoşuma gidiyor, ama henüz ışık ışınlarından, izgelerden, kaptan Körkten, ve en önemlisi Newton'un bu ışık ışını bir prizmadan geçirerek renklerine ayırdığını anlatan resimden habersizdim.

Bilgi erişiminin çetin olduğu yıllardı. Hayat Ansiklopedisini döne döne okumak dışında pek çarem yoktu. Galiba 62 baskısıydı ki yeni bulunan ölüm ışınlarından söz ediyordu, anlamıyordum. Zaten anlaşılabilir de yazılmamıştı. Milliyet Çocuk Dergisi ve Doğan Kardeş okuduğum yıllardı. İlkokul 4. Sınıfta, (başa)rılı dönemlerimden. Laser nasıl çalışır diye bir yazı vardı. Yakut kristali (bu tamam, anneannemin yakut yüzük taşı olabilir), ışık tüpleri (ışık bunlarda depolanıp yakut kristaline gönderilir diyor) şeklin altında) anlaşılmazdı. Aylarca yastığının altından çıkarıp tekrar okudum. Aniden bir esin gelir de çözerim diye. Mahallede bir bilgin amca, ya da en azından bilgin bir mühendis falan yoktu ki bunları bana anlatsın, garajında anneannemin yüzüğünü zımparalayıp şekil verelim, ışık topları yapalım.

Çok mektuplar yazdım, hayaller kurdum. Nedense oldu. SP şirketi bir helyum neon laseri armağan etti 1977'de. Yurtdışından o zamanlar dergi getirtmek, bazı deney malzemeleri ya da kitaplar için merkez bankası aracılığıyla dışalım yapmak gerekiyordu. Çok deneyim kazanmıştım ithalat işlemlerinde. Ama yine de havalimanındaki gümrükçüye anlatamadık o nesnenin ne olduğunu. Babamla denedik ama adam inat etti, vermiyor. Sonunda bir başkası verdi, gümrük makbuzunu okudum çıkarken, bir paket kaşer yazıyordu. Uzun yıllar hepimizin oynanacağı oldu narçiçeği renginde ışık saçan şey. Önce uzaklara tutup şaşırmıştık, taaa karşı tepelerde kırmızı noktayı görebiliyorduk. Sonra daha inceldi zevkimiz.

medcezir

71

Şimdi herkes mezarında rahat uyuyor. Nasrettin Hoca'nın söylediği gibi oldu, dalgaçılar da haklı çıktı, parçacıklar da. Şimdi bildiğimiz, ışığın foton adı verilen ve ışık hızında devinen, kırınım ve girişim gibi dalga özellikleri de gösteren parçacıklardan oluştuğudur.

Rumeli Fenerindeki yerleşkeye doğru giderken trafik polisi çevirip, belgelerimizi falan sordu. Sonra da, alışıldığı gibi ne iş yaptığımızı. Arkadaşım fizikçi olduğunu, optik ve laserlerle çalıştığımızı söyledi. "Peki o zaman" dedi trafik polisi. "Söyle bakalım, ışık parçacık mıdır yoksa dalga mı?". "hem parçacık hem de dalga gibi davranır" yanıtını alınca da, "ışığın dalga yapısını kim bulmuştur?" diye sordu. "Maxwell" dedi arkadaşım. Hem daha çok bilindiğini varsayıp, hem de efsanevi Maxwell denklemlerini anmak hoş bir duygu olacaktır diye bu yanıtı vermişti. Polis memuru homurdandı, "Değil", dedi: "Doğrusu Huygens olmayacak mıydı?" Evet, doğrusu -yani en derli toplu olarak ışığın dalga yapısını çözümleyen, ve Newton'la da kavga edip duran Huygens'di.

Boson Nedir? Bose-Einstein istatistiklerine uyan ama Pauli dışlama ilkesine uymayan bir parçacıktır. Tüm bilinen bosonların spin (dönme) açısız eylemsizlikleri tamsayıların katlarıdır. Fotonların spinleri 1 ve durağan kütleleri sıfır değerindedir. Bose-Einstein kuvantum istatistiklerine göre, bosonlar, herhangi bir enerji düzeyinde sınırsız sayıda varolabilirler. Yani aynı kuvantum enerji değerine sahip sınırsız sayıda foton birarada bulunabilir. Fotonlar, alfa parçacıkları ve çift kütle sayısına sahip tüm atom çekirdekleri bosongilleri oluşturur.

Işık makineleri yapmak (laserler, beyin ve görme sistemi başarımını ölçecek ışık kaynakları, atomların ve moleküllerin nasıl davrandığını ölçümleyebilecek izgesel -spektroskopik-kaynaklar), ışığa şekil vermek (ışıkla yazmak, çizmek, oynaşmak -M.Hemingway'in Lipstick filmini anımsar mısınız?-, tümçiziler yapmak), ışıkla işler çevirmek (cerrahi girişimler, metallerin kesilmesi ve kaynak yapılması, uzaklık ölçmek) yetmiyormuş gibi, ışık ve cam ticareti de yaptım uzun zamanlar. Ama asıl problemim, bir foton nasıl oluyor da girişim yapabiliyordu? Anımsarsanız, iki dalga tepesi üstüste gelince yokolurlar. Peki iki parçacık nasıl yokoluyor? Teker teker fotonlar girişim sistemine gönderilirse, gariplikler başlıyor. Hani aynalardan yansıyıp, ekran üzerine düştüğünde bir girişim deseni oluşturuyordu ya ışık demeti, şimdi milyonlarca fotonu birarada göndermek yerine, bir anda bir foton olacak şekilde sistemi yeniden kuralım. Sanki Öklid'in ruhu dirilir o anda. Eğer fotonun izlediği yolu

gözlerseniz, girişim deseni değişecektir. Bu inanılmaz bir etkidir, bir yandan da kuvantum mekaniğinin pek de açıkça çözüm getirdiği bir deney de değildir. Dirac'ın efsanevi Principles of Quantum Mechanics'te buna bir satırlık gönderme vardı. Yıllarca anlamaya, öğrenmeye çalıştığım bu görüngenü hala gizemli görünüyor bana. Herkes aynı fikirde değil anladığım kadariyle. Yine de, son yıllarda yazılan bazı kitaplar (örneğin Penrose'un Kralın Yeni Usu, Feynman'ın KEDI) ve makalelerde konu yine gündeme geliyor. Bunları okumak şimdi biraz daha ferahlatıyor yüreğimi. Ama, bu deneyden kendi kendimize çıkardığımız komik sonuçlardan birisi, fotonun akıllı olduğuydu. Bunun üzerine sıkça konuştuğumuz zamanlardan biriydi, masaüstü yayıncılık/Apple Macintosh/ font gibi şeylerde hayatımıza giriyordu. S. ve M. psikoloji laboratuvarında bu yeni oyuncaklarla oynarken tek sayfalık bir dergi tasarımı yapmışlardı. Hayalet Geminin belki de ilk ivmelerinden biriydi "Akıllı Foton" dergi taslağı.

Esrik yaz akşamlarında ateş böceklerinin dansını gördünüz mü hiç? Belki de bütün ışık kaynaklarının en güzelleridir. Luciferin enziminin moleküler düzeyde oluşturduğu fotokimyasal tepkimelerle çıkan yeşilimsi ışık, çevrenizin küçücük yıldızlarla sarılmasını sağlar. Böyle bir akşamda, yeni çıkan laser noktalayıcılarla bahçede oynuyorduk, kedilerle ve arkadaşlarla. Birden, S. döndü ve bağırdı "Aaa, laser böceği!".

Herşey çok hızla değişiyor. Geçen yıl, aşırı soğutulmuş sezyum gazı içerisinde ışığı yavaşlatmayı başardılar. Bu garip değil elbette. Işık, maddesel bir ortamda yavaşlar, rengini biraz değiştirerek. Harvard'daki bu deneyde ışığın hızı saniyede 17 metreye düşürülüyor, sesin hızı bile saniyede 320 metreyken. Burada da durmadılar, bu yıl içinde ışığı böyle bir ortamda durdurabildiler. Yani ışık bu deney kafesine gönderiliyor, orada tutuluyor ve sonra yoluna devam ediyor. Işınlama (Mister Spock), garip zaman makineleri (uzamdan bağımsız eşzamanlı bilgi iletimi) gibi hayallerin gerçekleştirilmeye başlandığı bir zaman yaşıyoruz. Farkında mıyız, ya da önemi var mı acaba?

↓

Kuran'da adı geçen, dumansız ateşten yaratılmış olduğu söylenen cinler gibi bir şeyler. Bilemeyiz. Ama bu konuda çalışmalar sürüyor. Çünkü tasvirlerde hep ışıklar içinde olduğu söylenir. Hristiyan sanatı onları stilize ederek başlarında bir hale ile resmeder...Örneğin İsa en bilinenlerinden bence. Ya da gerçekten bir 'tanrı' insan melezi. Olağanüstü güçleri var, göğe yükselmesi, doğumunu haber veren yıldız parlaması falan...

Telefon çaldığında, bilgisayarında korsan video CD'lerden birini izliyordu.

Dört aydır işsizdi ve bunu aklından çıkarmaya çalışıyordu. Birikmiş parası vardı, Serap da çalışıyordu zaten... Fakat işsiz bir gazeteci olmak: Bu ona tahmininden daha çok koyuyordu. Böyle sırtüstü yatmak ona göre iş değildi. İlk bir kaç hafta renk vermemeye çalışmıştı: Sabahları erkenden köhne cipine atlayıp boğazda balık tutmaya gidiyordu. Fakat bir hafta sonra balık tutmaktan sıkıldı. Hem mevsimi değildi, hem de cip su içer gibi benzin yakıyordu. Bir ara taksiciler gibi LPG taktırmayı düşündü, sonra bundan da vazgeçti. Çünkü işsizlik böyle sürerse zaten cipi elden çıkarması gerekecekti. Metroyla şehir merkezine gidip turlamaya, kısıtlı kültürel mekanları ziyaret etmeye çalıştı. Bu balık tutmaktan daha sıkıcı geldi. Fotoğraf çekmek istiyordu ama keyfi yoktu ki... Geçen hafta aklına iyi sayılabilecek bir fikir gelmişti: Bu boş geçen aylak günlerde ailesinin tüm üyelerini ziyaret edip onların fotoğraflarını çekerek birer kasetlik söyleşiler yapmak... Fazla akrabası olmadığını sanıyordu ama alt alta yazıp bir liste çıkarmaya başlayınca çok kalabalık olduklarını fark etmişti. Kimden başlayacağına karar verememişti bir türlü. Babasından başlamaya kalksa... Bilemiyordu, öyle garip bir tepki verebilirdi ki projesi başlamadan bitebilirdi. Önünde nasıl olsa uzun ve boş bir zaman dilimi vardı. Her hangi bir yerin kapısını çalmak için yazın geçmesini beklemek zorundaydı. Beklerken televizyona teslim olmamak için her hafta korsan CD'ye uğrayıp ucuza film alıyordu. Korsanlardan hoşlanmıyordu ama merakına yeniliyordu işte... Gerçi dürüst ticaret tanrıları arada bir onu cezalandırıyor, filmlerin en heyecanlı yerlerinde dijital kırılmalarla sınırlarını ayağa kaldırıyorlardı. İlk başlarda öfkesinden bir iki CD'yi kırıp atmıştı ama sonra bunun saçma olduğuna karar vererek, korsanlara filmi seyretmiş gibi 'change' yapmaya götürür olmuştu.

Sonunda, Cem telefonun ısrarı üzerine bilgisayardaki görüntüyü dondurup ahizeyi kaldırdı.

"İyi ki geldiniz Cem."

Melek bu sözleri söyleyip kadehini Cem'e doğru kaldırırken Serap biraz huzursuz olmuşsa da renk vermemişti. Asıl konuğun Cem olduğunun altını çizen bir vurgu. Zaten bu alışık olmadıkları mekana adımını atarken içine dönmeye karar vermişti. Melek ile Zafer, Cem'in eski arkadaşlarıydı. Nereden tanıdığını bilmiyordu. Hoş, Cem hakkında bilmediği öyle çok şey vardı ki. Çocukluk ve ilköğretim yıllarını bildiği bu adamı tekrar tanıdığına zaman bir çok şeyi değiştirmiş, o havai gençten ağırbaşlı bir gazeteci yaratmıştı. Serap ise... Çoktan kendini sorgulamayı bırakmıştı. Bir şirkette dokuz-beş mesai yapıp, geceleri gezi dergilerinin sayfalarında hayali yolculuklarda kaybolan bir kadın oluvermişti. Sanki dünya az önce kurulmuştu ve Serap anılarıyla birlikte biraz önce yaratılmıştı. Kendine bir beden küçük gelen bir hayatın içine fırlatılmıştı. Cem, onun bu boğucu ortam içinde nefes alıp vermesini sağlayan bir şnorkel gibiydi. Hele o Hindistan yolculuğu... Konuşulanları izlemiyordu. Bir ara

kendisine bir şey sorulduğunu sanıp masaya döndü. Yanılmıştı, kimsenin onunla ilgilendiği yoktu. Melek, ızgarada pişirilmiş kabakları, havuçları servis yapıyordu. Cem'e bakışında eski arkadaşlığın ötesinde bir şeyler vardı sanki... Bunda tuhaf bir şey yoktu. Cem çekici biriydi. Ya Zafer? Zafer'e baktı. Hakkında bildiği tek şey borsacı olduğuydu. Ve tabii zengin oldukları. Yoksa bu ev, bu büyük bahçe... Bir ara Zafer bahçenin uzak bir köşesini gösterip bahçıvandan gizli ettiği marihuanaları anlattı. Canı sıkılan insanlar bunlar, diye düşünmüştü Serap. Ne yapacaklarını bilmeyen zenginler. Melek sürekli Cem'in ağzının içine bakıyordu. Öyle miydi? Off, en güzeli geçip giden bulutlara bakmak. Nereden geldiklerini düşünmek. Gidecekleri yerleri hayal etmek... Küçük bir kızken yaptığı gibi çimlere uzansa ve bulutlara baksa... Taze kesilmiş çim kokusu, sakız, leblebi tozu, çocuk teri, mahalle gürültüsü, havadaki kızartmanın tuzlu tadı... Oysa yetişkindiler artık. Bu dünyanın birer parçası olmuşlardı. Gerçi kendisi olmasa dünyada bir değişiklik olur muydu? Morali neden bu kadar bozdu ki? Cem'in aylardır süren işsizliği mi onları bu hale getirmişti? Paraya önem verdiği yoktu. Cem'le anlaştıkları bir konuydu bu. Dünya işlerini ti'ye almak. Hiç bir şeyi önemsememek. İnsanlar, olaylar, gerçekler... Bunlar Cem'in dünyasıydı. Ama gazetecilik yaparkenki dünyası. Son zamanlarda, her ne kadar belli etmese de Cem de çok kötü görünüyordu. Bazı günler evden hiç çıkmıyordu. Serap işten eve döndüğünde onu bir filmin başında uyuyakalmış bir şekilde buluyordu. Bir önceki geceden kalan bardaklar aynı yerde Serap'ı karşılayıp şikayete başlıyorlardı. Eskiden de dağınmış Cem, fakat bazen sürpriz bir yemek yapar, aniden arabaya atlayıp şehrin uzak bir köşesine gidip ayın batışını falan izlerlerdi. Oysa bir kaç aydır üçlü koltukta uyuklayan bir adama dönüşmüştü Cem. İlişkileri sıradan insanlarınki gibi değildi. Serap bunları dile getirip, gittikçe boğucu bir hale gelen yaşamlarını daha da kötüleştirerek şeyler söyleyecek biri değildi ama sinirleri bozuluyordu. Bugün bir kımıldanma oldu sanmıştı. Eve geldiğinde Cem'i traş olmuş ve neşeli bir ruh halinde bulmuştu. Kapıdan girer girmez uzun uzun öpüşmüşlerdi. Sanki Cem uzun bir hastalıktan uyanmış, öte taraflara yaptığı bir yolculuktan dönmüştü. Hasretle sarılmıştı ona. Her gün birbirini gören insanlar da bazen birbirlerini özleyebiliyorlardı demek ki... Güçlü bir erkek olduğunu hatırlatmak istercesine sıkı sıkıya kucaklamıştı onu. Sonra da Zafer'lere yemeğe gideceklerini söylemişti. Olur demişti Serap, zoraki de olsa belli etmemeye çalışarak kabul etmişti bu programı. Cem'in keyfini kaçırmak istemememişti. (Melek için miydi bu neşe? Hayır, Cem öyle biri değildi.)

Cem telefon çalana dek önceki günlerde olduğu gibi, kimsenin aramadığı, sormadığı, o yeknesak günlerde

olduğu gibi tozlu bir boşlukta oturmuş unutulmaya devam ediyordu. Öyle hissediyordu. Kimse aramadığına göre bu dünyada artık ona ihtiyaç yoktu. İki aydır Oktay'dan da haber yoktu. Belki Oktay'dır diye açmıştı telefonu. Yardımcısının kendisi için bu kadar önemli olduğunu telefonun ucunda başka bir sesi duyduğunda yaşadığı hayalkırıklığı sayesinde anlamıştı. Oysa Oktay memlekete gitmişti. Kendisi bindirmişti otobüse. Artık kirasını ödeyemeyecek duruma gelmiş olan Oktay'ın ruhsal durumu iyice kötülediğinde tek çarenin bu yaz durgunluğunda onu ailesinin yanına gitmesi olacağına ikna etmişti. Üç beş parça özel eşyasını Cem'e bırakıp gitmişti genç çocuk. Umutlarını rafa kaldırıp geçmişine doğru yola çıkmıştı. Kendisinin de dönebileceği bir baba ocağı vardı kuşkusuz. Fakat geçmişe dönmek Cem'e iyi gelmezdi. Küçüklüğünde onu güçlü omuzlarında gezdiren babasının her geçen gün elden ayaktan düşmesi, hayat suyunun terk ettiği ağaçlar gibi kuruması... Büyük ağaçların sessiz bir tevekkülle yüzyıllara teslim olan ağır ölümleri ile başa çıkmak zordur. Oktay olsa böyle cümlelerle mi düşünürdü acaba? Arada sırada mektuplaşıyorlardı. Yazdığı bazı hikayeleri Cem'e gönderiyordu. Gazetecilikten çok edebiyata yatkındı. Kendisinde olmayan, belki de bu yüzden bir meziyet mi bir kusur mu olduğunu tam olarak anlayamadığı bir özellik. Ama onu özlemişti. Kendini iyi hissettirirdi Oktay. Fakat telefondaki Oktay değil, Melek'ti.

Melek... Melek ile Zafer demek daha doğru. Çünkü onları beraber tanımıştı. Göcek Koyu'nun açıklarında tekneleri bozulmuştu. S.O.S. sinyalinin alıp gittiğinde tanımıştı bu sevimli çifti. Süngercilerle ilgili bir yazı dizisi hazırlıyordu o tarihte. O koca tekneyi kendisinininkine bağlayıp limana çekmişti. Akıllı ve esprili insanlardı. Tekne tamir olana kadar Cem'e takılmışlar, açıkcası hoş zaman geçirmişlerdi. Geceleri, Cem'in kiraladığı balıkçı teknesinde şarap içip uzun uzun sohbet ettiklerini hatırlıyordu. Cem o tarihte çözememişti: insan bu kadar zengin olup da böyle mütevazı olabilir miydi diye... Bir tuhafılık vardı bu işte. Belki de sadece zengin ve iyi insanlardı. Gerçi bu bile kendi başına bir tuhafıktı ya...Melek'in daveti hoşuna gitmişti. Onca zaman sonra aranmak, üstelik ona ihtiyacı olduğunu hatırlatan insanlar tarafından çağrılmak kendisini toplamasına neden olmuştu. Adresi yazıp telefonu kapattıktan sonra bir duş alıp yeni bir insan olmuştu. Sanki eski Cem olmuştu. Not defterini, fotoğraf makinesini, video kamerayı çantasına yerleştirmiş, internete girip son haberleri gözden geçirmiş, hayatla bağlarını sıkılaştırmış, kendine gelmişti. Neden sonra, Melek'in telefondaki konuşmasında bir pürüz olduğunu hissetmişti. Eskiden olsa o anda bu saptamayı yapabilirdi, demek ki oturmak yaramıyordu insana. Aynası

kararmaya başlamıştı besbelli. Zafer'i sorduğunda 'iyi, şey, iyi...' gibisinden mırıldanmıştı galiba. Tabii o sırada Cem hatıralarının içinde Zaferlerin teknesinin iplerini kendisinininkine bağlamakla meşguldü. Tüm kayıtlar gözden geçirildikten sonra o andaki telefon konuşmasına odaklanabiliyordu. Sanki yine S.O.S. veriyorlardı. Ve Cem de...

Fakat siteye girdiklerinden şu sofraya oturup kadeh kaldırdıkları ana dek her şey kötü gitmişti. Bir kere sitenin içinde kaybolmuşlardı. Telefon edip adresi bir kez daha tarif ettirmişti. Alışık olmadıkları kadar zengin bir ortamdı. Ormanın içine konurulmuş birbirleri ile yarış eden gösterişlilikte bir sürü köşkün arasında gezinip durmuşlardı. Sonra Melek ile Zafer'in evine girdiklerinde karşılına çıkan o moda dergilerinden fırlamış eşyalar, aksesuarlar, resimler... Birbirine yapışık inşa edilmiş ikiz evin kapılarına dolanmış sarmaşık güller, bahçede bisiklete binen sarı kafalı bir oğlan... Sanki Cem'in Serap'a veremediği bir hayatın modeli gibiydiler. Belki Serap'ın sessizliğinde bunların gizli olduğunu düşündüğü için Cem öyle sanmıştı, belki aylardır işsiz bir adam olduğunun ayrımlına varınca 'ben burada ne yapıyorum?' hissine kapılmıştı. Ayırt etmesi güç duygular, ama oldukça tatsız bir durum.

"İyi ki geldiniz Cem." Bu sözlerden sonra havadan sudan konuşmaya başlanmıştı. Cem ısrarla kendi durumundan söz etmiyor, laf oraya gelecek diye tedirgin oluyordu. Fakat Melek ile Zafer'in onunla ilgilendikleri yoktu. Biraz gergin görünüyorlardı. Bu kadarını anlayabiliyordu Cem. Dikkatini tam olarak yoğunlaştırıyordu, çünkü aklının bir yanında işsizliği, bir yanında da eve girdikleri andan itibaren sessiz kalkanlarını kaldırmış olan Serap vardı. Sıkılmıştı belli ki. Oysa akşam ikisi için de ne güzel başlamıştı. Göz ucuyla Serap'ı yokladığında genç kadının komşu evin sarı kafalı ufaklığının bisiklet pedallarında kaybolduğunu görebilmişti.

Tatlı servisinden sonra Zafer bir ara ortadan kayboldu. Melek de Serap'a özel bir Çin çayı hazırlayacağını söyleyerek mutfağa giderken gizlice Cem'e kendisini izlemesini söyledi. Cem şaşırılmıştı. Ama Serap hiç de şaşkın değildi. Başından beri sinirini yerinden oynatan Melek'in Cem'e ilgisinin gerçek olduğunu o anda anlamıştı. Bahçenin komşu eve ait tarafında kendi kendine oynayan çocuğu izlemekten bir an bile vaz geçmeksizim öfkeli düşüncelere gömülüyordu. Melek şu anda Cem'i baştan çıkarmaya çalışıyordu. Hemen geri gelmezse ne yapacaktı? Bu yabancı ortamda, şehrin bu kadar dışındaki bir ormanın içinde nereye gidebilirdi? Gitmeliydi. Belki de hemen kaçıp gitmeliydi. Çipi kullanabilirdi. Cem de başının çaresine bakardı. Bundan sonra olacağı gibi. Gözünü

kocaman bahçenin içinde kendi başına bisiklete binen çocuktan alamıyordu. Cem'in küçüklüğüne benziyordu. Sarı, vahşi saçları vardı. Göz pınarları karıncalandı.

Serap bu duygular içinde kıvrılırken Melek mutfağın aralığında Cem'i hayrete düşürecek bir konuşma yapıyordu: "Zafer çok kötü Cem. Uzaylılarla kafayı bozdu. Şimdi birazdan sana da gösterecektir. Bana yardım et Cem. Korkuyorum. Sonu kötü olacak gibi geliyor..." Bu tür konuşmalar yapılırken insanların filmlerden öğrendikleri refleksle birbirlerine daha da yakınlaştıkları, hatta erkeğin yardım isteyen kadının ellerini tutup teskin ettiği bilinen bir gerçektir. Cem de az kalsın böyle bir harekete yelteniyordu ki bir şey onu durdurdu. Durumun tuhafılığı ve gülünçlüğüydü belki. Ya da dışarıda bıraktığı Serap'ın mutsuzluğuyla onu durduran. Melek'e kısaca 'peki' deyip dışarıya çıktı.

Serap'ın suskunluğu elle dokunulur bir hal almıştı. Üstelememek gerekir diye düşündü Cem. Zaten yapabileceği bir şey de yoktu. Zafer üst kattan ona doğru bağırıyordu: "Cem! Yukarı gelsene. Sana çalışma odamı göstermek istiyorum."

Cem, merdivenleri ağır ağır çıkarken pişman oluyordu. Orada ne işi olduğunu sorup duruyordu kendine. Serap dışarıda neden mutsuzdu? Kendisi, dertsiz tasasız birtakım insanların salon eğlencelerine tanık olmak için mi buraya gelmişti? Filminin bundan sonraki sahnesinde ne olacaktı acaba?

Odanın kapısını araladığında yüzüne çarpan klimayla soğumuş hava, onu kendine getirmek yerine başka bir yere götürdü. Duvara asılmış çerçevelenmiş gökharitaları, UFO fotoğrafları, gökyüzüne çevrilmiş ukala bir teleskop, dev ekranlı bir bilgisayar ve hepsinin ortasında oyuncaklarını en sevdiği arkadaşına göstercek olan bir çocuğun sevecenliği ile duran Zafer. Komik bir sahneydi. Bunu çok uzatmamak için söze doğrudan girmenin uygun olacağını düşündü: "Uzaylıların peşine düşmüşsün son zamanlarda. Var mı bir gelişme?" Oldukça üstten ve alaycı bir tonda sormuştu soruyu. Ne gösterirsen göster, asla ciddiye almayacağım anlamına geliyordu kuşkusuz. Fakat Zafer istifini bozmadı: "Votka?" Cem umarsızca eliyle evetledi bu teklifi ve maroken koltuklardan birine bıraktı kendini.

"Ee, nasıl buldun küçük rasathanemi? Bu teleskop geçen ay geldi. Hava kararınca size küçük bir samanyolu gezintisi yaptıracağım. Sen yıldızlarla ilgilenmiyordun, yanlış hatırlamıyorsam..."

"Yanlış hatırlıyorsun, denizde yolumu bulabileceğim kadar bilirim yıldızların konumunu."

"Doğru, doğru... Bizi nasıl kurtarmıştın ama. Bak bu bilgisayarda da özel bir program var. Sürekli internet üzerinden uzaydan gelen sinyalleri değerlendiren bir program..."

"Nereden çıktı bu uzaylılar meselesi allahaşkına?"

"Anlatırım, acele etme. Bak bu kütüphane dolusu kitap, belge hep UFO'larla ilgili. Ben de eskiden senin gibi tepki gösterirdim. Bu konuyla ilgilenen o kadar çok şarlatan var ki. O kadar çok sahte resim, belge falan üretildi ki... Bunlar hep saf insanların uydurdukları şeyler. Ben derinlemesine araştırdım. Bir sürü bilimsel kaynaktan beslendim. Anlatınca hak vereceksin."

"Neye hak vereceğim? Uzaylıların varlığına mı?"

"Çok acelecisin çok... Mısır'a gitmiştin değil mi? Piramitleri gezmiştin?"

"Yapma Zafer! Onları da uzaylıların inşa ettiğini söyleyenlere inanmıyorsun her halde. Bu o kültürleri aşağılamak için..."

"Bunu da nereden çıkardın. Onları tabii ki Mısırlılar inşa etti. Üstelik ben Mısırlıların bizlerden daha çok şey bildiğini de iddia edecektim."

"Uzaylılardan mı öğrenmişlerdi?"

"Acele etme... Dur sana bir kaç satır bir şey okuyayım."

"Nedir o kitap?"

"Ne kadar aceleciymişsin meğer. Bir dur. İçkini yudumla, arkana yaslan, sakın ol. Dinle: ...bir çalı ortasında ateş alevinde ona göründü; ve gördü, ve işte, çalı tükenmiyordu..."

"İncil mi nedir bu?"

"Tevrat! Eski Ahit. Musa'nın Tanrı'yla karşılaştığı an."

Cem, ne var bunda der gibisinden Zafer'in yüzüne bakıyordu.

"Bu ve bunun gibi bir çok bölüm okuyabilirim sana. Ama sırf şu bölümü bir başka gözle görmeye çalış. Karanlık bir gecede tepeye doğru yürüyorsun. Çalıların orada bir ateş görüyorsun, ateşin ortasında bir şekil. Fakat ateş hiç bitmiyor. Çalı yanmıyor yani. Sadece bir ışık bu. Belki de bir görüntü. 'Tanrı'lar çeşitli şekillerde insanlara görünüp onları doğru yola, uygarlık yoluna sokmaya çalışıyorlar. Peygamberlerin her biri bir zanaatin ustası, ilk öğretmeni olmakla anılırlar. Bu bütün dinlerde vardır. Hele mitolojide..."

Cem, bu noktada daha fazla ileri gitmemeye karar verdi. 'Zafer sonuna kadar anlatsın bakalım, nereye varacak'

diye düşünüyordu.

"Mitolojideki tanrıların uydurma mı olduğunu düşünüyorsun yoksa? O tuhaf yaratıkların ve tanrıların, insanlarla kurdukları ilişkilerin anlattığı çok önemli bir şey var. Onlar dünya dışından gelmiş yaratıklardı."

Zafer dinleyicisinin suskunluğunu, ciddiye alınmak olarak yorumladığı için iyice heyecanlanarak devam etti:

"Düşün, bir gezegene iniyorsunuz. Uzayda canlı yaşam arayan, belki de bir koloni kurmayı amaçlayan farklı bir uygarlığın kaşiflerisiniz. Dünyanın eski dönemlerini gözünün önüne getir. Kubrick'in 2001'inin ilk sahnesini hatırlar mısın? Birtakım maymunsular nereden geldiği belirsiz bir kara taş ile karşılaşır ve ona dokunanlar evrimsel bir sıçrama yaşayarak silahı keşfederler. İlk kez kendi türlerinden birini bir hayvan kemiği ile öldürürler. Habil-Kabil meselesi yani. Sonrası bilinen hadise. Evrim meselesi yıllardır neden tartışılıp duruyor sanıyorsun? Çünkü akıl denilen melekenin nasıl ortaya çıktığını bir türlü açıklayamıyorlar. Bu kaşifler dünya üzerinden bir türü deney hayvanı olarak seçip, genleriyle oynayarak yeni ve akıllı bir tür ortaya çıkarıyorlar. Deneyler tam bir başarı sağlamıyor. Örneğin ortaya çıkan yeni canlının kendini doğa şartlarından koruyacak bir postu, tüyleri yok. Çünkü o laboratuvar koşullarında üretilmiş bir hayvan. Başka hayvanlar üzerinde de deneyler yapıyorlar tabii... Bütün o denizkızları, insan başlı atlar, kedi kafalı insanlar... Dr. Moroe'nun adasındaki gibi mutantlar. Genetik, o kaşifler için de zor bir bilim. Üstelik uzayın derinliklerinde, dünya gibi bir gezegende, yanlarında getirdikleri sınırlı olanaklarla çalıştıkları düşünülürse... Zaman içinde bir çok akıllı insan türü dünyaya yayılmaya başlıyor. Akıllılar. Ve yaratıcılarına tapıyorlar. Onları görüyorlar, onlarla birlikte yaşıyorlar. Olympos'ta yaşadıkları düşünülen o tanrılar gerçekten de oradalar. Bütün o hikayelerin kökeninde bu kaşifler var. Cem, bir tek ilk çağ düşünmen yeterli. Platon'u, Aristo'yu, eski Mısır'ı, Babil'i düşün. Matematiği, astronomiyi bu kadar iyi nasıl bilebilirlerdi ki... Birileri öğretmemiş olsa... Üstelik efsanelerde, menkıbelerde... Yahu sırf Gilgamiş destanını hatırlamak yeterli. İnsanın doğadan koparıp nasıl eğitildiğini anlatır. Sonra Nuh'un gemisi! Bir laboratuvar temizliğinden başka nedir ki o operasyon. Düşünsene! Ortalığa yayılmış milyonlarca genetik hilkat garibesini var. Aralarından bir seçme yapıp gerisini yok etmek gerekiyor tabii..."

Cem şaşkınlıkla dinliyordu. Acaba bu masallara Zafer'den başka inananlar var mı diye merak ediyordu. Belki küçük bir tarikat, ya da yeni bir din...

"Peki Zafer bir şey soracağım. Bu kaşifler nereden geliyorlardı? Neden şu anda onların uzayda yaşadıkları yer

hakkında bir şey bilmiyoruz? Neden şimdi yoklar?"

Zafer anlattıklarıyla etkilemiş olduğuna güvenerek purosunun ağzını bir hamlede kopardı:

"Tam olarak bilmiyoruz. Belki, bir ihtimal, hâlâ buradalar. İşte UFO diye görülen, açıklanamayan ışıklı uçan cisimler onlara ait olabilir. Belki de onlar da sayıca çok azaldılar; belki, nesiller boyu kendi uygarlıklarından uzakta yaşamaktan delirdiler; belki ayın karanlık yüzüne yerleştirdiler, belki yerin altına indiler... Gerçekten bilmiyoruz. Şu doğru ama, yakınlarımızda canlı hayat olasılığı bulunan bir yer yok. Tabii bu bizim anladığımız anlamda bir canlı hayat. Belki de bizim tanımlarımızın dışında bir akıl türüyle karşı karşıyayız. Kuran'da adı geçen, dumansız ateşten yaratılmış olduğu söylenen cinler gibi bir şeyler. Bilemeyiz. Bu konuda çalışmalar sürüyor. Çünkü tasvirlerde hep ışıklar içinde olduğu söylenir. Hıristiyan sanatı onları stilize ederek başlarında bir hale ile resmeder... Örneğin İsa en bilinenlerinden bence. Ya da gerçekten bir 'tanrı' insan melezi. Olağanüstü güçleri var, göğe yükselmesi, doğumunu haber veren yıldız parlaması falan..."

Cem durumu kabullenmişti. Birincisi konuyla ilgili yeterli altyapısı yoktu. Mitoloji, din gibi konularda bilgisi son derece sınırlıydı. Bu noktadan tartışarak bir yere varamayacaklarını anlamıştı. Başka bir yöntem denemeye karar verdi:

"Peki, sen bu teleskopla ne yapıyorsun? Yani, bir işaret mi bekliyorsun?"

"Açıkçası bunun tam bir cevabı yok. Teleskopla yıldızlara bakıyorum. Gökyüzündeki hikayeler hoşuma gidiyor. Çok eski hikayeler bunlar. Ve içlerinde gerçeğin önemli bir kısmının gizlendiğini düşünüyorum. UFO'ları bekliyor musun, dersin? Bilemem, bu tamamen bir şans. Ben onları bekliyorum diye, onların bana görünmesi gerekmiyor.. Amacım bir kayıt yapıp televizyonlara vermek değil tabii. Sana anlattıklarım üzerine tartıştığımız, yazıştığımız bir grup var. İnternet üzerinden bağlantı kuruyoruz. Her biri dünyanın bir yerinde, başka başka kültürlerden insanlar. Ortak bir bilinç geliştirmeye çalışıyoruz. Amacımız, sadece bilgileri derleyip toparlamak. Belki onlar hâlâ buradalar, belki bir iletişim kurabiliriz... Gerçi, belki de o kadim dili çoktan unuttuk. Babil cezasından önce belki de tanrıların dilini konuşuyorduk. Bilmiyorum."

Çok hüzünlü bir şey söylemiş gibi susarak önüne bakmaya başladı. Cem bu aradan yararlanarak pencereye doğru ilerledi, aşağıda Serap ile Melek'in ne yaptıklarını merak ediyordu. Serap hala üzgün müydü? Aşağıda iki kadının

şezlonglara uzanmış tatlı tatlı konuştuklarını gördü. Bahçedeki çocuk şezlonglardan birinin üzerinde uyuyakalmıştı. Elindeki küçük uzay gemisine sıkı sıkıya sarılmıştı. Hayatın herkes için ne kadar farklı anlamlar taşıdığını düşündü Cem. Bir an için Zafer'in ne kadar içten biri olduğunu, ne kadar saf bir insan olduğunu anladı. Belki de onu böylesine 'iyi' yapan, gerçeklikten kopmuş oluşuydu. Kendi sınıfının diğer insanları gibi yaşamıyordu, bu besbelliydi. Bir arayış içindeydi. Ve tabii modern insanı ancak yeni bir din etkileyebilirdi.

Serap gerçekten de rahatlamıştı. Cem yukarı çıktıktan sonra, Melek ona da Zafer'in durumunu anlatmıştı. Son zamanlarda borsada çok para kaybetmişti. Aileden kalan servetin dibi görünmeye başlamıştı. Durum kötüye gidiyordu, Zafer'in bir şeyler yapması gerekiyordu. Fakat o ne yapmıştı? Binlerce dolar verip bir teleskop almıştı. Evine her gelene uzaylılarla ilgili masallar anlattığı için çevrelerinde hiç bir dostları kalmamıştı. Serap, Melek'in içten üslubu karşısında kadını kara listesinden çıkarmıştı ama yine de başka insanların yerine ikame edilmek üzere orada bulduklarını ima eden sözlere biraz içerlemişti. Dayanamayıp Cem'le nasıl tanıştıklarını sormuştu. Melek büyük bir heyecanla, denizin ortasında mahsur kaldıkları macerayı anlatmıştı. Karanlık bir denizin ortasında, motoru bozuk bir teknede olmanın ne kadar korkunç olduğunu, Cem'in onları nasıl kurtardığını... Her şeyi, tüm ayrıntıları gözleri parlayarak anlatmıştı. Cem'in adının geçtiği her sahnede, artık sesinin tonundan mı, yoksa kelimeleri vurgulayışından mı bilinmez, Serap genç kadının Cem'e karşı büyük bir hayranlık beslediğine emin olmuştu. Acaba kendisi olmasaydı... Melek, Zafer'i terk edip Cem'le birlikte olur muydu? Cem'in ona sunacağı lüksten ve maddiyattan uzak hayat Melek'i mutlu eder miydi? Parmağına gündelik olarak takmış olduğu pırlanta yüzüğe şöyle bir bakmıştı Serap. Diğer kadınların mücevherlerini süzmek hoşuna gitmezdi. Ama yüzük oradaydı işte. O sırada Melek, uyumakta olan çocuğa bakarak bir çocuk yapmayı istediğini söyledi Serap'a. Fakat Zafer'in işleri ve bu saçma takıntıları bir türlü konuyu gündeme getirmesine izin vermiyordu. Serap, Melek'in moralini düzeltecek şeyler söylemeye karar verdi. Bu kadınla bir çok ortak sorunları vardı besbelli. Cem'in ona sunacağı lüksten ve genç çiftten hoşlandığını söyleyecekti. Gelirten kayboldukları sitenin ücra bir yerinde arabayı durdurup yıldızlara bakacaklardı. Cem'i ne kadar çok sevdiğini söyleyecekti.

Cem, arkasından Zafer'in mırıl mırıl bir şeyler anlattığını duyunca pencereden uzaklaşıp koltuğuna geri döndü:

"Hayatımda bir kez UFO gördüm. Aslında UFO lafından nefret ediyorum. Tanrıların ışığı demeyi tercih ediyorum. Babamın ölüm haberini almıştım. İzmirdeydim. Uçağı

bekleyecek gücüm yoktu. Kuşadasında tatil yapıyordum. İckiliydim. Telefon geldi. Ne yapacağımı bilemedim. O zaman Melek de yok. Arabama atladığım gibi son sürat yola düştüm. Tam Bursa sapağında o ışıkları gördüm. Arabamı durdurdum. Ağaçların arasında bir yerlere inmiş gibiydi. Oraya doğru yürüdüm. Bir rüzgar saçlarımı karıştırdı. Birden babamı düşündüm. Ağlamaya başladım. Epeyce ağlamış olmalıyım ki gözlerimi açtığımda karanlığın içinde buldum kendimi. Sonrasında yavaş yavaş yola devam ettim. Sanki babamla orada vedalaşmışım.. O ışıkları hiç unutmadım. Kimseye de anlatmıyorum. Yani bilimsel bir deneyim değil. Üstelik o sarhoş orta Amerikalı çiftçilerden ne farkım olurdu ki... İckiliydim, üzgündüm..."

Cem hâlâ aşağıda iki kadın ve bir çocuğun, kararmakta olan gökyüzünün altındaki haline bakıyordu. Çobanyıldızı ufukta parlamaya başlamıştı. Babası şu anda belki de akşam rakısının ilk yudumlarını alıyordu. Radyosunun cızırtılı kanallarından birinde eski bir şarkı ona arkadaşlık ediyordu. *Gökyüzünde yalnız gezen yıldızlar / yeryüzünde sizin kadar yalnızım.* Bu şarkı, annesinin titrek sesiyle zihnindeki Grundig teypten yükseliyordu. Keşke annesi de

hayatta olsaydı...

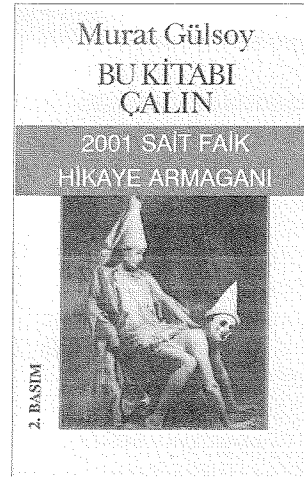
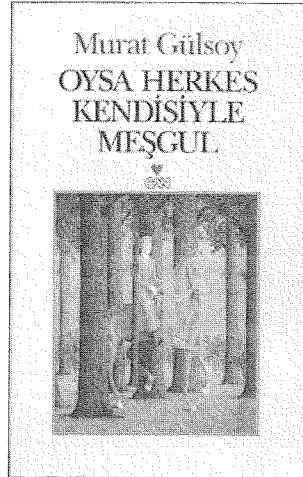
Çok tuhaf bir an diye düşünüyordu Cem: *Kimbilir Serap şu anda ne hissediyor? Neden mutsuzdu? Onu mutsuz eden benim hiç şüphesiz. Oysa hiç istemezdim. Elimden gelen bu işte. Ya Melek? Kaygılı kocası için. Ona merak etme demek isterdim, kocan dünyanın son iyi insanlarından. Ya şu çocuk? Rüyasında o uzay gemisinin içinde yeni gezegenler bulmaya mı gidiyor? Belki bizi kaşifler yaratmadı ama belli ki bir gün biz bir yerlerde bu rüyayı gerçekleştireceğiz. Uzayın el değmemiş karanlığına ışığı taşıyacağız.* Aylardır yaşadığı sahipsizlik duygusu burada, şu odada çok daha farklı bir boyut almıştı. Kendisinden daha yalnız, daha tuhaf bir adam vardı karşısında. Belki de ağlıyordu. Işıktan bir baba hayali için... Bir baba hayaleti için... Baba beni neden bıraktın, diyerek.

Hepimizin hikayesi bu, diye düşündü elini Zafer'in omzuna koyarak ona güç vermeye çalışırken, sadece seçilen kelimeler farklı, hepimizin hikayesi bu.

↓

M u r a t G ü l s o y ö y k ü l e r

Kıtmir Kıtmir
Kadınların Gölgesinde
Kesifler ve İcatlar Ansiklopedisi
Körece
Randevu
Açık Çek
Gecenin ve Yazın Bilgelğine Dair
Kendisini Orhan Pamuk Sanan Adam
Gaia ile Tanışma
Mahşerin Otuzbeş Dakikası
Değiştikçe Aynı
Kağıttaki İz

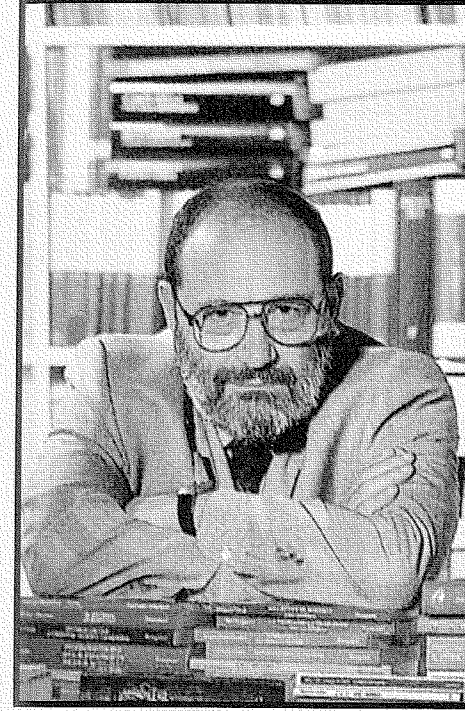
Bu Kitabı Çalın
Kayıp Eşyalar Bürosu
Hindistan Yolculuğu
Hızlı Düşünme Sanatı
54 Numaranın Esrarı
Kötü Yola Düşen Ev
Yazarın Belleği
Hasta Bir Konak
Birkaç Dolar İçin
Kukla
Sakla Beni
Yasadışı Öyküler

C A N Y A Y I N L A R I

uçanhollandalı

80

UMBERTO ECO Açık Yapıt

Açık Yapıt, Umberto Eco'nun sanatın tüm dallarında estetik kaygının ardında yatanları anlamaya ve anlatmaya çalıştığı bir başyapıt. Göstergibilimin temellerini oluşturduğu bu çalışması, hem Eco düşüncesine hem de modern dünyada estetik kavramına müthiş bir giriş niteliğinde. *Açık Yapıt*'ta, iletişimden dile, televizyondan popüler kültüre kadar bir yapıtın anlamı, yorumlanması, yaratıcı ve izleyici arasındaki etkileşim, sanatta çokluk ve çoğulluk kavramları üzerine Eco'nun dünyada artık manifesto olarak kabul edilen görüşleri yer alıyor. *Açık Yapıt*, çağdaş sanatın, hatta genel anlamıyla çağdaş kültürün temeltaşlarından biri olmuştur.

Çeviren: Pınar Savaş

Yeni çeviriyle

Eco'nun 'açık yapıt' kavramı heyecan verici...

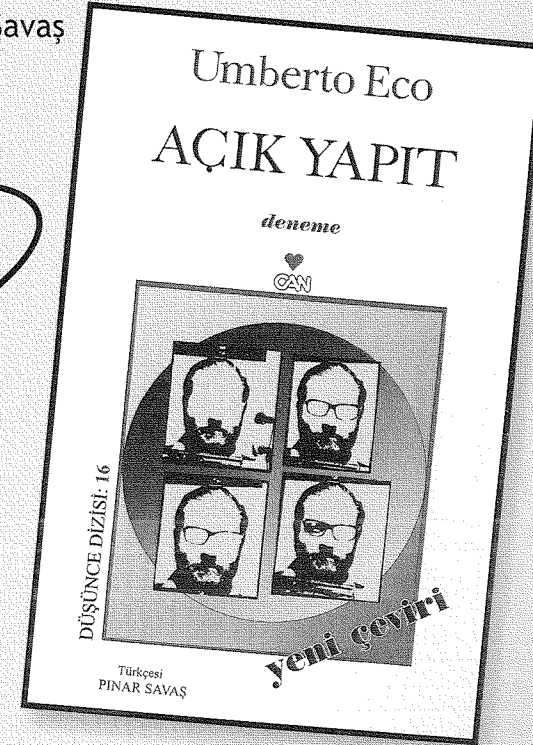
Eco her zamanki gibi etkileyici, güçlü ve esin dolu.

Bu kitapta ele alınan konular dilden iletişime, televizyondan Zen Budizm'e kadar aydınlatıcı, öğretici.

Library Journal

Dil konusunda postmodern bir eleştirel bakış açısını kabul eden ve anlatıda anlamın nasıl kavranabileceğine ilişkin ayrıntılı bir manifesto olan *Açık Yapıt*, son derece önemli bir kitap... *Açık Yapıt* okuru, sürekli gelişen, ama asla anlamsız bir çaba olmayan yaşamın karmaşasını ne ayrıcalıklı bir yere koymaya ne de yok saymaya; biraz kuşkuyla, araştırarak açıklamaya davet ediyor.

Review of Contemporary Fiction

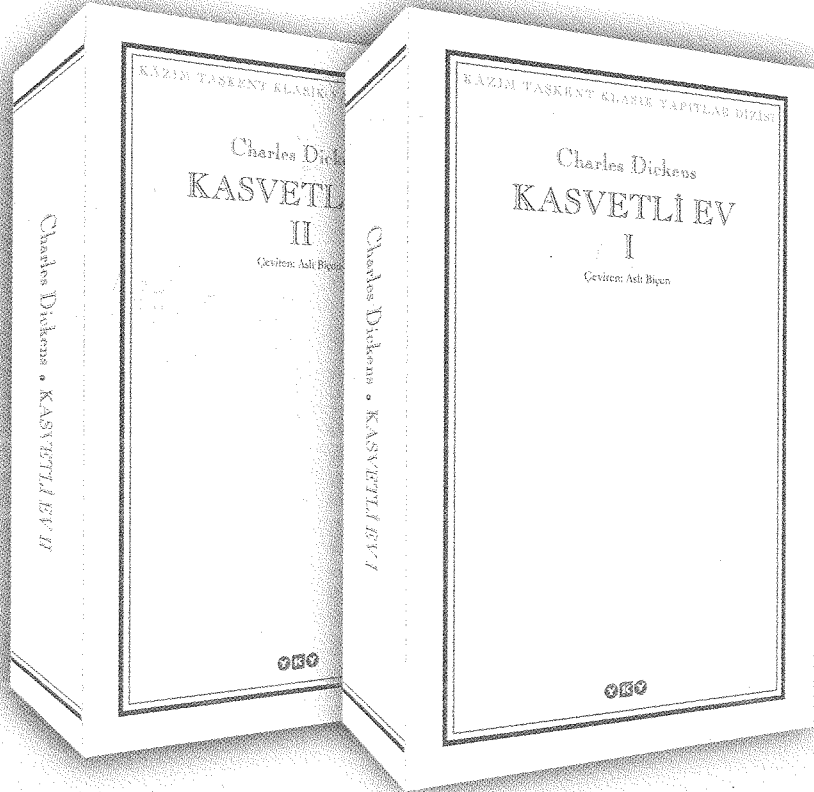

http://www.canyayinlari.com
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

“Romanın Shakespeare’i”nden kopkoyu bir sis

Sokak çocuklarından aristokrasiye, işçi sınıfından ev kadınlarına kadar toplumun her tabakasına uzanan, sürükleyici polisiye kurgusu ve çok katmanlı anlatımıyla toplumsal tarih kaydı olan bir roman:

Yapıtlarıyla Kafka’ya ilham veren ve büyük bir toplumsal tarih kayıtcısı olan Charles Dickens’in roman sanatında ustalığa eriştiği nokta: **Kasvetli Ev** artık Türkçede.

Kasvetli Ev,
Charles Dickens
Çeviren: Ash Biçen
2 cilt, kutulu, 464+532 s.,
13.5x21 cm, 17.500.000 TL

YAPI KREDİ YAYINLARI KİTABEVLERİ: • İSTANBUL: 212-293 08 24 / 502 • İZMİR: 232-463 82 90 •
ANKARA: 312-435 85 94 • E-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr • Web Sitesi: www.yapikrediyayinlari.com •
YAPI KREDİ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK TİC. VE SAN. A.Ş. 212-293 08 24, 252 47 00